

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER VE KÜRESELLEŞME ANABİLİM DALI

MODERNLEŞME SÜRECİNDE KENT POLİTİKALARI VE KENT HAKKI
ARAYIŞLARI

MUSA ARSLAN

Danışman: Prof. Dr. Emine Zeynep SUDA (İstanbul Üniversitesi)

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Sevgi BALKAN ŞAHİN

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Melek İPEK (İstanbul Aydın Üniversitesi)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERSİN / EYLÜL 2021

ONAY

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne;

20195010 numaralı öğrencimiz olan **Musa Arslan** tarafından hazırlanan “**MODERNLEŞME SÜRECİNDE KENT POLİTİKALARI VE KENT HAKKI ARAYIŞLARI** ” başlıklı bu tez çalışması jüri üyelerimiz tarafından **oy birliği** ile **Uluslararası ve İlişkiler ve Küreselleşme** Anabilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

(Enstitü Müdürlüğünde Asıl Sureti Islak İmzalıdır)

Üniv. Dışı - Tez Danışmanı - Jüri Başkanı: Prof. Dr. Emine Zeynep SUDA

(İstanbul Üniversitesi)

(Enstitü Müdürlüğünde Asıl Sureti Islak İmzalıdır)

Üniv. İçi – Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Sevgi BALKAN ŞAHİN

(Çağ Üniversitesi)

(Enstitü Müdürlüğünde Asıl Sureti Islak İmzalıdır)

Üniv. Dışı - Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Melek İPEK

(İstanbul Aydın Üniversitesi)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

(Enstitü Müdürlüğünde Asıl Sureti Islak İmzalıdır)

16/09/ 2021

Doç. Dr. Murat Koç

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

İTHAF

Canım Anneme...

ETİK BEYANI

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

16/09/2021

MUSA ARSLAN

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans dönemi boyunca ve tez konusunu seçerken isteklerimi dikkate alıp çalışma sürecim boyunca, anlayışlı tavrını, motive edici sözlerini ve desteğini hiçbir zaman eksik etmeyen saygıdeğer danışmanım Prof. Dr. Emine Zeynep SUDA'ya, tez yazım sırasında her daim danıştığım ve dostluğunu esirgemeyen Özge SEVER'e, Büşra AYDIN'a, İbrahim Akın GÜRSES'e, Deha Erkin ERKAN'a ve Damla ÇAĞDAŞ'a teşekkürlerimi sunarım.

ÖZ

MODERNLEŞME SÜRECİNDE KENT POLİTİKALARI VE KENT HAKKI ARAYIŞLARI

Musa ARSLAN

Yüksek Lisans Tezi, Uluslararası İlişkiler ve Küreselleşme Anabilim Dalı

Tez Danışman: Prof. Dr. Emine Zeynep SUDA

Eylül 2021; 87 sayfa

Bu çalışmanın amacı, Modernizm ve postmodernizm kavramlarından hareket ederek ekonomi politikalarının günümüz kent yapısı ve yaşamında ortaya çıkardığı değişimleri incelemektir. Modernizmin günümüz kent yaşamına etkisi literatürde geniş biçimde ele alınmıştır. Kentlerin ortaya çıktığı tarihlerden bu yana yaşanan gelişmeler ve değişimler yönetim araçlarının merkezileşmesini ve kurumsallaşmasını beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla üretim ve ekonominin bizi içine aldığı yeni bir yaşam biçiminde, yeni bir düzende yaşamaktayız. Modern hayatla birlikte yaşam biçimimizi derinlemesine şekillendiren bir düzende ve giderek küresel bir köyde yaşıyoruz. Endüstrileşmiş kentlerde kapitalizmin yarattığı sert ve acımasız yaşam koşulları, 19. yüzyılda kurulan ulus devletlerin egemenliklerinin sert gücüne eklenen yönetim araçlarıyla birlikte bugünkü halini almıştır. Kent yaşamındaki farklılaşmanın günlük yaşamın odak noktası, üreticisi ve düzenleyicisi haline geldiğini varsayarsak; modern/post-modern yaşamın ekonomi politikaları kentlerin çehresini ve yaşamını değiştirmiştir. Kent hakkı perspektifinden baktığımızda modern yaşamın içinde liberal ve neoliberal politikaların etki alanlarına odaklanmak ve kent hakkı kavramını tartışmak en doğru yol olacaktır. Kent hakkı bağlamında, kamusal alanların/mekânların azaldığı modern şehirlerde ortak yaşam alanlarının da değişime uğradığı yeni yaşam biçimleri ortaya çıkmıştır. Çalışmada Karaköy/Beyoğlu bölgesine ait araştırmalar incelenip, ekonomi politikaların etkileri tartışılacaktır. Beyoğlu bölgesinin tarihsel değişiminin ekonomi politikalarıyla ilişkisi içerisinde kent hakkı arayışları ortaya çıkmıştır. Bu bölgede kamusal alanlar azalmış ve serbest piyasa ekonomisi uygulanmıştır. Ekonomik düzenin ihtiyaçları ve bakış açılarıyla yeni işlevler edinen bu mekânlar, yıllar içerisinde yapılaşmalara açılarak ya da kentsel dönüşümlerle birlikte değişmiştir.

Anahtar Kelimeler: modernizm, kent, liberalizm, neoliberalizm, kent hakkı

ABSTRACT**URBAN POLICIES AND SEEKING FOR URBAN RIGHTS IN THE
MODERNIZATION PROCESS****Musa ARSLAN****Master's Thesis, Department of International Relations and Globalization****Thesis Advisor: Prof. Dr. Emine Zeynep SUDA****September 2021, 87 pages**

The aim of this study is to examine the changes that economic policies have brought about in today's urban structure and life by moving from the concepts of modernism and postmodernism. The effect of modernism on today's urban life has been extensively discussed in the literature. Developments and changes since the emergence of cities have brought about the centralization and institutionalization of management tools. Therefore, we live in a new way of life, in a new order, in which production and economy include us. We live in an order that deeply shapes our way of life with modern life and increasingly in a global village. The harsh and ruthless living conditions created by capitalism in industrialized cities have taken their current form with the management tools added to the harsh power of the sovereignty of the nation-states established in the 19th century. Assuming that the differentiation in urban life has become the focal point, producer and organizer of daily life; The economic policies of modern/post-modern life have changed the face and life of cities. From the perspective of the right to the city, it would be best to focus on the influence areas of liberal and neoliberal policies in modern life and to discuss the concept of the right to the city. In the context of the right to the city, in modern cities where public spaces/spaces have decreased, new life styles have emerged in which common living spaces have also changed. In the study, the researches of the Karaköy/Beyoğlu region will be examined and the effects of economic policies will be discussed. The search for the right to the city has emerged within the relationship of the historical change of the Beyoğlu region with the economic policies. In this region, public spaces have decreased and a free market economy has been implemented. These spaces, which have acquired new functions with the needs and perspectives of the economic order, have changed over the years by opening to constructions or with urban transformations.

Keywords: modernism, city, liberalism, neoliberalism, city rights

İÇİNDEKİLER

KAPAK.....	i
ONAY.....	ii
İTHAF.....	iii
ETİK BEYANI.....	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZ.....	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR.....	ix
HARİTA LİSTESİ.....	x
EKLER LİSTESİ.....	xi
1.GİRİŞ.....	1
2.YÖNTEM.....	57
2.1.Prosedür	57
2.2.Araştırmada Kullanılan Materyaller.....	57
2.3.Araştırmanın Modeli.....	57
2.4.Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	57
3.BULGULAR.....	59
4.TARTIŞMA VE SONUÇ.....	62
KAYNAKÇA.....	67
EKLER.....	73

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AKM	: Atatürk Kültür Merkezi
ANAP	: Anavatan Partisi
AVM	: Alışveriş Merkezi
BM	: Birleşmiş Milletler
ÇED	: Çevre Etki Değerlendirme
IMF	: International Monetary Found
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsü
PERPA	: Perşembe Pazarı
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TMMOB	: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TV	: Televizyon

HARİTA LİSTESİ

Harita 1. <i>Türkiye Sıcaklık Hareketleri</i>	42
--	----

EKLER LİSTESİ

EK-A. Çağ Üniversitesi Etik Kurul Onay Belgesi.....	73
EK-B. Tez Etik İzin İstek Yazısı.....	75
EK-C. Çağ Üniversitesi Tez Etik İzin Yazısı.....	76

1.GİRİŞ

Çalışmanın bu bölümünde; araştırmanın konusu, önemi, amacı, hipotezleri, kapsam ve sınırlılıklarına yer verilmektedir. Karaköy üzerinden gerçekleştirilen çalışmanın modeli, evren ve örneklem, yapılışı ve veri toplama araçları hakkında bilgiler verilmiştir.

Araştırmanın Arka Planı

Şehirlerin yapısı yüzyıllardan bu yana birçok değişime uğramıştır. Endüstri devrimiyle birlikte hızlanan değişim süreci, şehirlere bakış açısının da ekonomi merkezli olmasına yol açmıştır. Bu nedenle değişen şehirlerin önceki şehirlerden farkı ise şehre katılımın farklılaşmasına neden olacak, şehirleri yöneten ve yönetilenler olarak değiştirecektir. Bu değişim ise şehri yöneten grupların çıkarları doğrultusunda, ortak kullanım alanlarını dönüştürmesine meşru zemin yaratacaktır. Endüstri devrimi ve gelişen Modernizm ile birlikte, katılmış ve değişime kapalı alanların sayısı artmıştır.

Modernizm etkileri birçok açıdan insanın eylemliliğini ve yaşam biçimini değişime uğratmıştır. Toplumsal birikim ekonomik odaklı bir eğilime yönelmiş, bunun odağı olan yaşam alanları da bu çerçevede etkilenmiştir. Anthony Giddens (2012) ise bu durumu modern çağın getirdiği değişim hızına bağlayarak teknoloji dışındaki diğer bütün alanların da aynı değişime maruz kaldığını söyler. Yönetim anlayışında ki bu farklılık, ekonomik hayatın gündelik pratiklerimizi etkilediği alanları da çoğaltmıştır.

Yönetim tarzını uygulama biçimleri ise yukarıdan aşağı örgütlenerek toplumsallığı azaltmıştır. Birlikte karar alma ve hareket etme kabiliyetleri ve alanları neredeyse yok olmuştur. Demokratik yönelimler ekonomik yönelimlere doğru evrilmiştir. Ekonomik bağımlı ulus-devletleşen yenedünya düzeni ise başka coğrafyaları sömürmenin yanı sıra kendi topluluklarını sömürüye de yol açmıştır.

Totaliter yönetim biçimleri karar alma mekanizmasını kullanırken modern kavramlardan hareket ederek kendisine meşru bir zemin hazırlar. Despot yönetimler ise sadece isim değiştirerek kendilerine yeni kılıflar alırlar. Demokrasinin, çoğulcu hareketin Hitler'i iktidara getirerek, ona ne kadar güç verdiğini ve günümüzde meşru bir zemine getirilen "çoğunluğun herkes için karar vermesi anlayışı"nın da aslında bir farkı yoktur. Hitler soykırımı uygularken modernizmin yarattığı meşru zemini

kullanarak ulus-devlet olmanın gerekliliğiyle hareket etmiş, yabancı olarak gördüğü grupları (Yahudi, Çingene gibi ekonomik yönden uluslaşmaya aykırı öteki grupları) düşman ilan ederek tek-tip bir yaşam biçimi tahayyül etmeye, yaratmaya çalışmıştır. Despotizmin daha çok modernlik öncesi devletlerde olan bir durum olduğu söylene de ve aslında modern araçların ve sistemin insan yaşamı için barış ve huzur getireceği dayatılsa da faşizm ve Stalinizm düşüncesinin de yirminci yüzyılda totalitarizmin imkânlarıyla modern kurumları etkilemiştir.

Modern kurumların değişimi kent yaşamının değişiminin sert ve değişmez zeminlerde hareket etmesine yol açmıştır. Kentlerde yaşama mücadelesi, sınıfsal problemlere yol açmasının yanı sıra yaşam mücadelesinin odak noktasını modern yaşamın getirdiği tüketim/üretim ilişkisi içerisinde olarak değişim göstermiştir. Liberal politikalarla birlikte kentlere ekonomik temelli bakış açısı kuvvetlenirken yaşam biçimleri ve yaşama düzenleri ona göre değiştirilmiştir. Yollar, altyapı hizmetleri ve tüketim mekanlarına erişim gibi ekonomik düzeni aksatmayacak problemler devletlerin ana motivasyonu haline gelmiştir. Bu çerçeveden hareketle kamusal mekanların giderek azaldığı, ortak kullanım alanlarından bireysel tüketim mekan geçişleriyle toplumsallaşmanın da değişime maruz kaldığını söyleyebiliriz.

Bu araştırmanın arka planında da bu değişime odaklanılarak günümüzde mekanların sınırlandığı alanlarda kent hakkı çerçevesinden kamusal mekan hakkının eleştirisi yapılacaktır. Beyoğlu/İstanbul özelinde tarihsel değişim vurgulanarak kamusal ortak kullanılan mekanların değişimi bu bağlamda eleştirilecektir. Bu eleştirinin bireyselleşen post-modern toplumlarında toplumsallığın önemine vurgu yapılması beklenmektedir. Kent hakkı problemi başlıca modern bir problem olarak görünse de, ekonomik bağlantılı bu problem yüzyıllardır var olan bir iktidar problemidir. Modern dünyada ortaya çıkan ve bunun toplumsal bir hak olduğunu iddia eden dönem ise yakın dönem olmuştur. Kent hakkı mücadeleleri yeni toplumsal hareketler çerçevesinde başlamıştır. Şehri kullanım değeriyle ilişkin bakış açısı ekonomi politikalarla kuvvetlenirken, Lefebvre Şehir Hakkı bu ilişkinin neoliberal politikalarla derinleştiğini iddia etmiştir. Mekanın sahiplenilmesi, kimliğinin ve aidiyetinin olması o kentin biricikliğini ve kentte yaşayan yurttaşların ilişkisini açıklar. Kapitalist üretim tarzı tarafından yok edilen bu biriciklik Lefebvre tarafından kent hakkının yeniden kazanılması yoluyla tekrar kazanılabileceğini söyler. “Eski şehrin canlandırılmasını düşünmek bile imkânsızdır; sadece yeni bir şehrin, yeni temeller üzerinde, bir başka ölçekte, başka koşullarda,

başka bir toplumda inşası tahayyül edilebilir. Ne geriye (geleneksel şehre) dönüş, ne ileriye, devasa ve şekilsiz yerleşim bölgesine kaçış; reçete budur” (Lefebvre, 2015, sf. 120). Lefebvre’nin kent hakkı ile ilgili çalışmaları kent hakkına giden süreçte kent yapılarına ve mekana dair eleştirileri dikkate alınmıştır.

Araştırmanın Amacı

İnsan yaşamında etrafındaki olayların tarihsel süreci, bu sürecin nasıl geliştiğini ve hangi zorluklardan günümüze kadar geldiğini bilgisi birçok açıdan toplumsal aydınlanmaya katkı sağlar. Diğer bir deyişle, tarihin akışı doğru anlatılarak tarihsel bilinç oluşumuyla toplumların geleceğe dair umutları ve arzuları artacaktır. Modern yaşamın araçları ve ekonomik politikaların merkez düşünce haline gelmesinin kent yaşamı ve beraberinde kent yaşamı değerlendirilerek birbirilerine etkisi eleştirilecektir.

Bilinçli bir insanın davranışları da aynı ölçüde gelişeceğinden yaptıklarından ve yapamadıklarından sorumlu olmayı göze alarak, günlük davranışları değişime uğrar. Modern gündelik pratikler hali hazırda birikimin sonucu olduğundan, bu başlıca değişim modern yaşamın zorluklarını değişime uğratacaktır.

Bu çalışmanın amacı da modern kent yapısının oluşumu incelerken kent hakkına bakış açısını genişletmektir. Kent hakkının önemi vurgulanarak bu bağlamda kentlerde sıkışmışlık ve ortak kullanıma açık alanların metalaştırılan pratiklerine ışık tutulması hedeflenmiştir. Karaköy üzerinden gerçekleştirilen çalışmanın modeli, evren ve örneklem, yapılışı ve veri toplama araçları hakkında bilgiler verilmiştir.

Bu çalışmada modern yaşam pratiklerinin, liberal ve neoliberal politikaların küresel boyutta etkileri ve bu etkilerin Karaköy bölgesinde olan etkileri araştırılmıştır. Karaköy bölgesinin Cumhuriyet’in ilanından bu yana olan kent değişimleri, kullanım pratikleri, kamusal alanlarının varlığı ve Türkiye siyasetinin ve ekonomi politikalarının bu bölgeye etkileri araştırılarak bu ilişki kurulmaya çalışılmıştır. Modern yaşam pratiklerinin, liberal ve neoliberal politikaların küresel boyutta etkileri ve bu etkilerin Karaköy bölgesinde olan etkilerinde oluşmaktadır. Bu etki, tarihsel değişim, kent planlarına bakış akış ve neoliberal politikaların somut haline dönüştüğü alanları kapsamaktadır. Bu bölgeye dair daha önceki araştırmalar ve makaleler incelenmiş ve modern hayat pratiklerindeki değişimlerin ve ekonomi politikalarının bu bölgeye dair yorumları dikkate alınmıştır.

Araştırma verilerinin toplanmasında, Modernizm, postmodernizm, liberalizm, neoliberalizm ve tüm bu konuların kent ve kent hakkı problemine dair yapılan araştırmalar ve bu araştırmalardan elde edilen veriler dikkate alınmıştır. Araştırmacıların kent hakkı konusundaki görüşleri dikkate alınarak modern yaşam içerisindeki eleştirilerine odaklanılmıştır. Bu eleştiriler Karaköy bağlamında düşünülüp, Karaköy'ün tarihi yapısı ve yıllar içerisindeki değişimi modern düşünce ve politik ekonomi çerçevesindeki değişimlerine bakılmıştır. Araştırma verileri bu konu üzerinde düşünen yazarların düşüncelerinin yanı sıra, Karaköy bölgesinin kamusal alanlarının varlığı ve yıllar içerisinde hangi biçimlerde kullanıldığı ve bu değişkenler içerisinde nasıl değiştiğine dair tarihsel analiz ve kent planlarındaki değişkenler göz önüne alınmıştır. Tarihsel süreç bağlamında modern kurumların kamusal alanların varlığına ilişkin değerlendirmeler incelenmiştir. Karaköy bölgesinde saha araştırılması yapılmış olup, mekan ve mekanı sahipleniş üzerinden izlenimler elde edilmeye çalışılmıştır. Dünyayı saran korona sebebiyle saha araştırılması belli bir ölçüde yapılmak zorunda kalmıştır.

Çalışmanın temel savı kentsel problemlerin çıkış amacını belirlemektir. Bu çerçevede ekonomi politikaları dikkate alınmıştır. Kent mekanının sermaye ile ilişkisi şehir hakkının dayanak noktası olan ve şehrin bir yapıt olarak görülmesini sağlayan bütünü değiştirmiştir. Lefebvre'nin kent hakkına bakışı kentin dinamiklerini etkileyen ekonomi politikaları olmuştur. Kente dair yaptığı eleştiriler bu kapsamda dikkate alınmıştır. Lefebvre'in şehri bir yapıt olarak ele alarak şehir hakkını bu kavram üzerinden isimlendirmesinden hareketle bu çalışma hem Lefebvre hem de sonrasındaki eleştirel kent teorisyenlerinin yaptığı çözümlemelerin doğru konumlandırılmasına katkıda bulunmaktadır. Eleştirel teorisinin temel varsayımları dikkate alınarak modernizm ve postmodernizm temelinde bu bulgular incelenmiştir. Sermaye-mekân ilişkisi ve kentsel yaşamın neoliberal pratiklerle olan ilişkisini ortaya koyma açısından kapitalist üretim tarzına yönelik çözümlemeler ele alınırken şehir hakkı kavramına yönelik kavramsallaştırmalar da yine eleştirel yazın bağlamında değerlendirilmiştir. İktidar yapılarının ekonomi politikalarıyla değişimi gözlemlenirken Harvey ve Bauman'ın modernizm ve kent üzerine eleştirilerin temel alınmıştır.

Araştırmanın Problemi

Bu çalışmanın problemi; modern yaşamla birlikte liberal ve neoliberal politikaların kent yapısına etkisidir. Kent yapısının değişmesiyle birlikte kent hakkı bağlamında bireysel yaşama ve beraberinde kent yaşamında dönüştürdüğü modern yaşam pratiklerine bir etkisinin olup olmadığının ve bir etkisi varsa ne düzeyde değiştirdiğinin belirlenmesidir.

Araştırmanın Önemi

Hızla değişen ve gelişen dünyada kentler ve kent yaşamı büyük ölçüde değişim göstermiştir. Kent yaşamının sürekli değişim içinde bulunması ve geçmişe dair büyük farklılığında modernizmin etkisi büyüktür. Endüstriyel devrimle birlikte hayatımıza giren yeni teknoloji biçimleri üretim mekanizmaları etkileyerek yönetim anlayışını değişime maruz bırakmıştır. Modernizmle birlikte hayatımıza entegre olan yeni anlayış biçimleri ekonomik politikalarla birlikte insanı kent yaşamında tüm doğallıklarından arındırıp meta ilişkisi içine dahil etmiştir. Ekonomik politikaların gündelik yaşamı etkilemesiyle birlikte bireyselleşen insan pratikleriyle birlikte toplumsallık düşüncesi büyük oranda azalmıştır.

Bireyselleşen insan modelinde kentlerde yaşama mücadelesi zorlaştırmıştır. İktidar biçimlerinin toplumla ilişkisi düşünüldüğünde bu bağımsız ilişkisi kent yaşamında birçok çıkmazı beraberinde getirerek temeli insan olmayan kentleri ortaya çıkaracaktır. Kent hakkının ne olduğu ve kentlerin insanlarla ilişkisinin nasıl olması gerektiği bilgisi bu noktada büyük önem taşımaktadır.

İlgili literatür taramasında modernizm kavramı ve ekonomik politikalar kent hakkı bağlamında incelenecektir. Çalışmanın bu açıdan literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu inceleme sonucunda da kent hakkı bağlamında Beyoğlu-İstanbul özelinde kamusal mekan anlayışının önemi konusunda farkındalık yaratacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın yöntemsel olarak hareket noktası Bauman'ın modernizm eleştirisi, Lefebvre ve Harvey'in kent üzerine teorilerinden yola çıkılmıştır. Eleştirel teori bağlamında bu çerçevede kentsel mekan üzerine yoğunlaşıp temel oluşturulmuştur. İçkin eleştiriyi temel alan Eleştirel Teori, olguların, kendi kavram ve ilkeleri bağlamında eleştirilmesi ve aşılmasını esas alır (Horkheimer, 2005: 183). Literatür taramasının yanı sıra kentsel pratikleri değiştiren etkenler göz önüne alınmıştır. Bir

diğer değişle, çalışmanın pratik boyutuna karşılık gelen örnek olay çözümlemeleri yer almıştır. Bauman temelinde modern teori eleştirileri temel alınarak, literatür çalışması kent bağlamında Harvey'in ve Lefebvre'nin liberal ve neoliberal politikaları kent üzerinden eleştirilmesiyle birleştirilmiştir ve literatür çalışması bu bağlamda ilerlemiştir. Literatür çalışmasından farklı olarak ortaya atılmak istenen iddia ise ayrı ayrı işlenen modernizm, postmodernizm ve ekonomi politikalarının aslında aynı etkiyi farklı motivasyonlarla sağlamaya çalıştığını göstermektedir. Karaköy/Beyoğlu üzerinden gidilen örnekte ise hem pre-modernizm etkileri hem de güncel ekonomi politikalarının etkisi gösterilmiştir. Ve bu birbirine içkin ilişki kent hakkı problemlerini doğurmaktadır.

Araştırmanın Yaklaşımları

Araştırmanın yaklaşım esasları olarak Modernizm ve kent ilişkisine dair kavramlar ve modern süreçlerin esas alınması incelenecektir. Modernizm incelenirken modernizmin araçları yapısallaştırılarak kente ve kent yaşamına etkisi göz önünde bulundurulacaktır. Kent yaşamının kent hakkıyla ilişkisi ve liberal/neoliberal politikaların etkisi bu tartışmada yer alacak Beyoğlu/ İstanbul özelindeki değişimlere odaklanılacaktır.

Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Bu araştırma modernizm, postmodernizm bağlamında liberal ve neoliberal politikaların etkili olduğu kentlerin değişim alanları göz önüne alınmıştır. Kent hakkı çerçevesinden bakılarak Beyoğlu- İstanbul özelinde kamusal alanların özelleştirilmesi ve ekonomik alana çekilmesi dikkate alınmıştır. Korona salgını saha araştırılması yapılmasını engellemiştir. Bu bağlamda Beyoğlu çevresinin kent değişimleri esas alınarak liberal ve neoliberal politik yansımaların etki alanı araştırmaya dahil edilmiştir.

Tanımlar

Modernizm: Modernizm kavramı ve kökeni günümüzde hala tartışılmaktadır. “Modern”, kavramı temel anlam olarak şu anı tanımlamakta ve yakın geçmişe dair çıkarımlar yapmaktadır. Diğer bir yandan ise modernist kavramı yeniyi arzulayan anlamında kullanılır. 16. Yüzyılda başlayan modern yaşam pratikleri bu kelimenin de o yıllarda ilk kez kullanımına yol açmıştır. Yeni teknikleri ve çağdaş yöntemleri savunan Modernizm, klasik öğretiyi eleştirmiştir. “Dolayısıyla “modernizm”, gelenekçiliğe

(Eskiçağ ve Ortaçağ'dan devralınan yöntemlere, alışkanlıklara) karşıt bir eğilim belirtir" (Berktaş, 2012, s.143).

Postmodernizm: "Postmodernizm genel geçerlik iddiaları taşıyan meta anlatılarının reddedildiği, çoğulculuğun ve parçalanmanın kabul edildiği farklılıkların ayrıştırılmadığı aksine bunların vurgulandığı, bireyselleşmenin kutsandığı bir durumu anlatır" (Harvey, 2014, s.59).

Liberalizm: "Liberal sözcüğü, Latince liber'den (özgür) türetilmiş ve 18.yüzyılın sonuna dek "özgür insana yaraşan" anlamında kullanılmıştı; dolayısıyla insanlar "liberal sanatlar"dan, "liberal uğraşlardan"dan, "liberal eğitim"den söz ederlerdi. Böylelikle liberal, entelektüel açıdan bağımsız düşünceli, geniş görüşlü, cömert, hoşgörülü kişi anlamını kazandı." (Örs, 2008, s.49). Liberalizm ise, devletin tek yerden yönetim anlayışına ve bu anlayışın getirdiği mutlak güce karşı bir eğilim sergilemektedir. Bu siyasal sistem birçok siyaset bilimci tarafından liberalizmin, erken modern Avrupa'sında otoriter yönetime karşı politik tepkiden kaynaklandığına düşündürmektedir.

Neoliberalizm: Neoliberalizm, ortaya çıkış süreci dönemin ekonomik politikaları ve kısmen de olsa sosyalist partilerin yükselişine tepki olarak gelişti. Sosyalizm ekonomik yaptırımlarına karşı yeni liberal politikalar ulus devletlerin gündemi haline geldi. İkinci Dünya Savaşı dönemi boyunca, liberal ekonomik düzene gelen sert yönetim biçimleri ve liberal ekonomiye yönelik kalıcı tehditler muhafazakar liberal yönetim anlayışı yerine yeni açılımlarıyla birlikte neoliberal anlayışı ortaya çıkardı.

Makro ekonomik düşünceye karşı mikro ekonomik düşüncenin analitik önceliğini savunan ve ekonomiye her türlü devlet müdahalesine karşı çıkan Avusturya okuluna göre insanlar, anlam ve değer biricik kaynağı olan özgür eylem ve seçimleri yapan bilinçli varlıklardır. İnsanların seçimlerine karşılık verebilen biricik mekanizma ise, serbest piyasadır (Örs, 2008, s.95-96).

Sosyal Adalet: Sosyal adalet kavramı, negatif ya da pozitif düşünce içerisinde hareket edilebilen bir kavram değildir. Aksine sistem içerisinde çatışan talepler üzerine, dengeli bir arayış içerisine girmektir. Toplumu bir bütün halinde düşünüp, çatışan

konularda ortaklaşmak, sosyal adaletin temel düşüncesidir. Adaletin çatışan ilkelerin çözümü için işbirliği sunabilmesi için ilkeler koyabilmesi bu çatışmaların ortadan kalkabilmesine yardımcı olmaktadır. Sosyal adalet ilkesi doğrultusunda işbölümü yoluyla üretimi artırmak mümkündür. Bu süreç üretimden elde edilenlerin nasıl dağıtılması gerektiği sorusuna yöneltir bizi. Bu yüzden sosyal adalet ilkesi, yapılan bu işten elde edilen süreçte doğan yararların dağıtımında ve yüklerin tahsisinde uygulanır. Aynı zamanda üretim ve dağıtım süreçleriyle ilgili toplumsal ve yapısal düzenlemeleri de kapsar.

Dolayısıyla gücün ve karar verme yetkisinin konumu, etkinin dağılımı, sosyal statü ihsanı, faaliyetleri düzenleyecek ve denetleyecek kurumlar ve benzerleriyle de ilgilenecek şekilde genişletilebilir. Bununla birlikte, bütün bu durumlarda asıl mesele hem bireylere, gruplara, örgütlere ve bölgelere uygulanan dağıtım, hem de bu dağıtımın sağlanmasına yarayan mekanizmaları değerlendirmemize yardımcı olacak bir ilke arayışımızdır. Kısacası aradığımız, adil yollarla sağlanan adil bir dağıtımın şartnamesidir (Harvey, 2003, s.94).

Kent: “Kent; sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan ve toplumun, yerleşme, barınma, gidiş-geliş, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinimlerinin karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşılarda bulunduğu, köylere bakarak nüfus yönünden daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşim birimleridir” (Keleş, 1998, s.75).

Modern Kent Olgusu: Modernitenin ve kapitalizmin toplumlarda yarattığı temel dönüşümler; şehirleşmeye yol açmış ve kırsal ilişkilerin getirdiği toprağa bağlı bir yaşam tarzına son vermiştir. Kentlerde başlayan hızlı yoğunlaşma ise kent ile kırsal arasındaki ilişkinin değişmesine ve kentin toplumsal yaşamda yönetim araçlarının toplandığı merkez haline gelmesine neden olmuştur. “Kapitalizm, üretimin kırsal bölgelerden koparak kentlerde yoğunlaşmasını kolaylaştıran bir ortamın oluşmasını sağlamıştır. Böylece kent, daha önceki yüzyıllardan farklı bir yapılanma içinde öne çıkmış ve insan yaşamlarının mekansal olarak ana eksenini oluşturmaya başlamıştır” (Yırtıcı, 2005, s.83).

Kent hakkı: Kent hakkı kendini üstün bir hak biçimi olarak ortaya serer: özgürlük hakkı, toplumsallık içinde bireyleşme hakkı, habitat ve mesken hakkı. Yapıt hakkı, katılım ve sahiplenme hakkı da (mülkiyet hakkından belirgin biçimde farklıdır) kent hakkının içinde yer alırlar (Lefebvre, 2020, s.151).Ekonomik politikalarının doğurduğu kent hakkı tartışmaları, günümüz modern dünyasında insan hakkı olarak varsayılarak, yaşamın bir bütün olduğunu ortaya atar.

Kamusal ve Müşterek Mekan: Müşterek mekan paylaşılan ve ortak kullanımı olan mekandır. Kamusal mekan ise, dönemin otoritesinin varlığıyla sunulmuş mekan, insanlara belirli koşullarda “verilmiş” alanlardır. Müşterek mekan bu mekanı kullananlara yönelik mekanı sahiplenici bir tutum sergiler ve onu potansiyel bir paylaşılan mekana dönüştürerek gelişir. Bu paylaşımın nasıl ve hangi düzlemde olacağına dair ilişkin kurallar mekanı müşterek olarak üretme süreci içinde geliştirilir. “Bu tür kurallar ile kamusal mekanı denetlemekte olan otoritenin dayatmış olduğu kurallar arasında ciddi farklar bulunmaktadır. Bu kurallar, herhangi bir egemen iktidara referans vermeden müşterek mekanlarda mevcudiyetlerini müzakereye açan çeşitli grup ile bireylerce üretilir ve yeniden üretilir, bu yüzden de daima tartışmaya açıktır” (Stavrides, 2018, s.109).

Küreselleşme: Küreselleşme; uluslararası hareket biçiminin aşıldığı süreci ifade etmektedir. “Bu sürecin tamamlanıp, bölgesel olmayan üretim ve tüketim mekanizmasının dünya ölçeğinde planladığı, neoliberal politikaların ve serbest rekabet anlayışının meşrulaştırıldığı ve uluslarüstü kuruluşlar tarafından denetlendiği, kuralların uluslarüstü anlayışla çalıştığı bir sistemdir” (Kutlu, 1998, s.175).

Küreselleşme sahnesine çıktığında devlet striptiz yapmaya başlar, gösterisinin sonunda üzerinde yalnızca çıplak acil ihtiyaçları, yani baskı güçleri kalır. Maddi temeli tahrip olmuş, egemenliği ve bağımsızlığı iptal edilmiş, muazzam şirketlerin basit bir güvenlik birimi haline gelir... Dünyanın yeni efendilerinin doğrudan yönetmeye ihtiyacı yoktur. Ulusal hükümetler onlar adına işleri yoluna koyma görevini üstlenmiştir (Bauman, 2017, s.83)

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Araştırmanın bu bölümünde kuramsal açıklamalara yer verilmiştir. Sırasıyla modernizm, postmodernizm, liberal politikalar, neoliberal politikalar, kent hakkı kavramları açıklanmaktadır.

Modernizm

Modernizm kavramının ne olduğu ve neden önemli olduğuna, araştırmacıların geçmişten bu zamana modernizm kavramını nasıl tanımladıklarına bu bölümde yer verilecektir.

Modernizm Kavramı

Modernizmin başlangıcı ve sonu hakkında net bir zaman dilimi ve oluşum süreci belirlemek her ne kadar yanlış bir yöntem olacaksa da Modernizmin sınırlarını belirleme açısından yarar sağlayacaktır. Burada en temel soru, modernitenin başlangıcı ve nasıl kurulduğu problemidir. Modernite Latince kökenli modernus kelimesinden gelip, Hristiyanlık dönemindeki pagan inanıştan farklı bir statüde olduğunu vurgulamak için kullanılmıştır. Bu sebeple, modernitenin tarihsel içeriğinden bağımsız olarak değil tam tersine paralel kullanımıyla bir arada var olmuştur. “Modern (modernus) kelimesi, eskinin anti-tezi olarak ‘şimdi’ veya ‘şimdiki zaman’ anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, ilk kullanıldığı andan itibaren, ‘modern’ olan bir döneme gönderme yapmış ve bir dönemlemeyi ifade etmiştir.” (Sarıbay, 2004, s.30). Sarıbay’ın bu tanımından hareketle eski-yeni ayrımı ve eskinin olumsuzlanması hemen hemen modernizme içkin tüm ideolojilerde görülmektedir. “Eski”yi değiştirme arzusu “yeni”yi yaratma arzusuyla birlikte muhafazakâr yönetimler eleştirilmiştir.

Modernitenin tarihsel bir perspektifte hangi süreçlerde şekillendiği ile ilgili tartışmalar oldukça geniş bir perspektife sahiptir. Berman’a göre;

16. ve 18. Yüz yıllar arasında, bireyleri geleneksel bağlarından koparılmış yeni bir hayat modelini deneyimlemeye zorlayan modernliğin toplumsal formları gelişmiş; Fransız Devrimi siyasal ve iktisadi olarak bu örüntüye katkıda bulunmuş, bireylerin yeni ve bağlayıcı kimlikler edinmesini sağlamıştır. Nihayet modernizasyonla birlikte

kapitalizmin ve pazar ekonomisinin yayılması modern deneyimin nihai aşamasını teşkil etmiştir (Berman, 2001, s.29).

Bu bağlayıcı etkiler, kültür devrimiyle pekiştirilmeye çalışılırken, günlük pratikler ekonomik düzeni aksatmayacak şekilde yaratılmaya uğraşmıştır. “Baumann ise, Modernleşme sürecini açıklarken bu modern araçların kullanılmasının nedenini Aydınlanma Projesi’nin ürünü bir kültürel proje, kapitalizmin sonucu olarak toplumsal biçimde yerleşmiş bir hayat tarzı olarak anlamaktadır” (Çiğdem, 2004, s.68).

Modernizm kendi içinde çelişkileri barındırdığı gibi, toplumsa çelişkileri de yok eden ve tek tipleştirmeye çalışan bir yönetim biçimidir. Yönetim araçlarının yapılaşması ve beraberinde bu araçlar üzerinden kurulan Modern düzen 16. Ve 17. Yüzyıldan itibaren toplumsal yaşantımızı büyük ölçüde etkileyen ve kısıtlayan yaşam biçimlerini ortaya çıkarmıştır.

İnsanlar bireysel yaşamlarında yoğunlaşınca geniş görüş açılarını yitirdiler. Tocqueville, demokratik eşitlik bireyi kendinde döndürür “ve en sonunda onu tamamen kendi yüreğinin yalnızlığına kapama tehdidi taşır” der. Başka bir deyişle, bireyciliğin karanlık yanı benlik üzerinde odaklanmalıdır; bu da yaşamlarımızı tatsızlaştırır ve daraltır, anlamını azaltır, başkalarına ya da topluma karşı daha kayıtsız hale getirir (Taylor, 2017, s.12).

Charles Taylor’ın Modernliğin Sıkıntıları kitabında yaptığı bu benzetme modernizmin çıkmazlarını bize açıkça gösterir. Modernizm inşası ulus-devletleşen yeni dünyada çıkmazlar yaratarak ekonomik sistemi engelleyecek herhangi bir olasılığa karşı toplumsal duyarlılığı azaltmaya yönelik hamleler gerçekleştirdi. Ulus-devletlerin millileşme politikaları, birlik mantığıyla birlikte sınırlar içerisindeki toplumların aynı düşünce yapısında ve pratiklere sahip olmasına yönelik adımlar attı. Bu motivasyon Dünya Savaşları’na giden yolu açarken, milliyetçi politikaların batı dünyasında etkin hale gelmesine yol açtı. Millileşme adımları atmayan çalışan batı ülkeleri, sınırları içerisinde düzeni sağlamaya ve bu düzeni sağlarken de tek tipleşme mantığını sağlamaya çalışan adımlar atmaya yönelirken, etnik grupların çoğunluğunu oluşturan toplumlar da azınlık gruplara karşı büyük baskılar oluştu. Ekonomik alanda da etkin

olmaya çalışan çoğunluk grupları, millileşme politikalarını ekonomik düzleme indirmeye yönelik politikalar izledi.

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte devletlerin zor aygıtları insanların pratiklerini daha kolay kontrol edilebilir noktaya getirirken, polis gücü merkez kontrol mantığına yerleştirildi. Araçsal aklın yaşamımızı ele geçirdiği modernizmin baskın yıllarında, devletlerin etkin gücü korkuyla yönetmekten ziyade, bağımlı sınıflar ve bağımlı sınıfların tüketim alışkınlarını kültürel alana yöneltme etkili olmuştur. Servet ve gelirin eşitsiz dağılımına karşı devletlerin ekonomik büyümeyi gerekçe göstermesi ve felaketlere karşı birlik olma çağrıları modernizm millileşme yönündeki motivasyonun iktidar kurma pratiklerinde önemli rol oynadığını bize gösteriyor.

Modernliğin Araçları

Modernizmin en önemli araçlarından biri uzmanlık yöntemleriyle etkilediği toplulukların hareket kabiliyetini kısıtlar bir sistem oluşturmastır. Uzmanlık sistemleri simgesel inanç sistemini kurarak sistemle insan arasında bir güven ilişkisi yaratır ve bu bağlamda hareket eder. Toplumsal ilişkileri bağlamından çıkararak yapılacak işi işin uzmanlarına bırakır. Bunun yanında ise modernizm kendine inandırıcı bir kılıf bulabilmesi için bir şekilde inancın sistem içine dahil edilmesi gerekliliğini doğurmuştur. Bilimin katılığı ve meşruluğu, bilime sonsuz inanç anlamının da ötesinde bilimin önümüze sürdüğü yeni yönetim araçlarının- her şeye inanmayı ve hayat pratiklerimizi bu çerçevede değiştirmemizi sağlayan zemini etkili olmuştur. Herhangi bir bilim insanına inanmak modern olmanın bir gerekliliği haline gelmiştir. Bir gün içerisinde yaptıklarımızı düşünecek olursak gerçekleştirdiğimiz eylemlerde ne düzeyde bilinçliyiz ve ne kadarını bilmediğimiz halde modern kurumlara inanarak gerçekleştiriyoruz. Hangi konularda uzmanlığımız var? Veya neden sadece uzmanlığımız bir ya da birkaç alana sıkıştırılmış halde yaşamaya mecbur bırakıldık? Başka bir çerçeveden de yaratılan bu ilişki sistemi; güveni keskin kılarken aynı anda da diğer tüm rastlantısal olayları da açıklayarak insanın kendisi tarafından modern bilgiye duyulan ilişkisini kuvvetlendirmiştir. Çıkarıldığımız bu bağlamdan geriye sadece bize yapılan yollardan birini seçmek gerekiyor ki bu da sistemsiz olarak kendini yenileyen/ yineleyen modernizme katkı sunmaktadır. Yolda yürüyen bir insanın kuşkusuzca bu sisteme duyduğu güven (güvensizliğinin bir parçası olarak da modernizmin tanımlayamadığı müphemliklerle birlikte) bu sürecin ürünü olan bilgiye sonsuz inancın

bir parçası haline getirilmiştir. Bilginin kutsallaştırılması ve erişilmesi gereken bir mesele haline getirilmesi bu inanç serüveninin aşamasına dönüşmüştür. İstenilen, arzu edilen bir biçim halini alan bilim; toplumsal yapının bir bütün halinde yönetim biçimine dahil edilmesini kolaylaştırmıştır.

Zaman ve uzam kavramlarının değişime maruz kalması ve kesin bir biçim haline dönüşmesi ve yerinden çıkarma düzeneklerinin gelişimi (toplumsal olayları bağlamından kopararak geniş zaman dilimlerinde yeniden düzenlemek) seçeneklerin hayatımızdan sistemli bir halde çıkarıldığını gösteriyor. Zaman belli bir ölçüye sokulup toplumsal olarak örgütlenmeye katkıda bulundu ve sistemi yönlendirmek isteyen güçlerin işini kolaylaştırdı. Yine; standart bir takvim sistemiyle tek biçimli bir tarih okumasına yöneltilmiş, birikimli ve yapılandırılmış modern düzenin araçlarıyla da pazarın ve sömürünün nasıl kolaylaştırıldığına tanık olduk. Batı dünyasında; modern araçlarla yaygınlaştırdığı ve meşruluk kazandırdığı eylemleri, uzun bir süre boyunca Doğu medeniyetlerini veya dünyanın başka bölgelerini sömürürken kullandığı bir söylem halini aldı. Bu serüven günümüzden bir örnekle Suriye'nin nasıl bir devlet olması gerektiği konusunda ve sonrasında gerçekleşen işgalinde bile görülebilir.

Endüstrileşme ve kapitalist üretim sadece ekonomik alanı etkilemekle kalmamış aynı zamanda da ulaşım, iletişim ve gündelik ev yaşamı gibi birçok başka alanları da etkilemiştir. Bu yönetsel değişiklik, geleneksel yönetim biçimlerinden farklı olmak zorunda kalmış ve alternatif yeni yaşam biçimleri tezahüründe dönüşüme doğru evrilmiştir. Yönetim arzusunun kontrol altında tutulma araçları yeni yönetim araçlarını üretmeyi de beraberinde getirmiştir. Okul, hapishane ve hastane gibi kurumsal yapılar yönetim araçlarının tekelinde hareket ederken, kontrol buralarda gerçekleşen bilgi akışının etkisinde ilerlemiştir. Topluma meşrulaştırırken yine bilginin kutsallığı dayatılmıştır. Bilginin anlayışında ki bu büyük ve birbirinden farklı yönelimler her dönemde kendi varlığını yeniden inşa eden modern sistemi güçlendirirken, karşı toplumsal hareketleri kısıtlayıcı bir rol izledi. Bununla birlikte yönetsel değişiklik beraberinde askeri gücün merkezini de değiştirdi. Askeri güç; toplulukların merkezi özelliği dışında sürekli destek sağlayabilecek kapasiteye getirilmeye çalışıldı. Savaşın endüstrileşmesi, silahında bu modern askeri güç araçlarını da piyasaya dahil etti. “Ticari kuruluşlar özellikle de ulus aşırı şirketler, ellerinde çok büyük ekonomik güç bulundurabilirler ve kendi ülkelerindeki ve herhangi bir başka ülkedeki siyasaları

etkileme gücüne sahiptirler” (Giddens, 2012, s.65) sözüyle tam da savaşın ve endüstrinin birbiri içine geçmiş ve kenetlenmiş ilişkisinden bahsediliyordu.

Modernizm ve Kentler

Modernizmin yaratılma sürecinde ekonomik kalkınmaya etkilemeyecek her türlü önlem yeni kurulan ulus-devletlerin önceliğini halini aldı. Yaşam pratiklerini alt üst eden bu politik anlayış yaşam alanlarını etkilemekle başladı. Sürekli değişim içinde olan kentler, modernizmle birlikte bu değişim sürecinden en fazla ve hızlı etkilenen ve değişimin hissedildiği alanlar oldu. Yaratılan bu alanlarda ekonomik düzenle birlikte, Fransız Devrimi’nin getirdiği bağlayıcılık ve geleneksel bağlardan koparılmış yeni bir kimlik kazanılmıştır.

Modernitenin ve kapitalizmin insan yaşamında yarattığı temel dönüşümler; kırsal ilişkilere ve toprağa bağlı bir yaşam tarzına son vermesi, yaşamın kentlerde yoğunlaşması, kent ile kır arasındaki ilişkinin ters yüz edilmesi ve kentin toplumsal yaşamda merkez konuma gelmesi şeklindedir. Kapitalizm, üretimin kırsal bölgelerden koparak kentlerde yoğunlaşmasını kolaylaştıran bir ortamın oluşmasını sağlamıştır. Böylece kent, daha önceki yüzyıllardan farklı bir yapılanma içinde öne çıkmış ve insan yaşamlarının mekansal olarak ana eksenini oluşturmaya başlamıştır (Yırtıcı, 2005, s.83).

Bu bağlamdan hareketle modernleşme sürecine baktığımızda kentlerin kapitalizmin ilkeleri çerçevesinde değişime maruz kalmıştır. Sermayenin akışını bozmayacak şekilde yeniden yaratılma motivasyonu kentlerde büyük değişimlerin olmasına neden olacak hareketleri başlatmıştır. Sermaye birikimini artırmak, sınıfsal problemleri doğurmaktan ziyade, kapitalizmin içkin anlayışına dair çıkmazları normalleştirme yolunda ilerledi. Sermaye, mekanı değiştirmeye zorlayarak kendi varlığını artıracak ve kazanç sağlayacak yeni düzenlemeler yaptı. Modern kentler bu yeni düzenlemelerin nesnesi konumuna getirildi. Modernizm zaten kentsel problemlere dair bir olgudur ve dönüşümünü kentlerin yapısı üzerinden gerçekleştirir. Bir diğer açıdan da kent, modern kültürün yapısının oluştuğu ve kent sakinlerine aktarıldığı başat mekandır. “Kültür, kentlerde öğrenilecek ve yeni kuşaklara iletilecektir. Kente her gelen bireyin bu

heterojen ve yoğun ortamda kentli olacağı düşüncesi vardır” (Aslanoğlu, 1998, s. 104). Bu sebeple modernizmin kentte yaşayan insanlara dayatacağı yaşam biçimi ve nasıl yaşamaya dair fikri belli bir zaman içinde yoğunlaşıp tüm yaşamı etkileyecektir.

Modernizm, kente ve kent yaşamına övgüdür; bir anlamda kutsanmasıdır kent yaşantısının. Modernizm için kent insanın, çevresini ve toplumsal ilişkilerini biçimleyebilme, örgütleyebilme gücünün ifadesidir. Bunun için kent, modernizm projesinin, aydınlanma rüyasının temel nesnesidir. Modernistlerin kente bakışları hep işlevsel olmuş ve modernist reformcular her zaman kenti kendi idealleri doğrultusunda, ihtiyaçlarına göre biçimleyebilecekleri bir mekan olarak görmüşlerdir (Işık, 1993, s.41-50).

Mekânı hareketli kılan bu zemin, modernizmin değişken ve ekonomik temelli yapısına uygun olarak kentin sınıfsal bölünmelerine ve sermaye sahiplerinin isteklerine göre şekillenmesine yol açmıştır. Modern batı kentleri yavaş yavaş değişmeye ve zamanın ekonomik durumuna göre hareket etmeye başlamıştır. Modernizmle kurulan bu zemin, kentin sürekli olarak bu mantıkla değişebileceğini, kent sakinlerinin böyle bir kültürle iç içe yaşabilmelerini meşru kılmıştır.

Modern Kent Planlama Algısı

Modern dünyada kentlerin oluşumundaki ekonomik etkenlerin etkili olduğu ve bu etkinin gözle görülür bir şekilde göze çarptığı görülmektedir. Bu bağlamda 19. Yüzyılın Paris’inde ki gelişmeler tüm dünyaya modern kent planlama anlayışının nasıl bir çerçevede geliştiğini göstermiştir. Şehrin tarihinin ve kültürel geçmişinin yok sayıldığı bir perspektiften hareket eden modern kent planları, Paris’in eski kentsel dokusunun tamamen yıkılıp yerine ekonomik düzeni sarsmayacak bir motivasyonla yeniden yaratılmaya uğraşmıştır. Geniş caddeler ve bulvarlar, inşa edilen yeni yerleşim alanları fabrikalara yani üretim mekanlarına ulaşımı kolaylaştırırken, şehrin içinde de tüketim zincirini tamamlayacak şekilde hareket eden yeni kent düzeni anlayışını ortaya çıkarmıştır. Modernizmin yeni olanı vaat etme algısıyla birlikte eskiyi tamamen yok eden motivasyonu 19. yüzyıldan itibaren yaygınlaşmış, Batı Avrupa’da kentler yavaş yavaş kapitalizmin içkin anlayışına teslim edilmiştir. Bu anlayış, kentlerin yeniden

yaratılmasından ve planlanmasından öte yönetim metotlarına kadar birçok alanı da etkilemiştir.

Modern kentleri planlarken Modernist düşüncede kentler ideal bir tip doğrultusunda tasarlanır, bu yönüyle “modernizm aslında bir kent ütopyasıdır” (Işık, 1993, s.41-50) düşüncesi kentlerin yapısı için benzerliğin temelini oluşturur. Bu aynılık, ekonomik temelli hareket eden birbirine benzeyen kentlerin kolay ve hızlı ticaret yapabilme olanağını doğurur. Bu olanağa erişim ise ulus-devletlerin inşasıyla birlikte milliyetçi bir perspektiften doğmuştur. Bu anlayış, yönetim biçimlerini tek bir ulus, cemaat, topluluk merkezli düşünmeye itmekle birlikte bu minvalde yönetilen kentleri yaratmıştır. Tekillliğin esas alındığı anlayış, kentleri sıradanlığa iterken, insan ilişkilerini de bu sıradanlık, yalınlık, teklik vadeden yaşama yöneltmiştir.

Modern dünyada değişen yeni kent planlama düşüncesiyle birlikte; coğrafya olarak ilk Avrupa’da kendini var eden modern kentlerin düzenlenmesinde bir tek düzelik, homojenlik, ilkelere bağlılık egemendir. Kent kendi içinde birçok alana ayrılmış bu ayırım yapılırken de esas alınan düşünce ekonomik istikrar sağlama ana hedef olmuştur. Bu bağlamda kentler mimari açıdan planlanırken çalışma bölgeleri, oturma bölgeleri, kamusal alanlar şeklinde ayrılmıştır. Modern mimari çizgisinde hareket eden Amerikalı mimar Frank Lyord Wright’in modern planlama anlayışını bu noktada özetleyici bir niteliktedir; “... modern yapının ‘eskiden olduğu gibi parçaların cansız bir varlık...birbirleriyle çekişen bir sürü küçük şeyin bir koleksiyonu olmak yerine, tek büyük bir şey” (Connor, 2001, s. 109) olduğunu söyler. Estetik anlayışının yavaş yavaş önemini yitirdiği yeni kent mimarisi alanında, önemli olan nokta yeni kurulan yaratının işlevi halini almıştır. Bu işlevsellik mantığı, yeni kurulan kentlerin kültür odaklı bir yaşamdan uzaklaşmasına neden olmuştur. “Her yapının insana yararlı bir amacı gerçekleştirmesi söz konusudur ve yapı buna 8 göre tasarlanmalı, amacı en etkin bir biçimde gerçekleştirecek yapı malzemeleri ve inşaat teknikleri kullanılmalıdır”(Şaylan, 2002, s.77). Her yeri fabrikayla dolu kentlerde, zorlu yaşam koşulları beraberinde yaşama umudunu da etkilemiş ve ruhsuz yeni kentleri ortaya çıkmıştır. Modern mimaride ana düşünce, ideal kent kavramını yaratırken mükemmellik, netlik, keskinlik ve herhangi bir çelişki bulunmaması arayışındadır. Toplumsal dengeyi, huzuru sağlayabilmek ve toplumsal düzeni gerçekleştirmek için herhangi bir estetik zevkten tamamen uzak, işlevsel ilkeler doğrultusunda yaratılmış kentler ve kentlerin içinde bu düzeni koruyan yapılar inşa edilmiştir. Modern mimarinin temel aldığı ideoloji, kent

sakinleri için yaşanabilir kentler yerine, kentlerin işlevlerinden hareketle yeni ideolojiyi sürdürmeye yarayan bölgeler inşa etmeye yöneltmişti.

Modernizmin İnsan Yaşamına Etkileri

Tüketim mallarının yapısal olması gerektiği konusunda karar veren ulus aşırı şirketler kendi mallarını satmak içinde yeni pazar arayışı içine girmişlerdir. Bu arayış beraberinde pazar olarak gördükleri bölgelerde yaşam biçimlerini de değiştirmeye ve batının bakış açısından dünyayı anlamaya zorladı. Ve bu anlayışlarla birlikte uluslararası geçerli kabul edilen normlar günlük hayatımıza sunuldu ve giderek meşrulaştırıldı.

Tüketim mallarının hızlı bir şekilde meşru halde günlük yaşayışımıza sunulmasıyla beraber bu malların üretiminde etkin olan makinelerinde dünya çapında yayılışına tanık oluyoruz. Teknolojinin yayılmasıyla endüstriyalizmin etkisi üretim alanına da taşınmış, çevre ile örgütlenme yapısı tek dünya yani tekillik ve aynılık çerçevesinde ilerledi. Yirminci yüzyılda sıklıkla kullanılan makineleşme deyişi aslında tüketim mallarına kolay erişim değil, tüketim endüstrisinin yarattığı makineleşmiş sosyo-normatif çevre kültürüne atıfta bulunuyordu. İnsanın doğadan soyutlanması ve kamusal alandaki ilgisizliğiyle yeni bir yaşam biçimi belirliyordu. “Uygar ilgisizliğin sürdürülmesi, kamusal alanlardaki yabancılarla karşılaşmalarda bulunduğu varsayılan çok genel bir güven varsayımı gibi görünmektedir. Bunun ne kadar önemli olduğu güven varsayımının eksik ya da zedelenmiş bulunduğu ortamlarda kolaylıkla görülebilir” (Giddens, 2012, s. 74).

... Kötü ünlü bir semtte yürüyen bir kişi ya sürekli dosdoğru ileriye ya da göz ucuyla çevreye bakacak, her iki durumda da gelip geçen insanlarla göz göze gelmekten kaçınarak hızla yürüyecektir. Başkalarının olası niyetlerine karşı temel bir güven eksikliği bireyi, onların düşmanca bir girişime yol açabilecek bakışlarıyla karşılaşmaktan çekinmeye yöneltecektir (Giddens, 2012, s. 74-75).

Giddens’ın tarif ettiği bu uygar ilgisizlik gitgide artan soyutlanmaya güzel bir örnek niteliğindedir. İnsanın kendini ve etrafını tanımladığı ve kategorize ettiği bu yeni modern dünyada bu yabancılaşma her zaman sistemin tekrar kendini üretmesine katkıda

bulunmuş, sistem dışı kalan ötekiler ile ya sömürü ilişkisi kurmuş ya da yok saymıştır. Bu durum kaostan ve anarşiden korunmak isteyen devletlere de büyük bir yol açmıştır.

Bu tanımlama pratikleri diğer bir yandan da güven ilişkisi ile paralellik göstermektedir. Güvenin inşası modern yaşamdan, din ve benzeri gelenekselliklerin dışlanmasıyla günlük pratiklerin yerine kolayca getirilmiştir. Uzmanlığın artması modern yaşama güveni sağlamış, insan dışsallıklar olmadan da yaşayabileceğini anladığında gelenekselliği kendi hayatlarından uzaklaştırmışlardır. Niçin çoğu insan, çoğu zaman, üzerinde kendi teknik bilgilerinin pek az olduğu ya da hiç bulunmadığı uygulamalara ve toplumsal düzeneklere güvenir. Bu sorunun birçok cevabı vardır elbet ama bu güven ilişkisi en çokta bilgiye duyulan saygının zamanla hayatımıza yerleşmesi ile paralel bir şekilde hareket eder.

Bilimle desteklemiş toplum tahayyülleri bizi modern yaşam içinde müphemlik bırakmayacak hayat pratikleriyle birlikte yaşamaya doğru iter. Bilimin kuşkusuz ve tartışmasız olarak yaşamı kolaylaştırarak sunuyor olarak gözükmeleri yönetim anlayışının da bilimin saygınlığını kullanarak hareket etmesini sağlarken diğer taraftan da gerekli kılar. Teknik bilgiye duyulan sınırsız güvenin kültürle iç içe gelmesi de yine çokta uzun sürmeyip, devletlerin “bilimsel analizlerle desteklediği” ve kamuoyuna kendi yarattığı araçlarıyla sunduğu paylaşımlarda günlük yaşamı yavaş yavaş şekillendirilip, ekonomik yapı hangi yöne evrildiyse ya da evrilecekse o yöne itilecektir. Bu modern rutinelere bağlılık bir açıdan ise psikolojik olarak rahatlatıcı niteliktedir. Sözleşmeli yaşam insanlara mantıksız gelen durumlar ve yaşam biçimlerini bile kabul edilebilir hale getirmektedir. “Eğer güven psikolojisinin evrensel ya da evrensele yakın özellikleri varsa, modernlik ilişkileri koşulları arasında da temel karşıtlıklar vardır. Burada yalnız güveni değil, güven ile risk ve güvenlik ile tehlike ilişkilerinin kendi arasındaki bağlantıların geniş yönlerini de ele almamız gerekmektedir” (Giddens, 2002, s.89). Modernlik öncesi kurumlarda bu güven ilişkileri akrabalık sistemi ile kurulurken yerel topluluklarda bu kurumların genişletilmiş insan grupları olarak karşımıza çıkıyor. Bir diğer etki ise dinsel inançların birlikte hareket etme kabiliyeti geliştirmesidir. Tanrının emrine uyma ya da aslında yine insanın kendi kendine hareket kabiliyetini yansıttığı/kısıtladığı bir etki diyebiliriz. Doğal ve/veya toplumsal olaylarının iç içe geçerek yeni bir hareket alanı oluşturması Bauman’ın da dediği gibi evrimleşen insana yeni bir boyut kazandırıyor (Bauman, 2017). Gelenekselleşen bu yaşam biçimleri karşısında keskin bir dönüşüm ise başta dediğimiz

gibi on yedinci yüzyılın başlarında yönetim mekanizmalarının artmasıyla birlikte yapısalıştı.

Modern Dünyada Çevrenin Gözlemlenmesi

Massachusetts Halk Sağlığı Kurumu 1869 yılında bir bildirge yayınlamıştır (Özko, 1998, s. 15-26). Çevre sağlığı konusundaki bildiride; her insanın temiz havaya, suya ve toprağa ihtiyacı olduğu, tüm bunların bütün insanların ortak hazineleri olduğu ve hiç kimsenin kirletmeyeceğı belirtilir (Human Disease, 2021). Ama bugün dünyanın her yerinde hava su ve toprak kirliliğı ile karşılaşmaktadır. Tüm dünyada nüfus hızla artmakta, plansız endüstrileşme ve çarpık kentleşme ile birlikte kaynakların aşırı kullanımı atık miktarını hızlı artırmaktadır. Hiçbir önlem alınmadan hareket eden devletler bu problemlere karşı kalıcı çözümler üretmemekte ve çevre kirliliğı artarak sürmektedir.

Karşılaşılan çevre sorunlarının temelinde çoğunlukla insan vardır. Nüfus artışındaki hız çevre sorunlarının oluşumunda en önemli etkenlerden biri olmakla birlikte, hızlı nüfus artışı yüzünden insanların yaşam alanı ihtiyacını karşıladıkları alanlarda git gide azaltırken, bununla birlikte artan besin ve yaşam alanı ihtiyacı insanın enerji ihtiyacını da artırmaktadır. Tüm bu “ihtiyaçlar” kirlenmeye yol açan atıkların artmasına ve giderek daha da fazlalaşmasına sebep olur. Bir yandan üretim artarken tüketimin giderek artmasına ve doğal çevre üzerinde bir baskı unsuru oluşturmasına yol açarken ve kaynaklarının tükenmesine hızlanmaktadır.

Ekolojik bunalım 21. Yüzyılda dünyayı tanımlayan en önemli gündem maddesi haline gelmiştir. İklim değışikliği, ozon tabakasının incilmesi, binlerce canlı türünün neslinin yok olması, doğal yaşam alanlarının bozulması, kuraklık, su kıtlığı ve çölleşme yeryüzünün dengesini ve insanların yaşamını tehdit etmektedir. Endüstri devrimi ile başlayan ekonomik etkinliğin küreselleşmesi ile yeryüzünün her köşesine yayılan kirlilik ve bozulma toplumsal tepkiyi de beraberinde getirir.

Cumhuriyetle birlikte modern batı anlayışını benimseyen Türkiye’de ise, bu modern yaşam tarzına sadece sosyal hayatta değil, sosyal hayatı etkileyen üretim tarzı ve bu aygıtları yöneten mekanizmalarını da değıştirecek eylem planlarını hayata geçirmiştir (T. C. Kalkınma Planları, 2021). Cumhuriyetin ilanından ekonomik anlamda kendini toplama sürecinde olan Türkiye’de daha sonra 1963’te ekonomik kalkınma

planlarıyla başlayan bu süreç, 80lere kadar sosyal refah anlayışıyla birlikte ekonomik büyüme hedeflerini de devletin vazgeçilmez unsuru haline getirmiştir. Tüm dünyayla birlikte Türkiye'yi de etkileyen neoliberal politikalarla birlikte ise 90lı yıllardan sonra sadece ekonomik büyüme ve bu ekonomik büyümenin göz ardı ettiği toplumları yaratan politikalar etkili olmuştur.

Toplumun refahı sadece ekonomik denge değil aynı zamanda yaşadığı coğrafyanın, kentin, mahallenin dengesiyle de ilgili olduğunda ve neoliberal politikaların hiçe saydığı bu alanlarla birlikte yeni Türkiye'de karbon salınımının daha çok salgılandığı, doğal hayatın ve dengesinin bozulmaların daha şiddetli olduğu ve kentlerin daha yaşanılmaz hale geldiği Türkiye'de, doğanın tahribatı artmıştır (Şen, 2013).

Postmodernizm ya da Küresel Modernizm

Postmodernizm yani diğer bir kullanımıyla geç modernizm kavramının ne olduğu ve kent ile ilişkisinin neden önemli olduğuna, araştırmacıların geçmişten bu zamana küresel modernizm kavramını nasıl tanımladıklarına bu bölümde yer verilecektir.

Postmodernizm Kavramı

Postmodernizm diğer adıyla geç modernizm kavramı şu an bulunduğumuz dönemi de kapsadığı düşüncesiyle son yıllarda çokça tartışılan bir kavram niteliğindedir. Ama 21. Yüzyıl itibarıyla ele alınan bir düşünce olduğunu varsayarsak kavramın günümüz etkilerine bakarak daha kolay anlaşılabilirliği düşünülmektedir. Etkilerinin ve etki alanının günümüz dünyası üzerindeki varsayımları çok çeşitli alanlarda ifade edilse de biz bu kısımda reel politik kısmına odaklanacağız. Reel politik kısmında ise postmodernizm kavramı üzerinde tartışmalar yoğunlukta olup, modernizmden ayrıldığı noktalar ve modernizmle bağlarını koparmadığı alanlar tartışma konuları olmaktadır. Bu mesele üzerinden ise postmodernizm, modernizmin içerisinden hareketle çıkan özgül bir kriz olarak görülmektedir. Bu krizi düşünüldüğünde ise; herkesin üzerinde anlaştığı, kesin ve bütünleşmiş bir postmodernizm tanımı mevcut olmadığı kabul edilmektedir. Bu savlardan ziyade postmoderniliğin getirdiği yeni yaşam biçimlerinin tartışılması daha doğru olacaktır.

Özünde çok anlamlı ve tartışmalı olan post modernlik düşüncesinin çoğunlukla işaret ettiği şey, her şeyden önce dünyanın ortadan kaldırılmaz çoğulluğunun kabulüdür. Bu çoğulluk, henüz ulaşılmamış mükemmelliğe giden yoldaki geçici er yada geç arkada bırakılacak bir istasyon olmayıp varoluşun kurucu bir niteliği olan çoğulluktur (Bauman, 2003, s. 131).

Bauman'ın tarif ettiği bu çoğulluk anlayışı, postmodernizm ile birlikte bireyciliğe fazlasıyla yönelmiş eleştirilerinin yanında bireyin tekilliğinin yeniden çoğulcu anlayışı yücelteceği ve toplumsallığın gerçekleştirileceği düşüncesi de vardır. Bu düşünce ademi merkezietçi düşüncede olan postmodernizmin bireyin problemlerinin ardıllığını hesaba katarak hareket eder. Liberal mantık dahilinde olan bu düşünce kendi içinde çıkmazları barındırır da toplumsallığın er ya da geç gerçekleşeceğine inanır. Bu bireyci toplumsal düzenlemelerle birlikte toplumsal hareketlerin kesiştiği noktalar günlük yaşamda giderek artmaktadır.

Postmodern anlayışının getirdiği merkezsizlik, toplumsal hareketleri birey merkezli düşünme yolunda katkı sağlamıştır. Bu düşünce sistemi toplumsal sınıfların kendi kimliklerinden ödün vermeden bir ortaklık kurabilmesine zemin hazırlarken, toplumsal müdahalelerde yine birlikte hareket edebilme kabiliyetini geliştirmeye neden olmuştur. Merkeziyetçilik, merkeze karşı bir harekette toplumsal kimlikleri bir araya getirirken, ortak bir siyaset ve yaşam biçiminin çizilebilmesine katkı sunmuş ve buna imkan sağlayan bir tahayyül geliştirmiştir.

Postmodern teoriler yine modernizmle arasında farklılaşmaya neden olan ve yeni olanın sahasını tasvir etmeye yönelmiş olsa da bu iki düşünce ve yaşayış biçimi arasında mutlak bir kopuş olduğunu söylememiz imkânsızdır. Yeni hissettiğimiz bu farklılaşmalarla birlikte yeni postmodern bir toplumsal yaşamdan ziyade geçiş durumundaki bir toplumsal düzen içinde yaşamaktayız. “Postmodernizm; iki dünya savaşı, kitle kültürü gibi dünya resminin ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilmektedir, fakat tam anlamıyla tamamlanmış bir proje değildir” (Jencks, 1987, s.11). Lyotard (1994) ise postmodernizmin ne olduğunu açıklamaya çalışırken, postmodernizmin henüz tamamlanmamış bir süreç olduğunu ve ikiliklerin yaşandığı şu şekilde ifade

etmektedir; “Postmodernizm modernizmin bir parçasıdır. Fakat postmodernizm, amacında modernizm değildir oluşumunda modernizmdir ve bu oluşum süreklidir”.

Postmodernizm Dönüşümü ve Kent Planlama Anlayışı

Modernizmin günümüz koşullarında etkisini yitirdiği ve küresel ekonomik ağın yaygınlaşmaya başladığı 1970li yıllardan sonra postmodern akımın giderek daha etkili olduğu söylenilmektedir. Sanatta ve edebiyatta başlayan modernizme yönelik eleştirilerle etkisini göstermeye başlayan postmodern akım ve düşünce sistemi, 90lardan sonra şehir yaşamında da etkili olmaya başlamıştır. Kent yaşamını bireyin merkezileşmesi üzerinden eleştiren postmodernizm, bireyin özgürlüğünün toplumsallıkla olabileceğini ve iç içe yaşamların hem bireyi hem toplumu özgürleştireceğini savunmuştur. Bu bağlamda Aslanoğlu (1998, s.106), “Dünyada özellikle 1970’li yılların ikinci yarısından başlayarak yaşanan ekonomik bunalıma çözüm arayışları kapsamında; yeni teknolojilerin ortaya çıkışı, üretimin yeni biçimlerde örgütlenmesi, üretim sürecinin ayrışması, tüketici grupların farklılaşması şeklinde yapısal dönüşümler gözlemlenmektedir” diye aktarmıştır. Yeni teknolojilerle birlikte küreselleşen dünya düzeni toplumları yeni düşünme biçimlerine zorlamıştır. Teknolojiyle birlikte iletişim araçlarına erişimin kolaylığı ve bu sayede büyük bir hızla yaygınlaşması dünyayı yakın zamanda küresel bir köye çevirecekken, diğer yandan yaşam biçimlerinin ve günlük pratiklerin değişime uğraması modernizmin etkili olduğu kent yaşamını da doğrudan değişime uğratmıştır. Bu değişim farklılaşan kent yapılarında yeni toplumsal ilişkileri beraberinde getirmiştir.

Postmodern mimarlık anlayışını incelediğimizde, modern mimarlık anlayışındaki gibi ekonomik, sosyo-kültürel değişimler etkili olmuştur. Bunun yanında modern sonrası mimarlık akımlara baktığımızda; postmodernizm anlayışının getirdiği heterojen olma ve çok seslilik, bölünmüşlük düşüncelerine paralel olarak birbirinden oldukça farklı yaklaşımların varlığı da dikkat çekmektedir. Etki alanı direkt olarak şehirler ve şehir yaşamındaki pratikler olan postmodern akımı, bu alanları değişime zorlamıştır. Bu bağlamda postmodern etki, mimari alandaki yeni eğilimlerle birlikte daha çok tartışılmaya başlamıştır ve bu etkinin nasıl olduğu ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu sebeple en çok tartışıldığı alanların başında mimarlık gelmektedir.

Kent planlaması klasik modern mimarı anlayışı büyük ölçüde eleştirilmiş ve modern mimari düşüncenin dışına çıkılmaya zorlanmıştır. Bununla birlikte postmodern düşünce

akımı somut mimari eserleri beraberinde getirmiştir. Pratik ve kullanım esaslı mimari anlayışı yerine estetik ve değer motivasyonu eklenerek kent yaşamı toplumsal yaşamı içselleştirmiştir. Modern mimari anlayışta mimari eserler genel olarak, işlevselliği yada amacına ne derece hizmet ediyorsa o kadar başarılı ve güzel sayılmaktaydı. Binanın formu ve kullanılan malzemesi ikinci sırada gelmektedir. Modern mimariye karşı çıkan postmodern anlayışa göre, işlevselliğin keskin ve net bir tanımı yapılamayacağından bu düzlemde anlamını yitirmiştir. Postmodern dönemle birlikte kent yapısındaki değişim süreci kenti algılayış biçimimiz ve kente bakış açımızı da değişime uğratmıştır. Modern ve postmodern kente dair bakış açısında ki bu ayrımı Oğuz Işık basit bir örnekle anlatıyor. Işık'ın düşüncesine göre bağlayıcılığın ve bütünselliğin ortadan kaybolduğu postmodern anlayışla birlikte kent, postmodern bakış açısının yoğunlaştığı alanlara sahip olmuştur;

Postmodernizm, kenti bir bütün olarak görmemizi sağlayan mantıksal temelleri ortadan kaldırmıştır. Modernizmin kenti, uçaktan görmesine karşılık postmodernizm kenti bir anlamda sokakta yürüyen kentli insanların gözleriyle görmemizi sağlamıştır. Bu kent, her türlü bütünlüğünden koparılmış, parça parça olmuş algılanan bir kenttir. Bu bakış içinde kent, sokakta yürüyen insan gözüyle algılanan parçaların özgüllüğü içinde görülür. Üstelik bu parçalar, bir bütünün parçaları değil, kendi başlarına anlamı olan birimlerdir; dolayısıyla da postmodernizm kente bakışında, kent parçalarının birbirine bağlayıcı bir mantık da aramaz (Işık, 1993, s.32).

Küreselleşme

1960'larda ortaya çıkan ve gitgide artan ekonomik ilişkiler ağı, uluslararası ekonomik sistemi büyük oranda değiştirmiştir. Bu varsayım küreselleşmenin gözle görülür bir oranda artmasıyla dünyanın bütünleşmiş bir ekonomik sisteme geçiş yaptığını gösteriyor. Ekonomik ilişkilerin büyüdüğü ve bütünleştiği yakın çağımızda küreselleşme olgusu küresel düzeyde etkilerini ve faaliyetlerini sürdürmüştür. Diğer taraftan ticari faaliyetlerin büyük oranda değişim gösterdiği bir dönemdir. Tarihsel gelişime odaklanacak olursak 1960'larda başlayan liberal ekonomik sistemin getirdiği ticari kolaylık ve 80lerden sonra başlayan devletlerin etkisinin azaltıldığı yeni

ekonomik sistem dünyanın küreselleşme noktasında hız kazandığı alanları bize göstermektedir. Soğuk savaşın sona ermesiyle birlikte bütünleşme politikası yürüten güçlü ekonomiye sahip devletler modern yaşama ve modern tüketim olgusunu küreselleşme paralelinde etkinleştirmeye çalışmışlardır. SSCB'nin dağılması bir anlamda iki kutuplu ekonomik sistemin dağılmasına ve beraberinde küresel ekonomik birliğin kurulmasına neden olmuştur. Sovyetlerin yıkılmasından sonra ise pazar alanlarının açılmasıyla birlikte ABD'nin merkez politikası olan açık pazar sistemi kolay bir şekilde yaygınlaşmıştır.

Küreselleşme kavramı ise son yıllarda dünyayı etkileyen günümüzdeki gelişmeleri açıklamak için kullanılan bir kavramdır. Siyasi, ekonomik, sosyal ve teknolojik alandaki bu gelişmelerin küresel boyutları olduğundan tanımı da farklılık göstermektedir. Bu bağlamda, küreselleşme farklı bağlamlarda açıklanmıştır ve farklı yaklaşımları bulunmaktadır. Bu sebeple, keskin bir tanım yapmak yerine küreselleşmeyi başka açılardan incelemek yerinde olacaktır.

Küreselleşmenin tanımının dışında belirgin hissettirdikleri ve değiştirdikleriyle birlikte yaşam şeklimiz değişime uğramıştır. Tek bir dünyada yaşadığımızın altının çizilmesi ya da küresel tehditler gibi meselelerin ele alınması gibi olgular dünyayı tek bir merkez halinde düşünme pratiklerinin arttığını bize gösteriyor. Bilginin, paranın, tüketim ürünlerinin (başta teknolojik tüketim ürünleri) kolay ve hızlı bir şekilde yaygınlaşması insanların dünyanın kendi arka bahçesi gibi algılamalarını yaygınlaştırmıştır. Bu bakış açısı ise yerel toplulukların yerel kültürlerini ya da mikro düşüncelerin kısmen de olsa küresel bakış açısına ve mantalitesine ters düşmesine yol açmıştır. Küresel mekanizmanın bütünlük sağlayan bakış açısında kaybolan yerel, kültürel ya da azınlıklar küresel ekonominin etkisi altına girmiştir. Bu etki merkez ekonomik ilişkilerin ekonomik sistemi dahilinde gerçekleşmektedir. Modern olgu gibi küresel siyasette ekonomik temeller gibi yayılma politikaları izlemiştir.

“Küreselleşme sürecinde dünya küçülürken bir yandan da parçalanmakta, farklılıkların altı çizilmektedir. Bu anlamda bir taraftan dünyanın bir yer haline gelme süreci küreselleşme kavramı ile tanımlanırken diğer taraftan küreselleşme ekonomik, siyasal, kültürel düzlemde toplumsal değişmeye ilişkin tartışmaların arka planını oluşturmaktadır” (Aslanoğlu, 1998, s.124). Küreselleşme kavramının hangi unsurları içermesi gerektiği tartışması ortak bir kanı olmamasına rağmen, genel olarak kabul

gören düşünme biçiminde siyasi, kültürel, sosyo-ekonomik ilişkiler ağı küreselleşme olgusuyla birlikte hareket ettiği kabul edilmektedir. “Küreselleşme; ticaretin, direkt yabancı sermaye yatırımlarının artması ve fikir haklarının uygulamaya konmasıyla üretim faktörlerinin mobilitesinin daha da yükselmesi sonucu dünyanın giderek daha fazla bütünleşmesini ifade etmektedir” (Adams, 2008, s.725). Kolay erişilebilirlik ve ulaşım araçlarının artması diğer taraftan iletişim kurma biçimlerini ve toplumsal ilişkileri de değiştirmiştir. Bu değişim toplum yapılarının tek tipleşen modern kurumları içerisinde küresel ilişkiler ağına dönüşen paralel ilişki ağlarının yaratılmasına neden olmuştur. Küreselleşme, tüketim ilişkilerini dünyaya yöneltirken dünyanın sıkışması ve tek bir yer olarak algılama bilincinin artışı olarak da tanımlanmaktadır. Yerel ilişkilerin yok sayıldığı bu yeni ilişki biçimi tüketim alışkanlıklarının ve yerel kültürlerin yeniden kurgulanıp tüketim zinciri içerisinde pazara sunulduğu alanları da yaratmıştır.

Mesafelerin azaldığı ve küreselleşen olguların arttığı günümüz dünyasında siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkilerin birden fazla bağlamı ve etki alanlarını düşünmekte fayda vardır. İnsanların ve pazarın birbirlerini daha kolay etkileyebildiği ve değiştirebildikleri varsayımı küreselleşme olgusunu çok taraflı bir süreç olarak düşünmemizi ve bu çok taraflı alanda toplumsal ilişkilerin kaygan bir zeminde olduğunu bize hatırlatmaktadır.

Küreselleşmeyle Birlikte Yeni Düzen Arayışı

Tüketim mallarının yapısal olması gerektiği konusunda karar veren ulus aşırı şirketler kendi mallarını satmak içinde yeni pazar arayışı içine girmişlerdir. Bu arayış beraberinde pazar olarak gördükleri ülkelerdeki yaşam biçimlerini de değiştirmeye ve batının bakış açısından dünyayı anlamaya zorladı. Ve bu anlayışlarla birlikte uluslararası geçerli kabul edilen normlar günlük hayatımıza sunuldu ve giderek meşrulaştırıldı.

Tüketim mallarının hızlı bir şekilde meşru halde günlük yaşayışımıza sunulmasıyla beraber bu malların üretiminde etkin olan makinelerinde dünya çapında yayılışına tanık oluyoruz. Teknolojinin yayılmasıyla endüstriyalizmin etkisi üretim alanına da taşınmış, çevre ile örgütlenme yapısı tek dünya yani tekillik ve aynılık çerçevesinde ilerledi. Yirminci yüzyılda sıklıkla kullanılan makineleşme deyimini aslında tüketim mallarına kolay erişim değil, tüketim endüstrisinin yarattığı makineleşmiş sosyo-çevre kültürüne atıfta bulunuyordu. İnsanın doğadan soyutlanması ve kamusal alandaki ilgisizliğiyle

yeni bir yaşam biçimi belirliyordu. “Uygar ilgisizliğin sürdürülmesi, kamusal alanlardaki yabancılarla karşılaşmalarda bulunduğu varsayılan çok genel bir güven varsayımı gibi görünmektedir. Bunun ne kadar önemli olduğu güven varsayımının eksik ya da zedelenmiş bulunduğu ortamlarda kolaylıkla görülebilir” diyor Giddens (2012, s.74).

...kötü ünlü bir semtte yürüyen bir kişi ya sürekli dosdoğru ileriye ya da göz ucuyla çevreye bakacak, her iki durumda da gelip geçen insanlarla göz göze gelmekten kaçınarak hızla yürüyecektir. Başkalarının olası niyetlerine karşı temel bir güven eksikliği bireyi, onların düşmanca bir girişime yol açabilecek bakışlarıyla karşılaşmaktan çekinmeye yöneltecektir (Giddens, 2012, s.74-75).

Giddens’in tarif ettiği bu uygar ilgisizlik gitgide artan soyutlanmaya güzel bir örnek niteliğindedir. İnsanın kendini ve etrafını tanımladığı ve kategorize ettiği bu yeni modern dünyada bu yabancılaşma her zaman sistemin tekrar kendini üretmesine katkıda bulunmuş, sistem dışı kalan ötekiler ile ya sömürü ilişkisi kurmuş ya da yok saymıştır. Bu durum kaostan ve anarşiden korunmak isteyen devletlere de büyük bir yol açmıştır. Bu tanımlama pratikleri diğer bir yandan da güven ilişkisi ile paralellik göstermektedir. Güvenin inşası modern yaşamdan, din ve benzeri gelenekselliklerin dışlanmasıyla günlük pratiklerin yerine kolayca getirilmiştir. Uzmanlığın artması modern yaşama güveni sağlamış, insan dışsallıklar olmadan da yaşayabileceğini anladığında gelenekselliği kendi hayatlarından uzaklaştırmışlardır. Niçin çoğu insan, çoğu zaman, üzerinde kendi teknik bilgilerinin pek az olduğu ya da hiç bulunmadığı uygulamalara ve toplumsal düzeneklere güvenir. Bu sorunun birçok cevabı vardır elbet ama bu güven ilişkisi en çokta bilgiye duyulan saygının zamanla hayatımıza yerleşmesi ile paralel bir şekilde hareket eder.

Küreselleşen Modernizm

“Modern kültürün merkezinde küreselleşme, küreselleşmenin merkezinde de kültürel pratikler yatar.” diyor John Tomlinson (2004, s.11). Kültür ve küreselleşme arasındaki bu karşılıklı ilişki küreselleşen modern dünyayı anlamada, kültürel ilişkilerin nasıl kurulduğu bağlamında yardımcı olacaktır. Küreselleşmenin kültür ve modern pratiklere içkin bir paralellikte değişime zorlaması, bir anlamda pazar kapasitesinin

artmasıyla ilişkilidir. 60'lı yıllardan itibaren küresel pazarın hızla büyümesiyle birlikte küresel bir köy haline dönüşen günümüz dünyasında diğer bir yandan da modern yaşam biçimi ulusötesi kabul gören ve normalleştirilen olgular halini almıştır. Pazarın daha fazla serbestiyesi ve daha çok alana yayılabilmesiyle birlikte modern olgular günlük hayatımıza daha hızlı bir şekilde yerleşmiştir. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte iletişim araçları büyük ölçüde yaygınlaşmış, modern yaşam biçiminin zorunluluğu kıldığı birliktelik hali günlük pratikleriyle birlikte kaçınılmaz bir yaşam biçimine dönüşmüştür.

1945 öncesinden temelde farklı bir dünya ticareti alanı ortaya çıktı. İleri kapitalist ülkelerdeki sermaye kendine daha serbestçe at koşturabileceği bir zemin buldu. Serbest pazar ekonomisine, kapitalizme geçen ülkeler arttı veya bir başka deyişle “üçüncü dünya” denilen ülkelerde kapitalizmin gelişmesi hızlandı. Kısacası bu dinamiği 1980'lerden itibaren şekillenecek olan küreselleşmeyi hazırlayan en önemli gelişmelerin birincisi olarak kabul edebiliriz (Büyükbaykal, 2004, s.19).

Bu yaygınlaşma ve erişim kolaylığı ulaşım araçları ile birlikte “uzak ve yakın” olgularına karşı bakış açımızı değiştirmiştir. Dünya artık tek bir coğrafya olarak ele alınıp, hem teknolojik hem de kültürel olarak günlük pratiklerimize yakınlığı artmıştır. Modern tüketim anlayışı küresel pratikleşme dönüştüğü yerde yakınımızda var olan ve günlük yaşantımıza işleyen birçok pratik küresel dünyanın ürünü olarak karşımıza çıkmıştır.

Modernlik olgusuyla içkin bir hale ilerleyen küreselleşme, kapsayıcılığı ile birlikte kültürel alışkanlıklarımızı ve kültürü algılayış biçimimizi etkilemiştir. Modernliğin içinden ve modernliğin bir sonucu olarak karşımıza çıkan küreselleşme olgusu, modernleşmenin etkilediği alanları artırmıştır. Bu etkileşim dünyayı tek bir pazar olarak görebilme dürtüsünü artırırken, modernizme içkin güven olgusuyla birlikte modern pratiklerin ve tüketim kültürünün yayılma hızı artarak devam etmiştir. 1870 ve 1920 arası, ulus devletlerin güç kazanması ve pazarın büyümesi küreselleşmenin yükseliş evresinde önemli bir etken halini aldı. Bu yıllarda ise modernlik sorunu ilk kez tartışılmaya başlandı. Modernizmin getirdiği bireysellik ve ulus devletlerin baskın olduğu ulusallık görüşleri yaygınlaşmaya başlarken, Avrupalı olmayan ama pazarın

dahil olduğu ülkeler “uluslararası topluma” yani Batı toplumlarına kabul edildi. İletişim alanında yaygınlaşma küresel olgu halini alırken, ulus devletlerin katıldığı Olimpiyatlar ve Nobel ödülü gibi küresel yarışmalar dönemi başladı. 10 Ocak 1920'de Milletler Cemiyeti ve ardından da 24 Ekim 1945'te BM kuruldu. Birleşmiş Milletlerin kurulmasıyla birlikte pazarı korumak adına Ulusal bağımsızlık ilkesi kabul edildi. Batı modernliğinde olmayan ülkelerle Çatışan “modernlik anlayışları” belirdi. Güney Amerika, Afrika ve Asya gibi bölgeleri ele alan Üçüncü Dünya belirginleşmeye başladı ve bu coğrafyadaki ülkelerle modernizm ve kültür çatışmaları konu edinildi. Yine soğuk savaşın sona ermesiyle birlikte yeni oluşan düzende ekonomik çıkarlar “hak ve özgürlükler” temaları ile öne çıkmaya başladı. Hak ve özgürlükler adına kimliklerin pazarı etkilememesi için küresel kurum ve hareketleri çoğaldı. Kitle iletişim araçlarının sayısı, hızı ve yaygınlığı akıl almaz derecede artarken yeni küresel modern olgular hızla yayılmaya başladı. İletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla birlikte Toplumlar daha çok iç içe geçti ve çok kültürlülük ve çok etniklik sorunuyla bu evrede daha fazla karşılaştılar. Devletlerin ve şirketlerin meşru zemini artarken diğer bir taraftan da bu meşruluk zemini sorgulanmaya başlandı ve İnsan Hakları küresel bir sorun haline geldi. İnsan haklarının uluslararası zeminde tartışılması ise uluslararası sistemin daha fazla akışkanlık kazanmasına sebep oldu ve problemler çoğulcu yaklaşımla ele alınmaya başlandı.

Küreselleşmeyle birlikte ulus devletlerin varlığı da başka anlamlarda da kendini var etmiştir. Küreselleşmenin kendi doğruları içerisinde ulus devlet kavramı değişerek küresel olgularla içkin hale gelmiştir. Devletler kendi içlerinde iç pazarı korumak için milli bağları kuvvetli tutmaya çalışırken, uluslararası alanda ise ulusal çizginin dışında hareket eden bir izlenim vardır. Devletler ve devletlerde var olan uluslararası şirketlerle ulus kimliği yapı söküme uğratılmış ve bu sayede uluslararası pazar korunmaya çalışılmıştır. Ulusötesi şirketler ise kendi varlığını meşrulaştırma yoluna modern olguları kullanarak gitme eğilimi göstermiştir. Modern tüketim araçları ve modern kültüre ait her bir olgu devletlerin iç politikası haline dönüştürülmeye çalışılmıştır.

Küresel Modernizmin Etkileri ve Değiştirdikleri

Ulaşım araçlarının büyük bir hızla gelişimi modernliğin yayılmasında tartışmasız büyük bir etki alanı yaratmıştır. Ulaşımdaki büyüme ve kolaylaştırma ulus-devletleşen devletlerin sonradan kendilerine pazar arayacakları bölgelere ulaşmasına büyük katkı

sağlamış, diğer bir yandan da modern araçların yayılımını hızlandırmıştır. Toplumsal ve kültürel bütünlük sağlama ticaretin kolay bir şekilde yapılacağını destekleyeceğinden modernleşme bu alanlarda da gelişmiştir. Bununla birlikte zaman ve mekan anlayışı, ticaret terimleri tek tipleştirilmeye çalışılmış, güçlü devletlerin ürünlerinin tekelleşmesi ve yayılması için küresel ortaklık yaratma yoluna gidilmiştir. Bauman'ın (2007, s.20) da tabiriyle “inşa edilmiş mekan, sert, katı ve müzakere edilemez olacaktı. Eti çelik ve çimentodan, damarları demiryolu ve otoyol ağlarından oluşacaktı” .

Toplumsal inşanın insanlık durumlarına yaptığı sabit bilimsel tahayyüller bizlere yeni bir dönemin kırılmaz ve değiştirilmez kurallarını önceden haber ediyordu. Ve yine Steven Flusty'nin aktardığı gibi;

Geleneksel kamusal mekanların yerini, (genelde kamu desteğiyle olmakla birlikte) özel olarak inşa edilen, özel olarak sahiplenilen ve yönetilen kamusal yığılma mekanları, yani tüketim mekanları almıştır.. Bu mekanlara giriş ödeme kabiliyetine bağlıdır.. Buralarda dışlayıcılık hüküm sürer, ticaretin düzenli akışına müdahale edebilecek düzensizliği, kestirilemezliği ve verimsizliği önlemek için zorunlu olan yüksek düzeyli bir denetim sağlanmıştır. (Flusty, 1997, s.48).

Çitlerin, sitelerin arkasına saklanmış yeni kent modelleri; rızaları alınmadan bu küreselleşen dünyada sadece tüketime maruz bırakılan insanlara nimet gibi sunulmuştur ve gösterilmiştir. Bacsko'a göre güzel bir şehir tahayyülü Severiade'dir. Bahsettiği hikâyedeki bu şehir “...harfiyen uygulanan ve onu dünyadaki en düzenli şehir yapan, rasyonel, açık ve basit bir plana göre düşünülmüştür. Şehir, ziyaretçilerini mükemmel düzeniyle çarpar. Geniş caddeleri öyle düzdür ki cetvelle çizilmiş sanırsınız ve hepsi de, yine tek tip ve ayrı büyüklükte olan ve ortasında kamu binaları ve çeşmelerin bulunduğu çeşmelere açılır... Bu şehirde kaotik hiçbir şey yoktur.” (Vairasse, 1675, s.42). Mekân yönetimi açısından bakıldığında ise modernleşme kentlerde haritacılığın tekele bağlanmasıyla kendini üretimi kolaylaştırmıştır. Bauman küreselleşme adlı kitabında tam da bu konuya dair şunları söyler;

Plancıların, modern mimari tarihine elbirliğiyle şekil veren yüce düşler ve büyük felaketlerden oluşan uzun listeden çıkarabileceği ders şudur: “iyi bir şehir”in esas sırrı, insanlara, eylemlerinin sorumluluğunu “hayali bir önceden belirlenmiş düzen ve ahenk dünyasında” değil, tarihsel olarak kestirilemez bir toplumda üstlenme şansı sunmasıdır (Bauman, 2017, s.60).

Küreselleşen Kentlerde Yaşam

Şehir haklarının temeline indiğimizde modern kentlerle birlikte şehirde yaşamaya dair müphem olgular bilgi hiyerarşisinin de yardımıyla (kutsallığıyla) birlikte “aydınlatılmaya” çalışılmış, yabancılıklar azaltılmıştır. Modernizmin akıl almaz bir şekilde sürekli değişkenliği; şehir haklarındaki aslında kutsal insanın ilk hakkı olan yaşama hakkından çıkarılmış ve 21. yüzyılda liberal yani kazanılmış hak düzlemine getirtilmiştir. Diğer bir yandan da kent için insanın içinde yaşadığı dünyayı arzularına daha uygun hale getirmeye çalışması modern anlayışın yaşama tutunma biçimindeki tutarlılığı kanıtlar. Burada sadece insanın neyi istediği nasıl istediği bağlamında değişikliğe uğramıştır. Şehri inşa ederken insan kendisini de inşa eder. Nasıl bir şehir istediğimiz, toplumsal ilişkilerimizin nasıl olduğuna, doğayla kurduğumuz ilişkiye, ne tür yaşam tarzı arzuladığımıza ve hangi estetik değerlere sahip olduğumuza ışık tutar.

Şehirlerin oluşumu artı ürünün toplumsal ve coğrafi yoğunlaşmasıyla ortaya çıkmıştır. Modern ya da değil kentlerin oluşum süreçlerine baktığımızda artı ürünle birlikte bu durumdan doğan pazarı -yani artı ürünü- kara dönüştürme çabası her zaman varlığını sürdürmüştür. Son binyıl da ise pazarın küreselleşmesiyle gelineen noktada, büyüyen batı kentlerindeki büyük değişimler pazarı destekler nitelikte tekrar yaratılıyorlar. Avrupa’nın dört bir yana yayılan demiryolu ağları, Süveyş kanalının inşası, liman inşaatları, bataklıkların kurutulup betonlaştırılması bunları kapsamaktadır. En göze batan durum ise Paris’in on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısından sonraki dönüşümleriydi. Hausmann’ın Paris’i yeniden inşa etmek istemesi modernizmin kaygan zeminine ayak uyacak şekilde dönüşümüne neden olacaktı. Bulvarların genişletilmesi, altyapının, kanalizasyonların modernleştirilmesi, sokakların aydınlatılması ve birbirine paralel yapılarak sistemli hale getirilmesi şehrin silüetini baştan aşağıya değiştirmiştir. Başka bir deyimle Paris’in “ışıktan menkul bir şehir” (Harvey, 2015, s.48) haline

gelmesi büyük bir tüketim, turizm ve keyif merkezi bir mekânı ortaya çıkardı. Sınırsız tüketim kültürü artı sermayeleşmeyi artırır hale getirdi. İşçileri ve yoksul kesimi dışlayan yeni şehirler sistemi şehrin tarihinde önemli bir gelişmeyi/ hareketi, Paris komünü doğurdu. Hausmann'ın şehrin yaşam tarzını yukarıdan aşağıya meta odaklı bir hareketle tamamen değiştirmesi sonucu mülksüzleşen grupların şehirlerini geri alma arzusunu doğurdu. 1871 Mart ayında başlayan Sosyalist ve Proudhoncu anarşistlerin ayaklanma ve hak arayışı büyük bir eylemliliği harekete geçirdi. Bir halk denetimi olarak başlayan, geniş görüşlülüğü bulunan hareket komünün görüş ayrılığı yaşamasından sonra dağıldı.

1942'den sonra ABD dünya savaşlarından sonra açık pazarı korur halde kendini yaratmış bir devlet olarak buldu. Savaştan sonra ekonomiyi kontrol eden federal hükümetinde tekelci düşünce anlayışı, Paris'te olduğu gibi arttı. Sermaye gruplarını koruma yolları arandı. Savaş sonrası yeni Amerika'da büyük evler ve büyük otobanların olduğu yeni şehirler yaratıldı. Yatırım yapılan mekanların sermaye açısından getirisi göz alınarak hareket edilirken, tam tersine şehirlerin çoğunlukla sınıfsal açıdan yoksul kesiminin yaşadığı yerler sermayeye katkısı bakımından gözden çıkarılan mekanları oluşturdu. Şehirlerin banliyöleşmesi yaşam tarzında büyük değişiklikleri beraberinde getirirken kocaman evlere sahip Amerikalılara ise evlerini dolduracak büyük pazarı sunmuştu. Pazarın canlılığı ve şehrin dönüşümünden olumsuz etkilenen şehirlerde başta siyahî nüfusu harekete geçirmek üzere kentsel kriz olarak ortaya çıkardı. 68'deki hareketleri aslında ruhsuz banliyö yaşantısına ve yeni modern yaşama karşı bir yol arayışı idi. 68 hareketinin ardından patlak veren büyük ekonomik krizle birlikte New York'un 1975'te mali açıdan iflas etmesiyle ve toplumsal krizin her iki tarafının da bu büyük bunalımdan etkilendiği görüldü. Sermaye sahipleri için yeni bir yol liberal anlayışın bu hareketleri doğurduğu düşüncesinde hareket ederken sonraki 10 yılda yeni ekonomik ve sosyal yaptırımlar bu hareketleri kısıtlamak üzere doğdu.

Liberal ve Neoliberal Politikalar ve Kent

Liberalizm ve neoliberalizm kavramlarının ne olduğu ve kent ile ilişkisi ve bu ilişkinin neden önemli olduğuna, araştırmacıların geçmişten bu zamana Liberalizm ve neoliberalizm kavramlarını nasıl tanımladıklarına bu bölümde yer verilecektir.

Liberalizm Kavramı

Tek bir tanıma indirgenmesi zor olan bu kavram bir taraftan özgürlük ve insan haklarının ulus devletlerde yükselmesi ile açıklanırken diğer taraftan da modern hayatın daha fazla içkin hale gelmesine neden olan bir takım sosyo-ekonomik politikalar olduğu düşünülmektedir. Liberal düşüncenin politik boyutunda, politikaların oluşum sürecinde felsefi düşüncesi ve toplumsal etkenleri görmek mümkündür. Bir anlamda liberal politikaların çıkış nedeni ve dönüştürme çabaları, feodal toplumun kapitalist topluma dönüşmesi sırasında bireyi tamamen yok saymasıdır.

Liberalizmin temeli, insan kişiliğinin birinci değer olduğuna ilişkin varsayımdır. Bunun için insanın var oluşu ve amaçlara yönelmesi her türlü toplumsal-siyasal düzenlemenin çıkış noktası olmalıdır. Rasyonel bir varlık olarak insani kendi amaçlarını gerçekleştirir ve kendisi için “iyi” olanı elde etmeye çalışırken, hiçbir dış engel ve müdahaleyle karşılaşmamalıdır (Erdoğan, 1998, s.2).

Bu müdahalesizlik ise liberal politikaların insan hakları alanın da gelişmesine olanak tanımıştır. Liberal politikalarla birlikte bireyin devlet karşısında hakları yeniden düşünülmeye ve dönüştürülmeye çalışırken, bireysel özgürlük ve hakları getirmiştir. Savaş dönemi kapitalist dünyanın bireylere yönelttiği belli bir hayatın empoze edilmesini ve bunun özgürlüğe karşı bir tutum olduğu varsayımında reddeder. Devletin merkezîyetçiliğine ve mutlakîyete karşı bir yönelim olan liberal düşünce, modern Avrupa’da otoriter konumda olan ulus devletlere karşı toplumun cephe almasını kolaylaştırmıştır. Devletin müdahalesi ne kadar azalırsa o kadar fazla hak kazanabileceğini düşünen bu anlayışla birlikte diğer yandan şirketlere karşı da önlem ve kısıtlamalar azalmıştır. Liberal öğretinin felsefi düzlemdeki özgürlük, eşitlik ve bireysellik ilkeleri pazar anlayışını da büyük ölçüde değiştirmiştir. Merkantalizmin doğuşuyla birlikte serbest piyasa fikri bireyin ekonomik alanda da özgürlük kazanacağı düşüncesini doğurmuştur. Kamuoyu yoluyla bireysel özgürlük öğretisi olarak karşımıza çıkan bu kavram diğer bir yandan da pazarın nasıl olması gerektiğini belirlemiştir. Toplumun bireysel iyiliğini sağlama yolunun bireysel çıkar olması kültürü liberalizm ile birlikte yaygınlaşmıştır. Liberalizmin haklar meselesiyle birlikte kısıtlayıcı her türlü düzenlemelerin kaldırılması ve piyasa da serbestçe hareket etmelerine izin verilen yeni bir yaşam biçimi ortaya çıkmıştır.

Liberal düşüncenin sosyo-ekonomik ve politik anlayışı birbiriyle aynı düzlemde hareket eder. Tek bir tarihsel düzlemin parçalarını oluştururlar. Bu bağlamdan hareketle devlet mekanizmasının etkisinin azalarak pazarın özgürlüğüne kavuşması ve hak mücadelelerine bakış açısı birlikte değerlendirilebilir. Liberal politikaların sonuçlarıyla karşılaştığımızda liberal politikaların meşrulaştırdığı toplumsal ilişkileri ve modern tüketim kültürünü görebiliyoruz. Kapitalizmin hareketli ilişki biçiminde ekonomik alanda üretilen yeni doğrularla birlikte liberal düşünceler modern hayatta sürekli yeniden üretilen düzlemler olarak yerini aldı. Pazarın serbestiyesi birikimin daha fazla olmasına yol açarken liberal politikaların gündeme aldığı hak mücadeleleri sözde kalan söylemler olarak yerini aldı.

Liberalizm genel anlamda üzerine çok konuşulan bir mesele olmakla birlikte ülkemizde yeterince vurgulanmamış bir entelektüel birikimin adıdır. Avrupa’da kısmen de olsa korunan liberal politikalar, Türkiye’de 1980’li yıllardan sonra yerini neoliberal politikalarla bırakmıştır. 1960 ve 1980’li yıllar arasında uygulanan liberal politikalarla birlikte pazarı koruyan ve modern tüketimi içselleştiren bir çizgi izlenmiştir. Modern tüketim kültürü kamuoyunun ve medyanın etkisiyle vazgeçilmez bir alanda kendini var ederek hayatın içine işlemiştir.

Liberalizm ve Kent İlişkisi

Kentlerin oluşumunda en önemli etkenlerden biri ekonomidir. Ekonomik politikalarının değişimleriyle birlikte değişen kent yapısı beraberinde kent yapısını ve kent yaşamını da değiştirmektedir. Dünya savaşlarının etkili olduğu yıllarda ise kent savaş alanına dahil edildiğinden kentin ekonomik yapısı büyük zarar almıştır. Bu zarar toplumsal yapının tüketim kültürü ile birlikte yaşam alanlarını ve kente dair bakış açılarını da değiştirmiştir. Liberal ekonomik modelin getirdiği sosyal devlet anlayışıyla birlikte ise kent, daha yaşanılabilir bir motivasyonla hareket etme eğilime girdi.

Bireycilik, insanı merkez kabul eden, insan hak ve özgürlüklerini temel amaç olarak kabul eden bir felsefi öğretilerdir. Bireycilik ya da metodolojik bireycilik felsefesine göre toplum, devlet, millet gibi kurumlar soyut varlıklardır. Somut olan bireydir. Başka bir ifadeyle ontolojik bakımdan temel varlık bireydir. Sosyal bütünler esasen bireylerden oluşmuştur. Liberal düşüncenin temeli rasyonel bireydir. Birey her türlü kurumun,

yapının ve topluluğun üstündedir. Dolayısıyla birey hakları toplumdan önce gelir. İnsanı insan yapan ve diğer canlılardan ayıran aklıdır. İnsanı diğer kişilerden de ayıran zihinsel kapasitesidir (Yayla, 1992, s.135).

Bireycilik mantığının getirdiği bu motivasyon, kente ve kenti tüketmeye dair ilişkiyi değiştirerek, toplu tüketim alanları oluşturmaya yöneldi. Liberal ekonomik politikaların en belirgin göstergesi ulusal ekonomik merkezli bakış açısını değiştirmeye zorlayan yeni kalkınma politikalarının hayata girmesidir. Ulusal kalkınma modelinden, uluslararası geçiş dönemine ait bulgular bize liberal politikaların başlangıç noktasını gösterebilir. İkinci dünya savaşının hemen sonrasında dünyada değişim Liberal politikaların etkili olduğu modern sonrası dönemde, ekonomik politikalar merkezli tüm değişiklikler, kent yaşamını değiştirmekle birlikte kentteki pratikleri de değiştirmeye zorladı. Yaratılmak istenen yeni ekonomik düzende, bu düzeni bozmayacak kent planları oluşturuldu. Liberal politikalar çerçevesinde yeniden yaratılan kentlerde yollar, Avm'ler, trafik ışıkları, tüketim alanlarının çoğalması, kamusal alanların tüketim alanlarına dönüşmesi gibi bir takım kent planları ortaya çıktı. Kent planlarının ekonomik temelli olması tam da bu noktada, ekonominin kenti tamamen içselleştirmesiyle alakalı bir problemin temelini oluşturur. Kente ekonomik merkezli bir bakış açısı ve politikalarının kent planlarını etkilemesi ve yaşam tarzında değişiklik yaratması olağan bir beklentidir. Tüketim alanlarının yerinin değiştirilmesi; merkeze alınması ya da tüketim mekanlarının tek sosyal mekanlar haline dönüştürülmesi; müşterek ya da kamusal alanların azaltılması bu politikaların doğurduğu sonuçlar arasında gösterilebilir.

Kenti çevreleyen ve kentin merkez alanı ekonomik politiğin temel hedefi halini alacak şekilde yeniden düzenlenirken, yeni düzeni bozmayacak şekilde hareket edilmeye çalışıldı. Bu bağlamda, uluslararası politik düzlem takip edilerek sosyal devlet anlayışı mantığında hareket eden politikalar, tüketim mantığını çoklulaştırmaya çalışarak ortam tüketim alanlarını artırma eğilimine yöneldiler. Bu bağlamda toplu yerleşim alanları kuruldu ve bu alanlarda sosyo-ekonomik sınıflara göre yerleşim sağlanmaya çalışıldı. Sosyal konutların varlığı ve bu konutları çevreleyen alanlar şehrin cazip tüketim alanlarından uzaklaştırılmaya çalışıldı. Orta ve orta alt sınıfın yaşadığı bu bölgeler şehrin uzak bölgelerinde kurulurken, kente dair birçok problemi de beraberinde getirdi.

Sosyal konutların (yoksul konutları) izole bölgelerde kent yaşamından kopuk bir şekilde üretiliyor olması bazı sosyo-ekonomik sıkıntılara da yol açmaktadır. Bu konutları talep eden yoksul halk genellikle gecekondualarda yaşamış ekonomik profili yetersiz kişilerden oluşmaktadır. Çoğunlukla kayıt-dışı ve süreksiz işlerde çalışan bu kişilerin düzenli bir geliri de bulunmamaktadır. Yeni evlerinde, ortak yaşam alanlarını paylaşmanın maliyetlerine katlanmak zorunda olan yoksullar, zaman zaman bu maliyetleri bile karşılamakta zorlanabilmektedirler (Can ve Çiçek, 2012, s.46).

Liberal politikaların etkili olduğu bu dönem, uluslararası alanda birçok devletin iç politikalarını etkileyerek, küresel bir zemin haline dönüşmesine zorladı. “Cumhuriyetin ilanı ile yeni başkent Ankara ve ikinci dünya savaşı sonrası Marshall yardımlarının etkisiyle de başta İstanbul olmak üzere diğer endüstrileşen büyük kentler; kentleşme ve konut sorunları ile yüz yüze kalmışlardır” (Akalin, 2016, s.108). Türkiye’deki kentlerin çoğu bu dönemden sonra liberal politikalardan etkili bir biçimde etkilendi. Kentlerde ki bu dönüşüm kent yaşamını ve kent pratiklerini etkileyerek, uzun soluklu yeni yaşam biçimini başlatmış oldular. Kent mimari anlayışı, liberal politikaların etkisiyle birlikte tüketim alanlarını yaratmaya başladı. Büyük kentlerde Avm’ler yapılmaya, ulaşım çeşitlenmeye kısacası kentin merkezinde ki hareket artırılmaya çalışıldı. Sosyal konutlar ile birlikte ekonomik gelir üzerinden tüketim alanları ayrıştırıldı. Bireyselliğin baş gösterdiği bu dönem, diğer bir yandan da bireyi tüketen ve ekonomiye döndüren bir insanın varlığı haline getirdi.

Neoliberalizm Kavramı

Son 50 yılda küresel boyutta yaşanan siyasal, iktisadi ve sosyal alandaki krizlerin ve büyük dönüşümlerin temel etkeni neoliberalizm oluşturmıştır. Endüstrileşme ve artan kapitalizm her gün biraz daha derinden hissedilen hammadde sıkıntısını artırmıştır. Ucuz ve bol hammaddeye ulaşmanın önündeki engeller, her gün katlanarak artan ürün çeşidi için yeni pazar gereksinimi ihtiyacını zorlaştırmıştır. Bu durumlar iktisadi krizler için birer tetikleyici unsur olarak kabul edilmiş ve bu sebeple neoliberal politikalar, kapitalist sermaye için iktisadi krizden çıkmanın temel dayanağı olarak görülmüştür. “Kapitalizmin tarihi boyunca sermaye birikimi önündeki engellerin ortadan kaldırılması, büyüme dinamiğinin yükseltilmesi yönünde eğilimi hep var olmuştur”

(Harvey, 2012, s.52). Neoliberal politikalar da bu engelleri kaldırmaya yönelik politikalar geliştirmiştir. Engeller kaldırılmaya çalışılırken de yeni bir toplum düzen ve yaşam biçimi yaratılmaya çalışılmıştır.

“ABD hegemonyasına karşı özellikle Batı Avrupa ve Japonya'nın imalat sanayisinde yaptığı hamleler sonucu rekabet ortamının kızışması kâr oranlarında 1960'lı yıllarının sonuna doğru büyük düşüşler yaşanmasına neden olmuştur” (Harvey, 2010, s.165). Bu bağlamda 1980'li yılların başından itibaren neoliberal politikalar; kapitalist sistemin çıkmazlarına yönelik bir yanıt olarak devreye girmiştir. İngiltere’de Margaret Thatcher, ABD’de Ronald Reagan, Türkiye’de ise Turgut Özal 1980’li yıllardan itibaren neoliberal politikaların inşa sürecinde aktif rol almışlardır. 1980’li yıllardan sonra Türkiye’de özelleştirme politikaları etkili olmaya başlamıştır. Neoliberal politikalar uluslararası üst kuruluşlar (Dünya Bankası ve IMF) aracılığıyla dünya üzerinde yaygınlaştırılmıştır. Özellikle 1980’li yıllardan itibaren ortaya çıkan ve Liberal politikaların politik düzlemde sunduğu sosyal ve refah devlet anlayışına vurgu yapan ve eleştiren neoliberal politikalar günümüze kadar şiddetli etkisini sürdürmektedir.

Uluslararası küreselleşmenin doruk noktasına vardığı, pazarın sunduğu tüm imkânlardan faydalanmak isteyen ve birikimlerini artırmak isteyen devletler ve devletlerin ötesinde ki sınır ötesi şirketler devletin etkisinin alanını daha fazla azaltmak ve devlet ve şirket işbirliğini artırmak eğilimine yönelmişlerdir. Liberal politikalarla birlikte tekelleşmenin kısmen de olsa azalan sosyal devlet anlayışına sahip ulus-devletlerde bu yıllarla birlikte büyük bir değişim yaşanmıştır. Bu değişim toplumsal pratiklerle birlikte, yaşam şeklinin farklılaşmasına kadar birçok etki yaratmıştır. “Neoliberal politikalar aracılığıyla kapitalizmin vazgeçilmezi olan rekabet olgusu görülmedik derecede önemli bir noktaya gelmiştir. Uygulanan politikalar aracılığıyla bireycilik, serbest piyasa, dışa açıklık ve devletin küçültülmesi gibi ilkeler doğrultusunda bir kalkınma modeli ortaya konulmuştur” (Öniş ve Şenses, 2009, s.347-385).

Küreselleşmenin dünyayı giderek daha fazla yakın etmesiyle birlikte devletlerin sosyal politikaları da değişime maruz kalmıştır. Liberal politikaların katkı sunduğu sosyal devlet anlayışı bireyi, birey özelinde de toplumsal haklarını koruyabilir nitelikte düzenlenmişti. Modern yaşamla ve endüstrileşme süreciyle başlayan zor yaşamlara ve emek sömürsüne karşı ortaya çıkan toplumsal hareketlerin kazanımı olarak görülen

birçok sosyal güvence elde edilmiştir. Devletin ve şirketlerin ekonomik ve sosyal sömürüsüne karşı mücadele arttıkça, devletler vatandaşlarını koruyan önlemler almak zorunda kalmıştır. Liberal politikalarla birlikte gelişen ulus devletlerden sosyal refah devletine dönüşen devletler, gerek sosyoekonomik alanda gerekse bireysel haklar alanında ve demokratikleşme mücadelesinde sosyal ve ekonomik hakları getirmesi ve özgürlüklerin anayasal güvence altına alınmasıyla, kapitalist ekonominin etkin olduğu 500 yıllık döneme damgasını vurmuştur.

500 yıllık bu dönem içerisinde en sert ve acımasız dönem neoliberal politikaların etkili olduğu 80li yıllarla birlikte kendini göstermiştir. Kapitalist sistemin birikim merkezli kar amaçlı politikası neoliberal politikalarla değişime uğramamıştır. Bu bağlamda neoliberal politikaların kendisinden önceki politikalarla ortak özelliği kapitalist sistemin kârlılığını arttırmaktır. Fakat neoliberal politikalar kendinden önceki ekonomik politikalardan bazı noktalarda ayrılmaktadır. En bariz politika ise esneklik uygulamasıdır.

“Neoliberal sistem ile gündeme gelen üretimde esneklik uygulaması uygulamada farklı anlamlara gelmektedir. Örneğin; esneklik uygulaması ile bir işçinin birden fazla görevinin olması, çalışma saatlerinin kapitalist ve üretim sonucu elde edilen ürünün talebine göre belirlendiği, üretim sürecinin parçalanarak part-time ve taşeron sisteminin oluşturulması, devletin ekonomi üzerindeki etkisinin minimize edilerek düzenleme yetkisinin ortadan “kaldırılması”, özelleştirmelerin yaygınlaştırılması, çıkarılan yasa ve yönetmelikler sayesinde sermayenin alan değiştirmesini sağlayacak düzenlemelerin yapılması vb. uygulamaların getirilerek sermayenin kârlılığı önündeki engellerin ortadan kaldırılması hedeflenmiştir” (Harvey, 1993, s.83-93).

Devletin ve şirketlerin tekelinde olan yenedünya düzeni modern sistemin kurduğu sömürü ilişkisini daha kolay bir zemine çekerek, toplumsal yapıyı kolay şekillendirebilen ve devletin aygıtlarını kontrol edebilen yeni bir sistem yaratılmıştır. Kentlerdeki yaşam biçimleri değişmeye maruz kalmış, günlük pratikler toplum tüketimi pratikleriyle paralellikte uygulanmıştır.

Neoliberalizm ve Kent İlişkisi

80li yıllardan itibaren neoliberal politikaların etkili olmasıyla birlikte toplumsal yaşam değişime maruz kalmıştır. Toplumsal yaşamla birlikte kentlerin yapısı, tüketim alanları, sosyalleşme alanları gibi şehre ait tüm mekanlar yer değiştirmiştir. Bu değişim eşit bir biçimde gerçekleşmemiş, aksine sömürü alanlarını artırmıştır. Kentler, bu eşitsizliğin en belirgin biçimde gözlendiği mekânlardır.

Gerçekten de, yeni liberal politikaların uygulanma ve küresel ekonominin yaygınlaşması sürecinde kentler, yeni ve önemli işlevler üstlenir hale gelmişlerdir. Küreselleşme bir yandan sermayenin dolaşım kapasitesini artırırken, bu hareketlilik, kısmen küreselleşmenin üretildiği, yani küresel sermaye dolaşımına teknolojik, kurumsal ve toplumsal altyapının sağlandığı belirli kentler tarafından mümkün kılınmaktadır (Geniş, 2017, s.69-70).

Neoliberal politikalarla birlikte, devletler sosyal politikaların azaldığı ve buna bağlı olarak da toplumsal eşitsizliklerin daha fazla belirgin hale geldiği alanlara dönüşmektedir. Bu politikaların uygulandığı alanların merkezi olan kentler, bu süreçte eşitsizliğin en belirgin biçimde gözlendiği mekânlar olarak öne çıkmaktadır. “Dünya kentlerinden farklı olarak, turizm, ticaret, eğitim ve bilişim gibi farklı küresel akışlara eklemlenen ve bu alanlarda uzmanlaşan kentler de ortaya çıkmaktadır” (Geniş, 2017, s.72). Bu akış haliyle birlikte birbirine benzeyen şehirler ortaya çıkmıştır. Turizm ve ticaret kenti motivasyonu ile hareket eden devletler ve uluslararası şirketlerin kentlere bakış açısı da birbirine benzer şehirleri yaratmıştır. “Bu süreçte kentler, akışkanlığı artan uluslararası sermayenin yatırım alanlarını artırabilmek için adeta birer “yarışçı” gibi başka kentlerle rekabet etmekte ve böylelikle küresel ölçekte kentler arası yarış atmosferi yaratılmaktadır” (Hacısalıhoğlu, 2000, s.124). Bu atmosfer kent üzerinde ki baskıyı artırmış, 1990’lı yıllardan itibaren başlayan inşaat devrimini hızlandırmıştır. İnşaat sektöründe ki akıl almaz rekabet ile birlikte, devlet-şirket beraberliğinde kentler baştan yaratılmaya ve uluslararası düzlemde kendini göstermeye çalışmıştır. Neoliberal politikalar kentleri büyük değişimlere zorlamıştır. Ekonomik temelli bakış açısı ile birlikte kentlerin yapısı ve yaşam biçimi sürekli farklılaşmıştır.

Kentsel kaynakların, farklı toplumsal kesimler arasında paylaşımındaki eşitsizlikler artarken; bir tarafta kent yoksulluğu derinleşerek yaygınlaşmakta; diğer tarafta

zenginlik kutuplaşarak ayrışmaktadır. Bu süreçte, geleneksel orta sınıf da kendi içinde ayrışmaktadır. Orta sınıfın önemli bir bölümünün geliri azalırken, küçük bir bölümünün de geliri aşırı artarak, konumu üst sınıfa yaklaşmaktadır. Kentsel bütünleşmeyi aşındıran bu durum, beraberinde rant gruplarının oluşumunu da getirmekte ve kenti bu gruplar yeniden biçimlendirmektedir (Sipahi, 2012, s.111).

Kentlerde orta sınıfın yok olmasıyla birlikte ise tüketim alanları sınıfsal bölünmenin hissedildiği en bariz mekanlar olmuştur. Farklı alanlarla farklı toplumsal sınıflar kendini var edebilmesi, toplumsal ayrışmanın yanında başka değişimlere de neden olmuştur. “Bu durum, mekânda da parçalanmaya yol açmıştır. Bu süreçte, farklı gelir gruplarından insanların bir arada yaşadıkları geleneksel mahalleler anlamını yitirmeye, yaşam alanı olarak konut da dönüşmüştür” (Alada, 2007, s.27-46). Toplumsal bütünleşme ve birliktelik toplumsal sınıfların bir arada bulunamaması haliyle birlikte ayrışmaya zorlanmıştır. Bu ayrışma birbirini anlama ve huzur ortamını geri dönülemez bir şekilde olumsuz olarak etkilemiştir.

1980 askeri darbesine ve neoliberal politikaların devlet politikası olmadığı döneme kadar Türkiye ekonomisindeki temel iktisat politikası “ithal ikameci” modelle kalkınma ve sosyal devlet anlayışı üzerine temellendirilmiştir. İthal ikameci politika ile birlikte kamunun iktisadi ve mali alanlarda önemli bir aktör olarak yer aldığı, gümrük rejimi ile birlikte yürütülmüştür. “1983 yılında iktidara gelen ANAP iktidarı yeni iktisat politikalarının liberalleşme, özelleştirme, piyasanın ana düzenleyici olması, devletin ekonomideki düzenleyici rolünün ve ağırlığının azaltıldığı bir model üzerine temellendirileceğini ilan etti” (Kahraman, 1995, s.181). ANAP iktidarının görece sınırlı başlayan bu yöndeki politikaları ve buna uygun ortamın oluşturulması için yapılan yasal düzenlemeler son on yılda hızını iyice artırarak günümüze dek uygulanmaktadır. “Piyasanın toplumsal yaşamın her alanına nüfuz etmesi yönündeki bu ideoloji ulus devletin iktisadi, politik ve mekânsal örgütlenmesini büyük ölçüde derinden etkilemektedir. Âdemi merkezileşme iktisadi etkinlik ve verimlilik açılarından desteklenmekte, bunun beraberinde demokratikleşmeyi de getireceği ileri sürülmektedir” (Ersoy, 1994, s.523-537). Dünyadaki gelişmelerle benzer biçimde, 1980’lerden itibaren Türkiye, küresel gelişmelerden büyük ölçüde etkilenmişti. Bu dönemden sonra Türkiye’de, yeni liberal ekonomik politikalar uygulanmaya

başlanmıştır. Neoliberal politikaların etkisiyle birlikte bu yıllardan sonra, ülkede zengin ile yoksul arasındaki farklar giderek daha fazla belirginleşmiştir. Kent yapısının ve yaşam biçiminin değişmesiyle ve bir yandan göç, diğer yandan yoksulluk, özellikle kentsel alanda, kutuplaşmayı artırmıştır. Bu kutuplaşmayla birlikte toplumsal birliktelik kamusal alanların azalması birliktelik halinin azalmasıyla paralellik göstermiştir.

Neoliberalizm ile Metalaşan Çevre

Liberal politikaların etkili olduğu 1960 yıllarda birçok fabrika kurulmasıyla Türkiye'nin kalkınma yatırımları büyük oranda artış göstermiştir (Serter, 1996). 1963 yılından itibaren kalkınma planlarının hazırlanması, ekonominin her yıl belli bir hızda büyümesi ve endüstrileşmeye öncelik verilmesi sanayinin planlı bir biçimde gelişmesinde etken olmuştur.

Ekonomisi büyük bir hızla büyüyen Türkiye'de eşzamanlı olarak da işçi hareketleri başlamış, doğaya verilen zararın yanında insan hakları da göz ardı edilmiştir. "1960'lı yıllar işçi sınıfı açısından sendikal örgütlenmenin yaygınlaştığı ve dönem sonuna doğru DİSK'in kuruluşuyla klasik devlet sendikacılığından kopuşun yaşandığı yıllar olmuştur" (Tokal, 1997, s.109). 5 yıllık kalkınma planı ile başlayan bu süreçte sıklıkla sosyal adalet vurgusu yapılmıştır.

Kalkınma hamlesinin amaçları arasında en önemli yerleri tutan ilkeler iktisadi kalkınma ile geliştirilen kaynakların yurt refahının artırılmasında kullanılarak halkın yeterli bir yaşama seviyesine ulaştırılması, sosyal güvenlik, adil bir gelir-dağılımı ve kelimenin en geniş anlamıyla yurt ölçüsünde bir fırsat eşitliğinin sağlanmasıdır. Başka bir deyimle, kalkınma felsefemizin özü, mümkün olduğu kadar geniş halk topluluklarını daha yüksek bir yaşama seviyesi ve sosyal güvenliğe ulaştırmaktır. (Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1934, s.47).

1980'lere geline yıllarda yapılan sayımda ise 60'lardan bu yana yatırımlarda büyük bir artış gözlenmiştir (Serter, 1998). 24 Ocak kararlarının etkisiyle birlikte, gümrükten geçen yabancı ürünlerin iç piyasaya girerek yerli ürünlerle rekabet etmeye başlamıştır. KİT'lerin özelleştirme politikaları ile özel sektöre devredilmeye başlanması, yap-işlet-devret modeli ile yeni tesis ve işletmelerin kurulmasıyla birlikte 1980'ler sonrası

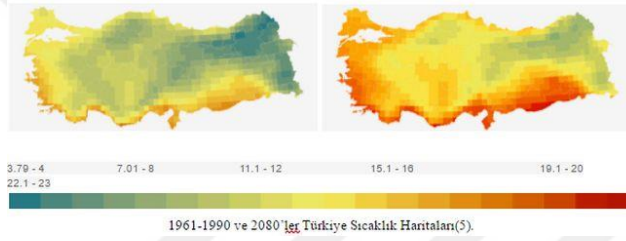
Türkiye’de şehirler çevresinde büyük değişimlerin başladığı yeni bir dönem beklemektedir.

Özel sektörün ülkeye fazlasıyla girmesiyle 1990’lardaki neoliberal politikaların milli gelire katkısı artarken diğer taraftan doğaya verilen zarar da günden güne artış göstermiştir. “Neoliberaler varlıkların özelleştirmesi uğraşında bilhassa azimlidir” (Harvey, 2015, s.73). Tam da bu noktada, ülkenin kabaca açık pazar hale gelmesinde bu politikalar son derece etkili olmuştur. 1990’larda büyük bir artış gösteren özelleştirme politikalarıyla birlikte ise devlet tarafından planlanan kalkınma hareketleri sürdürülebilir kalkınma modelleriyle birlikte “gelecek kuşakların ihtiyaçlarını karşılayabilme olanağından ödün vermeksizin günümüz kuşaklarının ihtiyaçlarını karşılayabilecek” (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı/ Sürdürülebilir Kalkınma) stratejiler gelişmeye başlamıştır. Devletin politikaları ve Marx’ın (2016) bize anlattığı biçimiyle, “kapitalistlerin daha fazla artı değere el koyarak daha yüksek kar elde edebilmek adına emek gücünün verimliliğini artırmak için yaptıkları sonucunda gelişir. Kapitalist üretim sürecinin makineleşmesini sağlayarak sömürü oranını artırmaya gider” açıklaması sürdürülebilir kalkınmanın kapitalist üretim biçimin meşru zemine getirmeye çalışan devletleri hatırlatabilir.

Ekonomik büyüme gayesinde hareket eden devletler, medya ve kamuoyunu kullanarak manipüle ettiği ülkelerde, özelleştirme politikalarıyla kendilerini destekleyecek kurumlar yaratma ve rant elde etme çabası, sürdürülebilir başka bir ekonomik düzenin aslında devam ettiğini gözler önüne sermektedir. Buradan hareketle Göymen’in (2019, s.166) bahsettiği gibi “siyaseti teknik bir meseleye indirgeyen, mevcut temsil mekanizmalarına dahi tahammülü olmayan bir yönetim pratiği olarak neoliberalizm için bu eleştiri kuşkusuz geçerli.”cümlesi kendini kanıtlar niteliktedir. Küreselleşmenin yıkıcı etkilerini yaşayan 1990’lar Türkiye’si bir yandan BM sürecinde imzaladıkları çevre anlaşmalarıyla çelişirken, diğer yandan doğanın sömürüsüne devam etmiştir. Alınan önlemler yetersiz olup, yapılan eleştirilere karşı yasal yollarda meşru zemine çekilmiş ve kamuoyu etki alanına alınmaya çalışılmış ve problemlerin çözüm yolları kapatılmaya çalışılmıştır.

Küresel boyuttaki etkileri nedeniyle Avrupa’nın da yakın gelecekte aynı krizlere maruz kaldığı çevre sorunları olmuş ve Türkiye’nin de içinde bulunduğu müdahaleleriyle kirlenen doğaya karşı aynı konumda olmaları devletleri etkin hale

getirmek zorunda bırakmıştır. Türkiye’de bu anlaşmalara ya anlaşmaların yapıldığı yıllarda ya da daha sonraki yıllarda dahil olmuştur. Ramsar, Washington (Cites) sözleşmesi, Marpol sözleşmesi, Barselona sözleşmesi, Basel sözleşmesi, Bükreş sözleşmesi, Rio de Janeiro zirvesi, Stockholm Çevre Konferansı da bu yıllarda imzalanan önemli çevre anlaşmalarındandır. Tüm bu çevre anlaşmalarının yanında Türkiye’de sürdürülebilir çevre politikaları etkin halde değildir. Açıklanan birçok raporun yanında TMMOB’un 2019 raporuna göre Türkiye’de 75 milyon kişi hava kirliliğinin etkisi altında kalmıştır (TMMOB Hava Kirliliği Raporu, 2019). Gelecek yıllarda da bu kirlilik seviye artış gösterecektir. Diğer bir taraftan da Türkiye’deki hava sıcaklığının değişimi yine küresel ısınmanın Türkiye’yi de etkilediği ve son 30 yılda alınan kararların pek bir işe yaramadığı göstermektedir.

Not. Ö. L. Şen, 2013, Türkiye’de İklim Değişikliği, tarafından yayımlanmış olan “Türkiye’de Sıcaklık Hareketleri” adlı çalışmadan alınmıştır.

Küresel ısınma ile birlikte gelecek yıllarda da artan sıcaklık ile birlikte deniz seviyesinde tehlikeli artış ile yaklaşık 1.9 milyon insanın yaşadığı yerlerin su altında kalma riski olduğu belirtilmiştir. Ekonomik büyüme mantığının doğal çevreyi göz ardı ettiği 1990’lar ve 2000’ler sonrasında bu iklim değişikliği ile mücadele yöntemleri de bir o kadar zorlaşmıştır.

Aşırı tüketim ve doğa tahribatı ile yavaş yavaş yok olmaya mahkum edilen doğanın karşısında rant ve rekabet savaşı, mücadele yöntemlerini bir o kadar da zorlaştırmıştır. Kaz dağlarındaki durumda bunun en son ve en çarpıcı örneği olarak düşünülebilir. Biga Yarımadası’nda yapılan altın arama çalışmaları ekonomik büyüme mantığıyla birlikte, doğanın yok olmasına ve parsel parsel satılmasına neden olacak bir süreç başlatmıştır. Küreselleşmenin sonucu olarak 2000’li yıllarla birlikte başlayan altına hücum süreci özellikle 5 Haziran 2004’te çıkan maden yasası ile birlikte yasallaşmıştır. Bu yasayla Kaz dağları ve Biga Yarımadası’nın neredeyse ruhsatsız bir alanı kalmamıştır. Yürütmeyi durdurma kararının olmaması maden şirketinin çalışmalarına devam

etmesine neden olmuştur. Tamir edip geri yerine koyabilecekleri bir doğanın olmayacağı bu süreçte, sürdürülebilir kalkınma politikasının tamamen yok sayıldığı gözlemlenmiştir.

Toplumun refahı sadece ekonomik denge değil aynı zamanda yaşadığı coğrafyanın, kentin, mahallenin dengesiyle de ilgili olmuştur. Neoliberal politikaların hiçe sayıldığı bu alanlarla birlikte yeni Türkiye’de karbon salınımının daha çok salgilandığı, doğal hayatın ve dengesinin bozulmaların daha şiddetli olduğu ve kentlerin daha yaşanılmaz hale geldiği düşünüldüğünde yaşam kalitesi gitgide daha da azalmıştır.

Bergama’dan sonra aynı süreci yaşayan Kaz Dağları, Türkiye’de iklim değişikliği ile mücadelenin lüks mü olduğu sorusunu aklara getiriyor. Türkiye’nin gelecek hedeflerinden biri olan ve hükümetin açıkladığı; “Türkiye’nin iklim değişikliğiyle küresel mücadele kapsamında temel amacı, insanlığın ortak kaygısı olan iklim değişikliğini önlemeye yönelik uluslararası taraflarla işbirliği içerisinde, tarafsız ve bilimsel bulgular ışığında ortak akılla belirlenmiş küresel çabalara”(Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2011) ne kadar uyulacağını gelecek gösterecek.

Çevre Anlayışında Yeni Düşünceler

Liberal modern dünyayla değişen yeni yaşam biçimleri beraberinde insanın çevreyle insanın ilişkisi doğayı tahakküm altında tutmaya yönelik bir tavra itmiştir. Bu modern düşünceyle birlikte 20. yüzyılda endüstri alanındaki gelişmelerle birlikte doğa, insanın menfaatleri yönünde istediği gibi hareket edebileceği bir meta halini almıştır. Doğanın bu derece dönüşümü ise beraberinde 1970’lerde çevreyle ilgili problemleri düşündürmeye yol açmıştır. Dünyanın bütünlüğünün bozulduğu bu yıllarda ise yeni bir politikanın doğmasına neden olmuş ve 22 Nisan 1970’de “dünya günü” ilan edilmiştir (Vikipedi, 2021). Bu bir anlamda devletlerin ve büyük şirketlerin doğayı tahrip ettiklerinin bir nevi liberal çözümünün ilk adımı olmuştur.

Endüstri alanındaki gelişmelerle birlikte paralel olarak artan doğa tahribatları bir takım çözüm arayışlarıyla beraber çevreyi dışlamayan yani diğer bir anlamıyla “hammaddeden uzak olmayan” kalkınma planlarının harekete geçmesini sağlamıştır. Ekonomik gelişme ile doğal çevrenin korunması ve sağlıklı bir yaşam vaat etme çevrenin uyumunu sağlamakla birlikte birtakım yasalarında oluşmasını sağlamıştır.

Eşzamanlı olarak kalkınma planlarıyla başlayan modernleşme süreçlerinde ekonomik büyüme yeni Türkiye'nin vazgeçilmesi unsuru olmuştur.

Cumhuriyetle birlikte modern batı anlayışını benimseyen Türkiye, bu modern yaşam tarzına sadece sosyal hayatta değil, sosyal hayatı etkileyen üretim tarzı ve bu aygıtları yöneten mekanizmalarını da değiştirecek eylem planlarını hayata geçirmiştir. Cumhuriyetin ilanından dünya savaşları bitene kadar geçen sürede ekonomik anlamda kendini toparlama sürecinde olan Türkiye'de, çok partili hayata geçişle birlikte ve darbenin de etkisiyle demokrasi, insan hakları ve beraberinde devlet otoritesinin sorgulanmasıyla özelleştirme furyası başlamıştır. 1963'te ekonomik kalkınma planlarıyla başlayan bu süreç, 1980'lere kadar sosyal refah anlayışıyla birlikte ekonomik büyüme hedeflerini de devletin vazgeçilmez unsuru haline getirmiştir. Tüm dünyayla birlikte Türkiye'yi de etkileyen neoliberal politikalarla birlikte ise 1990'lı yıllardan sonra sadece ekonomik büyüme ve bu ekonomik büyümenin göz ardı ettiği toplumları yaratan politikalar Türkiye'nin yeni yaşam gerçekliği haline almıştır.

Karaköy – Beyoğlu Özelinde İstanbul'da Kent Hakkı ve Dönüşümü

Kent hakkı kavramlarının ve neoliberal kent dönüşümünün ne olduğu ve kent ile ilişkisi ve bu ilişkinin neden önemli olduğuna, araştırmacıların geçmişten bu zamana kavramları nasıl tanımladıklarına bu bölümde yer verilecektir.

Yeni Kent Modelinde İnsanın Bulunduğu Konum

Kent, geçmişten günümüze kadar tanımlanması oldukça zor bir kavram olmuştur. Medeniyetin varlığından itibaren sürekli değişime uğrayan kentler kent yaşamını da değişikliğe uğratarak tarihsel ilerlemede yerini almıştır. Bu sebeple kente bakış açısını indirgemeci bir yaklaşımla incelemek bizi yanıltacaktır. Mumford'a (2007) kentin tüm görünümüne uyan tek bir tanım olamayacağını söyler ve bunu şöyle belirtir: "Tek bir betimleme onun embriyonik toplumsal çekirdek halinden, olgunluk evresindeki karmaşık biçimlerine; oradan da son dönemlerdeki fiziksel çözülmeye kadar bütün dönüşümleri karşılayamaz". Bu nedenle, kentleri anlayabilmek için birden çok tanıma ihtiyaç duyulacağı ortadadır. Kenti anlayanın yanı sıra kent yaratan temel varlığı yani insanın kent yaşamında ki konumu da yıllar içerisinde değişmiştir. Bu değişim modern dönemle birlikte insanın kente bakış açısı ve varlığını da etkilemekle birlikte, insan ve insani bakış açısı kentin merkezinden dolayı olarak çıkmıştır.

Kentler geçmişten günümüze kadar insanların yaşamında her zaman önemli bir merkezde olmuştur. Yerleşik hayata geçişle birlikte başladığı söylenen medeniyet nüfusların artmasıyla birlikte kentleri oluşturmuş ve medeniyet hızla gelişmeye başlamış, ticaret kentlerle gelişmiş, kültür ve sanat kentlerle atılım gerçekleştirmiştir. Kentler yaşam mekânlarımız olmanın da ötesinde tarihin ve önceki nesillerin bize bıraktığı ve bizim de gelecek nesillere bırakmamız gereken emanetlerdir. Modern dünyayla birlikte değişen kentlerde yaşam ve kültür ilişkisi koparak kentin ekonomik bağ ile ilişkisi daha da güçlenmiştir. Bu ilişki kent yapısını değiştirmekle birlikte kent yaşamını da etkilemiş, yakın tarihin ekonomik politikalarıyla birlikte ise daha da artmaya devam etmektedir. İnsan merkezli bakış açısından ekonomik merkezli bakış açısına geçiş sürecinde temel alınan ekonomik çıkar ilişkisi ise kentin yurttaşlarına olan bakışını zayıflatmış, bir nevi insan bedeni ve yaşamı üzerinden ekonomik ilişki kurulmuştur. Genel olarak küreselleşme etrafında değişen bu yeni süreç paralel zaman diliminde dünyadaki birçok şehri etkilemiştir.

2000'ler sonrası farklılaşan ekonomik düzen doğal olarak bu değişimin merkezi olan kentleri de büyük ölçüde etkilemiştir. 2002 krizi ve 2008 krizlerinin de etkili olduğu bu dönemde yeni küreselleşme politikaları şehir yaşamını baştan aşağıya değişime uğratmış ve sosyal politik mantığı farklılaştırmış, devletlerin ve şirketlerin kent sakinlerine olan bakış açısını tamamen tüketim kültürü olarak tanımlamasına neden olmuştur. Küreselleşmenin de etkisiyle birlikte tüm dünyada eş zamanlı olarak yıllar içerisinde değişen şehirlerde; kamusal alanlar azalmış, neredeyse tüketmeden var olabilecek alan kalmamıştır. Bu alanların yeni ekonomik düzleme katılımı, sosyal çevrenin değişmesine ve çoğu zaman kentsel dönüşüm politikalarının uygulanmasına neden olmuştur. Sosyal çevrenin değişmesi ise kentin yaşamını alt üst etmiş, toplumsal pratikleri büyük ölçüde değişime uğratmıştır. Kent sakinlerinin küreselleşmenin de etkisiyle dönüşüme maruz kalan yeni kentlerde yaşam alanları kısıtlanmış, tüketimle ilişkilendirilen yeni mekânlar yaratılmıştır. Devlet politikaları haline gelen bu değişim rüzgârı ile birlikte sosyal devlet anlayışı çerçevesinde ki politikalar değişime uğramış, insanı temel alan kent yapısı ortadan kalmaya başlamıştır.

Neoliberal politikaların hayatımıza girmesiyle birlikte değişime uğrayan kent yapısı kentteki yaşamı değiştirmekle birlikte, kent perspektifinden baktığımızda insanın kentteki konumunu da önemli ölçüde değişikliğe uğratmıştır. Modern kentin varlığından beri büyük değişime uğrayan insan merkezli kent, tüketim alanlarının

çoğalmasıyla farklı bir boyut kazanarak insanı açıdan uzaklaştırmıştır. Kentleşme olgusunun hızla artmasıyla birlikte kent kültürünün yok olması beraberinde gelişen en büyük olgulardan biridir. Modern çağ öncesinde var olan insanlar arası yakınlığın azalması ve yeni yaratılan mekânlarla birlikte bu yakınlığın tüketim ilişkisi çerçevesinde tekrar yaratılması insanın bulunduğu konumun değişmesi olmuştur. Kentleşme tanımının değiştiği post modern dönemde ise kent tüketim ilişkileriyle anılmaya başlandı.

Kentleşme artık, doğal ekonomiyle uğraşan zanaatkar ve tüccarların oluşturduğu teokratik, monarşik, demokratik ve ekonomik insan topluluklarını kapsayan kent kavramına ters düşmeye başlar. Kentler, sınırları kesin olarak belirli insan birlikleri olduğu dönemlerden kalma merkezlerini korumuş olabilirler; ancak bunların hala kendilerine kent kimliği veren merkezler olduklarını söylemek yersiz ve saçma olacaktır (Bookchin, 2014, s.40).

Kentlerin varlığındaki ahlaki ve ekolojik gerçeklikten yeni kentleşme anlayışına keskin geçiş, yurttaşların kentlere bağlılık biçimlerini de etkilemiş ve insanın kent yaşamı içerisindeki yakınlık duygusu azalmıştır.

Kent Hakkı

Günümüzde var olan ve son on yılda görünür hale gelen kent eylemleri daha önceki krizlerin 1960'lı yılların sonunda 1970'li yıllarda başlayan kent krizi kent merkezindeki eylemlerde kendini göstermeye başladı. Ekonomik krizlerin doğurduğu ve doğrudan kente yansıyan problemler kentte yaşayan insanların eylemlilik haline dönüşmesine neden oldu. “1968’den bu yana, Avrupa yer altı kültürüyle iç içe, özgürlükçü prensiplerin yükseldiği ve doğrudan eylemin tercih edildiği radikal şehirli gençlik hareketlerinin sürekliliğine tanık oldu” (Agnoli, 2006). Bu hareketlilik kentsel problemlerin ön plana çıkmasına ve bu problemlerin tartışılacağı alanların yaratılmasına yol açtı.

Günümüzde hala etkili bir politik süreç olarak işleyen neoliberalizm siyasal, iktisadi ve sosyal alanda birden çok değişim ve dönüşüm sürecinin başlamasına neden olmuştur. Bu süreçte dönüşüm yaşayan alanların başında kentsel mekânlar gelmektedir.

Kentlerde emeğin ve sermayenin yeniden üretilmesi, kentsel alanda bu dönüşümün en büyük etkilerinden ve göstergelerinden birisidir. Bu değişim süreçleriyle birlikte emeğin kendini yeniden üretmesi ikincil önemde, sermayenin desteklenmesi ve bu desteklere yönelik politikaları ise birincil önemde ele alınmaktadır. Bu ise kentleri bir taraftan önemli birer aktör olarak ortaya çıkarmakta ve diğer taraftan ise neoliberal politikaların olumsuz sonuçlarına maruz hale getirmektedir. 2002 ve 2008 krizleriyle birlikte yeniden şekillenen ve değişen küresel dünya düzeninde kent yapısı ve kentlere bakış açısı ekonomik bakış açısıyla değişime uğramıştır. “Kentsel mekânlar 1980’lerden sonra neoliberal politikaların yansımalarının görüldüğü alanlar haline gelmektedir. Bu dönemden itibaren kentler, küresel sistemin işleyişini sağlayan önemli birer aktöre dönüşmekte ve kentlerin bu aktör olma durumu neoliberal politikaların dayatmalarından kaynaklanmaktadır” (Kuran, 2019, s.98). Bu değişim kentte yaşanılabilir bir düzenin nasıl olması gerektiğini yeniden gündeme getirmiştir.

Son 10 yılı göz önüne aldığımızda ise özellikle 2008 yılında yaşanan küresel ekonomik krizin toplumsal yansımalarının gözlemlendiği küresel toplumsal hareketler ile birlikte gündeme gelen kent hakkı kavramı, kısa bir sürede anti-kapitalist bir içerikle bütünleşerek, önemli bir popüleriteye sahip oldu. Neoliberal politikaların kentler ve kentliler üzerinde yarattığı eşitsizleştirici, ayrıştırıcı, yoksunlaştırıcı, mahrum edici etkilerine yönelik hemen hemen tüm toplumsal yanıtlarda kent hakkı vurgusunun yapıldığını söylemek mümkün.

Kentlerin, toplumların kendilerini ifade ediş alanları olduğunu varsayarsak bu mekanların toplumların yönelimlerine ve gündelik pratiklerine göre şekillendiğini kabul etmiş oluruz. “Toplumsal yapı şehrin içinde yer alır, orada hissedilir, orada bir düzene işaret eder, şehir de toplumsal bütünün bir parçasıdır; kurumları, ideolojileri – bunları içerdiği ve somut maddenin içine yerleştirdiği için – ortaya serer. Krallık, imparatorluk, başkanlık binaları şehrin bir parçasıdır” (Lefebvre, 2015, s.78). Bu birliktelik yukarıdan gelen ve iktidarların belirlediği ekonomik politikaların topluma yansıttığı ve toplumların bu politikalardan etkilenme biçimlerine göre şekillenir. Kent hakkı da bu varoluş içerisinde toplumların kentten beklentilerini ifade eder. Maddi ya da manevi tüketim alanları bu beklentilerin çıktığı biçimini alırlar.

Kentlerde var olan ekonomik ve sosyal haksızlıklar bir müddet sonra toplumsal etkiye neden olurlar. Modern kentlerin içinde çıkılamaz yaşam problemleri toplumsal

hareketlerle birlikte şehirlerde eylemlilik halini almışlardır. Bu eylemlilik kentlerde yaşamının önemi üzerinde dururken, diğer taraftan da şehir hakkı meselesini doğurmuştur. Şehirlerde daha iyi yaşama doğrudan ekonomik politik düzlemle ilişkilendirilip bu politikalar eleştirilmiştir. Bu sebeple daha modern kentlerde yaşamının ön koşulu kent hakkını alabilmek ve eşit şartlarda yaşayabilmekle ilişkilendirilir. Toplumsal huzurun sağlanabilmesi için kentlerde yaşayan insanların, yaşadıkları şehirden beklentilerini tüm diğer haklar gibi alabilmesi gerekir. “Şehir hakkı kendini üstün bir hak biçimi olarak ortaya serer: özgürlük hakkı, toplumsallık içinde bireyleşme hakkı, habitat hakkı ve mesken hakkı. Yapıt hakkı, katılım ve sahiplenme hakkı da (mülkiyet hakkından belirgin biçimde farklıdır) şehir hakkının içinde yer alırlar” (Lefebvre, 2015, s.151). Lefebvre’nin de dediği gibi bu haklar bizi sosyal haklar olarak tanımlayıp, modern kentler içerisinde daha fazla nefes almamızı sağlayacak olan yaşama ait olgulardır. Bu olgular sosyal devletlerde kendiliğinden sunulan biçimlere girmiş olsalar da son 20 yılın krizleriyle birlikte kent hakkı içinde çıkılması zor bir hale dönüşmüştür. Kentte yaşamının zorluğu kent ayaklanmalarına sahne olmasına yol açmakla birlikte birçok hak mücadelesinin kazanılmasını sağlamıştır.

Kent Hakkı Bağlamında Kamusal Alanların Varlığı

1970’lerden günümüze ekonomik değişimlerle birlikte kentlerde büyük hareketlilik gözlenmiştir. Liberal politikaların hayatımıza girmesiyle ve kapitalist ekonomik sistem modern hayatta normalleştirilme uğraşına girdikten sonra, kent yapıları büyük ölçüde değişime uğramıştır. Tüketim alanları ekonomik sistemin gerekliliğe göre değişirken, bu değişimin merkezinde olan kentler ve kent yaşamı da değişime uğramıştır. “Sermaye tarafından dönüştürülen kentlerde zarar gören halk, toplum ve bu toplumun sahip olduğu değerleridir. Bu nedenle de bu grupların kendilerine ait değerleri korumaları kendi mücadelelerine bağlıdır diyebiliriz” (Keleş, 1994, s.277). Bu mücadeleler ise 2000’li yıllardan itibaren gözle görünür bir biçimde artış göstermiştir. Mücadele biçimleri çeşitlenirken, devletin bu hareketlere karşı baskısı da aynı oranda artmıştır.

Tüketim alanları çoğalırken, kamusal alanların azaldığı yeni dönemde kentler öncesinden farklı bir yaşam biçimini bize sunmuştur. Neoliberal politikaların etkili olduğu 2000’ler sonrası yakın dönemde ise kamusal alanlar neredeyse yok halini almıştır. Tüketim alanlarına dönüştürülmeye çalışılan bu alanlarda ne kadar toplumsal hareketler olsa da devletin ve şirketlerin karşısında etkisini göstermemiştir. Toplumsal

hareketler kent hakkı çerçevesinde etkisi gösterirken, bu bağlam kentte yaşayan tüm sakinlere daha sağlıklı bir kent sunma gayretine dönüşmüştür. “Kent hakkı mücadelesinin insanlara hem şu an yaşadıkları hayatı şekillendirme konusunda hem de geleceği tasarlamak bakımından önemli yollar açacağına da dikkat çekmektedir” (Angotti, 2009, s.4) bu mücadeleler devletin zor aygıtlarına ve neoliberal politikaların etkisine karşı şekillenmektedir. Devletin yeni ekonomik politik düzlemde, kamu üzerindeki gücü artarken kent sakinlerini günlük pratiklerini daha zorlayıcı hale getirmiş, sınıfsal farklılığın etkisini daha da artırmıştır. “Dolayısıyla kent, hem sermaye sahipleri tarafından hem de bu sermaye sahiplerine hizmet gören yoksul kesimler tarafından yoğun biçimde talep edilmekte ve daha çok sermayenin isteği doğrultusunda şekillendirilmektedir” (Yücel ve Aksümer, 2011, s.121).

Neoliberal politikaların kent yaşamında ki marjinal dönüştürücü etkisi, kent sakinlerinin kamusal alanlarda kendilerini yeterince var edememesine neden olmuştur. Orta ve orta alt sınıfın kentlerdeki var oluşlarını kaybetmesi, bu sınıfların kent hakkı kazanımlarını artıracaktır. Sistem eleştirisi yapan kent hakkı mücadelesi de tam da bu nokta da ekonomik sistemin yozlaşmasına işaret eder. Neoliberal politikaların gündelik pratiklere kadar yok edici etkisi bu sistemin değişmesine yönelik eylemlilikleri artırmıştır. “Kent hakkı bağlamında katılımın önemi vurgulanmakla birlikte bu katılımın sistem içerisinde neşeli bir yurttaş katılımı formunda olamayacağı, sistem dışında ve sisteme karşı bir formda olması gerekliliğidir” (Amoros, 2014, s.137). Sistemin bozukluğuna işareti kentte yaşayan tüm kent sakinlerinin kentten eşit bir şekilde faydalanamaması üzerinden hareket eder.

Kentlerdeki neredeyse tüm kamusal alanlar yani müşterek alanlar, birer birer tüketim mekanlarına dönüştüğünden bu tüketim alanlarında kendilerini var edemeyen sınıflar kentlerde sosyalleşebilecek yani modern varoluşlarını sağlayabilecek alan bulamazlar. Tüketim mekanlarına katılamayıp ise, ekonomik sistemin her vatandaş için eşit şartlarda hareket etmediğini gösterir. Lefebvre (2013) kentlerdeki yeşil alanların doğanın cılız bir temsili olarak kaldığını, parkların, bahçelerin, meydanların doğanın niteliği bozulmuş bir görüntüsünden başka bir şey olamayacağını ifade etmektedir. Gittikçe azalan ve küçülen bu mekanlar, kentlerde nefes alabilecek ve sosyalleşebilecek alanların yok olmasına neden olmaktadır. Bunun sonucu olarak ise betonlaşan şehirlerde yaşam, dışarı adımımızı attığımız andan itibaren bizlere tüketim zincirine katılmamızı zorlayacaktır. Bu bir anlamda ise toplumun birlikte hareket edebilme alanlarını da

etkilemiştir. Tüketim üzerinden sosyalleşebilen kent sakinleri, toplum olmayı başaramayacaklarından, birbirini anlama ve birlikte hareket edebilme özelliğini yani kültürlerini de kaybedeceklerdir. Özelleştirilen bu alanlar ya otopark ya da Avm'lere dönüşmektedir. Metro istasyonları ya da otobüs durakları bu alanlara doğru planlanmakta hatta bu duraklara bu tüketim alanlarının isimleri verilmektedir. İçinden çıkması zor bir tüketim zincirini yaratan bu sistem, birlikteliklerin azalması, yok olması ile birlikte daha kontrol edilebilir bir topluma dönüşme ihtimalini kolaylaştırmaktadır. Tüketim üzerinden kontrol edilebilen kent sakinleri kendilerini modern algılar üzerinden tanımladığında ise kültürleri yok olmaktadır. Geleneksel bağların dışında toplum olmayı beceremeyen kent sakinlerini birlikte olma arzusunu modern sistem üzerinden tanımladığında modern sistemin gerekliliklerini yani herhangi bir politik ekonomide ne gerekiyor o eğilimi gösterecektir.

Türkiye’de Kent Hakkı Problemi

Günümüz Türkiye modernleşmesini anlamak için Türkiye’nin geçirdiği evrimlere bakmak gerekmektedir. Cumhuriyet Türkiye modernleşmesinin temel taşı olduğundan bu dönemdeki politikalar günümüze ışık tutmaktadır. Ulus devletlerin etkisinin arttığı bu dönemde Türkiye’de ulusal bir devlet kurma yolunda ilerlemiş ve Cumhuriyet kurulurken Avrupa modernleşmesi esas alınarak hareket edilmiştir. “Gündelik hayattaki tahakküm ilişkileri de iktidar ve toplum kadar çeşitlenmiş, karmaşıklaşmış ve hiyerarşik hale gelmiştir. Tüm bu tahakküm ilişkilerine rağmen, iktidardaki hegemonik yapı hem baskı hem de ikna gücünü kullanarak, kimi zaman ise tavizler vererek kendini meşrulaştırmaya çalışmaktadır” (Çavuşoğlu, 2016, s.56). Gündelik hayat pratikleri politikanın bir parçası olduğundan ve ekonomiyle temelde ilişkili olması hali bu politikanın baskı alanını buraya yöneltmesine neden olmuştur. Cumhuriyetin ulus-devlet mantığı çerçevesinde kurulması “Radikal bir ulus inşa projesi olarak Cumhuriyet’in toplum tahayyülü kentsel alanda somutlaştırılmıştır.” (Çavuşoğlu, 2016, s.58). Kent planları devlet planlamalarına dahil edilerek, Türkiye’nin uluslararası pazarda olası yeri yaratılmaya çalışılmıştır. Başka bir yorumcuya göre ise cumhuriyet;

Kemalist rejim, toplum mühendisliği ve yukarıdan aşağıya modernleşme eğilimiyle ve kendi beyan ettiği devrimci öncülleriyle, yüksek modernist inancı kurucu ideolojilerinden biri olarak benimsiyordu. Modern mimari, ülkenin kendi Osmanlı ve

İslami geçmişinden kopmuş, tam anlamıyla Batılılaşmış, modern ve laik yeni bir ulus yaratmaya yönelik bu radikal programın hem gözle görünür bir simgesi hem de etkili aracı olarak ithal edildi (Bozdoğan, 2002, s.18).

Büyük şehirler bu mimarı bakış açısına göre şekillenmeye başladı. Kent planlarına dahil edilen tüketim alanları geniş yer kaplamaya başlarken, liberal ekonomi kentlerde kendine alan kazanmış oldu. 1960'lı yıllarla hızlı bir şekilde kalkınma iktisadı planları değişen yeni Türkiye'de serbest piyasa ekonomisi benimsenmeye başladı. Liberal politikaların hayatımıza girmesiyle birlikte kent planları yeniden yaratıldı. Tüketimi merkezileştirme politikaları, sosyal alanların fazla olduğu alanlarda yeni tüketim mekanları yaratırken, kamusal alanlar özelleştirilip, piyasa sunulmaya başladı. Tüketim üzerinden ilişkilendirilmeye başlanan kent sakimlerinin sınıfsal farklılıkları kent merkezlerinde daha fazla hissedilmeye başlandı. Mekana erişim orta ve orta alt sınıflarda kısıtlanırken, şehir git gide büyüyerek yerleşim planları genişlemeye başladı. Konutlara erişimin zorluğu devlet izni olmayan kaçak yapıları doğurdu. "1970'lerin ortaları, kitlelerin satın alma gücü bakımından gerçek bir refah dönemiydi: Büyük şehirlerin gecekondu mahallelerinde veya kasabalarında yaşayan neredeyse her aile Tv cihazı, çoğu zaman buzdolabı ve çamaşır makinesi alabilmiş, büyük şehirlerdeki orta sınıf ailelerin çoğu araba sahibi olabilmişti." (Keyder, 2001, s.252). Tüketim üzerinden modern hayata katılım Türkiye'de etkili olmaya başladı.

Tüketim ve tüketilen modern araçlara erişimin adil olmadığı dönemde Türkiye için bir dönüm noktası haline dönüşmüştür. Kentlerde yaşayan yurttaşlar erişim haklarının kısıtlandıkları durumlarda bu duruma karşı mücadele biçimleri geliştirmiştir. Bunların en başında ise konut hakkına karşı ortaya çıkan gecekondulaşma süreci ve devlete karşı tepki olmuştur. "Gecekonduculuk çoğu zaman devletin baskı aygıtına karşı verilen uzun süreli bir irade ve dayanıklılık sınavına dönüşür" (Davis, 2007, s.56). Devlete karşı verilen bu mücadele çoğu zaman gecekondu yapılan alanlarda altyapı hizmetlerinin kazanımına karşı ya da sadece gecekonduarda yaşama müdahil edilmemesi yönünde olmuştur. Ama kent sakinlerinin bu mücadeleleri gün geçtikçe artan devletin şiddetiyle birlikte başarısız sonuçlanmıştır. "1970'lerde, gecekonduların apartmanlaşma süreci de başlamıştır. Gecekondu bir yandan "yap-satçılık süreciyle iç içe geçmiş" diğer yandan "radikal siyasi hareketlerin etkisine girmiştir" (Tekeli, 1994, s.381). Toplu konutlarla orta ve orta alt sınıfa yeni alanlar yaratmayan isteyen devlet

politikası, vatandaşlarını kredilerle borçlandırarak modern yaşama dahil etmeye uğraşmıştır. Tüketim halkasının tamamlanma süreci toplumsal müdahalelerle zorlaşırken, tüketim kültürüyle bütünleşen yeni kent sakinleri yeni bir yaşam biçimi geliştirmişlerdir. Bu yeni yaşam biçimi tüketim üzerinden ilişkilenecek ise toplumsal huzursuzluklar ve ayrılmalar olası haline dönüşmüştür. “Mekan üzerinden sermaye biriktirme imkanlarının çoğalması ve toplumsal kutuplaşmalar sonucunda kentlerin yeni sınıfsal haritaları ve çeşitlenen ayrılmaları olduğu görülmektedir” (Çavuşoğlu, 2010). Bu ayrılmalar 1990’lı yıllarda hayatımıza giren neoliberal politikalar ve 2000’li yıllarla birlikte gelen dünya krizleriyle birlikte daha da görünür hale gelmiştir. Özelleştirme politikalarının devletin merkez politikaları haline dönüşmesi, toplumsal krizleri artırırken, kent sakinlerinin yaşamı kamusal alanların azalması ve yerine tüketim mekanlarının yayılmasıyla zor bir sürecin başlangıcı haline gelmiştir. Konut hakkının yanı sıra kamusal alanların varlığının neredeyse yok olmasıyla birlikte toplumsal alanlarda kendini gerçekleştiremeyen kent sakinleri birbirini anlama ve birlikte hareket edebilme yetisi kaybeder hale gelmiştir. Bu huzursuzluk post-modern kaygının da eklenmesiyle kent sakinini bireyleştirmesi yol açmıştır.

İstanbul’da Kent Hakkı Arayışları

Türkiye modernleşmesinin merkezi Osmanlı’dan bu yana İstanbul’da kendini göstermiştir. Osmanlı’nın Batı modernleşmenin takip ettiği yıllardan bu yana potansiyel olarak birçok politik açıdan sistemlerin etki alanına girmiştir. Bir çok kültürü ve bir çok yaşamı içinde barındıran İstanbul şehri, modern tüketim zinciri dahilinde potansiyel zincire dahil edilmek için kent yapısı bu uyum içerisinde paralel hareket etmiştir. Cumhuriyet yüzyılından beri Türkiye’nin merkezi halinde hareket edip, ülkenin genelini etkileyecek kent yaşamı ve kent yaşamında değişiklikler bu kentte yaşanmıştır. Kapitalist ekonominin domino taşı olmak birlikte bu halkayı sürdürmüştür. Bu etki karşısında ezilen kent sakinleri tarafından çoğu dönemde toplumsal hareket olarak geri tepki olarak ortaya çıksa da kentsel dönüşüm etkisini sürdürmüştür. Devletin gücü arttıkça ve eylemlilik potansiyeli azalında bu değişim kendini daha görünür kılmıştır. Kamusal alanlar (özellikle merkezdeki alanlar) azalırken, bu alanlar tüketim mekanlarına dönüştürülmüştür.

Nüfus problemlerine karşı daha fazla konut ihtiyacı mottosuyla yeni bir politik arayışa giren Türkiye, İstanbul başta olmak üzere 1960’lı yıllardan sonra tüm ülkede

yeni bir dönemin başlangıcını başlatmışlardır. 1960’larda başlayan ekonomik parçalanma İstanbul’da yeni yerleşen ya da işçi konumunda olan kent sakinlerine konut arayışını gecekondu üzerinden biçimlendirdi. Gecekondulaşma karşı ekonomik düzlem kent sakinlerinin tarafında olmayınca birçok imar izni çıkarılmış, gecekondulaşma problemi görmezden gelinmiştir. Böylece konut problemi geçici olarak problem olmaktan çıkarılmaya çalışılmıştır. Özelleştirmelerin artması, kamusal alanların şirketleri satıldığı yeni 90’lar sonrası yeni dönemde ise gecekondulaşma tekrar bir problem olarak gün yüzüne çıkmış, bu alanlar (Levent, Maslak, Mecidiyeköy) şehir merkezinde olması sebebiyle değerli alan olarak görülmeye başlanmıştır. İnşaat projeleriyle uluslararası kimliğe bürünmek isteyen İstanbul politikası bu alanlardaki yoksulluğu ortadan kaldırmak, yerine küresel dünyayla ve bu pazarla uyumlu alanlar yaratmak istemiştir. 1990 sonrası hızla artan nüfusa karşı yetersiz kentleşme bu yüzleşme sonrasında İstanbul’da artan büyük yıkım projelerini ortaya çıkarmıştır.

Neoliberal ekonominin şart koyduğu tüketim mekanları şehrin her tarafında farklı farklı merkezler oluşturacak şekilde yaratılmıştır. Şehrin bir bütün halinde bu tüketim döngüsüne katılması amaçlanmıştır. Yerel yönetimler bu tüketim döngüsünü destekleyecek alanlar yaratmaya çalışırken, kısmen de olsa İstanbul’un birçok merkezinde Avm’ler ve bu mağazalara ulaşım için yollar, metrolar yapılmaya başlandı. İnşaat sektörüne ihtiyaçta tam da 90’lı yıllar hız gösterdi ve konut özendirme politikaları desteklendi. Üretilen yeni alanlar sorunlu mimarlık ve inşaat yapıları ile olsa da beklenen tüketim ihtiyacı politikasını için geniş kitlelerinin mülkiyet inancını pekiştirmiştir. “Kentte tutunan ve orta sınıf kitleler için tüketim toplumunun sunduğu nimetlerden maksimum faydalanmak, modernlik anlamına gelmektedir” (Çavuşoğlu, 2016, s.232). 80’li yıllarla gelen neoliberal politikalar ise bu anlayışın benimsenmesi yol açacak yeni yasalar geliştirilmesine destek olmuştur. Yerel yönetimler güç kazanırken, kentin yeni küresel ekonomiye ayak uydurması kolaylaştırılmıştır. “Kentin imarı ve arsa üretimi konusunda merkezi yetkileri kısmen devralan yerel yönetimler kentlerin çeperlerindeki geniş arazileri imara açarak, kooperatif veya büyük inşaat şirketlerine pazarlamak yoluyla önemli gelirler elde ederken, rant artışı ve spekülasyonun da baş aktörü oldu” (Buğra, 2000). Mekan aracılığıyla küresel dünyaya açılmaya çalışan yönetimler ve yerel yönetimler, küresel dünyanın gerektirdiğini yaparak kredilerle kent sakinlerini borçlandırıp bu zincire dahil etmişlerdir.

Tarihi yapısı göz ardı edilen 2000’ler sonrası İstanbul’da mega projelerle birlikte “dünya kenti” diğer anlamda tüketim merkezi haline getirme mottosu birçok mekansal alanın ve birliktelik vaat ededen alanların yok olmasına neden olmuştur. Hem tarihi yapısı hem de bağlantı alanlarının azalması, devletin zor aygıtlarıyla birlikte hareket ettiği bu süre zarfında kent sakinlerinin kamusal alanlarda kendilerini ifade edebilecekleri alanları/ mekanları yok etmiştir. Tüketim zincirine dahil edilen tüm kent yapısı kent sakinleriyle birlikte içinden çıkılmaz zor bir sürecin parçası olmuşlardır. Kent tarihini pazarlamak ve finans kenti olmak fikri sınıfsal problemlerin ve post-modern dünyanın problematik hale getirdiği kimliklerin yok sayılmasına neden olmuştur. Kredilerle borçlanan kent sakinleri yaşama mücadelesi ve geçinme derdinin yanı sıra bu döngüden çıkışı zorlaştıran ifade alanlarının azalmasıyla birlikte krizlerden en çok etkilenen kesim olmuştur. 2008 krizi ile birlikte ise mega projeler büyük bir hızla artmış, kente bakış açısı tamamen metalaştırılmıştır. İnşaat sektörünün tek ümit haline dönüştürüldüğü politik argümanlarla modern kentleşme acımasız bir hız almıştır. Emlak piyasası krizleri atlatmak için rant arayışına girerek merkezdeki bölgeleri işgal edip, tüketim zinciri dahilinde dahil ederek piyasayı olumsuz şekilde etkilemişlerdir. Tarihi mekanlar yok edilerek hem kültür hem de yaşam biçimi küreselleşmenin etkisinden kurtulamamıştır.

Karaköy’de Kentsel Dönüşüm

İstanbul’un merkezinde yer alan bu bölge İstanbul’un tarihinden itibaren yaşam merkezi olarak tarihte yerini almıştır. Yüzyıllar içerisinde birçok medeniyetin kendini var etme alanı olmanın yanı sıra kentte kattığı kültürel değeri yüksek düzeydedir. Kültürel alanda birçok eser hala (çoğu tarihi eser yok edildiyse de) Karaköy bölgesinde bulunmaktadır. Şimdinin geçmişle bağlantısı olmadan var olamayacağı düşüncesiyle hareket edecek olursak bu alanların varlığının azalması günümüzde yukarıdan aşağıya hareket eden politik düzlemin bu kültürel varlığa olumsuz birçok etkisi göz ardı edilmektedir. Mikro düzeyde kentsel değişimin alan incelemesini yapacak olursa Karaköy/Beyoğlu doğru bir seçim olacaktır. Beyoğlu’nda 1980’li yıllarla birlikte soylulaştırma politikaların gözle görünür bir şekilde kendini hissettirdiği dönem olmuştur. Neoliberal politikalar özelleştirmelerle birlikte kamusal alanların işgal edilmesiyle varlığını hissettirmiştir. Merkezi konumu ve çok kültürü yapısı bu bölgenin küresel pazara açılmasına iten neden olmuştur. Turist çeken şehirler ve bölgeler yaratma iddiasında olan yeni pazar neoliberal ülkeler bu tarihi ve kozmopolit bölgeleri

pazara uygun kent planlarıyla yeniden tasarlamak gayretine girişmişlerdir. “İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nin 2005 sonrasında dört yıl içinde 3900’den fazla plan değişikliği yaptığını, bu rakamın günde 3 plan değişikliği anlamına geldiği” (Karayalçın, 2010, s.110) ve Beyoğlu bölgesinin bu mekanlardan biri olduğunu varsayarsak kültürel ve sosyolojik yapısının bu politikalardan ne kadar zarar uğradığını görebiliriz. “İstikrar sürsün, Türkiye büyüsün” (DHA, 2020) sloganı ile 2000’ler sonrası yeni Türkiye’nin kalkınmacı politika yapısı yukarıdan aşağıya gelen politik hamlelerle küresel piyasaya yönelik hale getirilmeye çalışılmıştır. 1990’lı yıllarda başlayan 30 yıllık bu süreçte Beyoğlu’nun merkez ilçelerinde başlayan soylulaştırma politikaları bu bölgenin kültürel anlamda zarar görmesine neden olmuştur.

2000’li yıllarda başlayan ve küresel krizin de etkisiyle artan şiddetli kültürel dezenformasyon bölgenin imar yapısını da değişikliğe uğratıp küresel pazara uygun hale getirilmeye çalışılmıştır. Farklı formlarda ve ölçeklerde ortaya çıkan bu süreç 2005 krizi ile birlikte büyük sermaye eksenli bir soylulaşma sürecini başlatmıştır. Küçük ölçekli üretim merkezlerinin bulunduğu ve Perşembe Pazarı gibi sermaye tarafından problemlili görünen alanlarıyla birlikte Karaköy’de başlayan kentsel dönüşüm, son yıllarda hız kazanmıştır. Yıllar içerisinde soylulaşan mekanlarıyla Karaköy ve civarı bu meskenden farklı bir yönelimde hareket etmiş, yerele değil orta sınıf ve üstü kesime hitap eden bir çizgi çizmiştir. Salt Galata veya Karaköy’deki yeni açılan kafeler gibi hem sosyo-ekonomik hem de yaşam biçimi olarak sınıfsal bir kriz yaratmıştır. Tarlabası’nın sosyal ve sınıfsal konumu yüzünden geciken kentsel dönüşüm, Karaköy bölgesinin zaten yıllardır dönüşen haliyle birlikte neoliberal politikalardan kolayca etkilenebilir hale gelmiştir. Şişhane ve Karaköy bölgesinde bulunan yerli ve küçük işletmeciler ve dükkan sahipleri olmayıp hem de artan ranta karşı fazla dayanıklı değildirler. Bu durum ise bu bölgenin gerektiği zaman dönemin ekonomik politik durumuna göre şekillenmesine neden olmaktadır.

1980’lerde gelen ve kent yapılarını büyük ölçekte değiştirecek yasaların hayatımıza girdiği neoliberal politikalarla birlikte Karaköy bölgesi merkez olması sebebiyle bu odağın merkezinde yer almıştır. Karaköy’de ki küçük atölyeleri ve tamirhane dükkanlarını o bölgeden çıkarıp merkez olmayan Şişli bölgesine taşımak bölgeye yeni yapılacak olan yatırımların doğmasını sağlayacaktı. Bu sebeple;

Konuşulmaya başlanan Perpa; dönemin Belediye Başkanı Bedrettin Dalan'ın mega projelerinden(o zamanlar büyük proje olarak adlandırıyor) fiziksel olarak tartışmasız en “Mega” olanı. Perşembe Pazarı'nın kaotik ancak kendi içinde bir düzen ve sistem vaat eden oluşumunun taşınarak, ticaretin tek bir merkezde toplanması; böylelikle Haliç'in kıyısının arındırılarak, Başkan'ın gözleriyle aynı renk bir Haliç'in oluşturulması düşüncesi; Avrupa'nın en büyük monoblok yapılarından biri olan bu ticaret merkezinin doğmasına neden oldu (Uğurlu, 2019).

Karaköy ve Perşembe Pazarı'nın bölgedeki küçük atölyeleri yıllar içerisinde yerini uluslararası şirketlere ya da yeni eğilim olan ve direkt modern tüketim yeri kafe sektörüne bırakmıştır. Lüks markalarla birlikte değişen sosyal sınıf bu bölgeyi erişime kısıtlamıştır. Balık pazarının yerinin değişmesi ve görünür açısından “düzenli” bir hale getirilmesi ise bu bölgeye yapılacak olan yatırımların öncüsü sayılmaktadır. Geçmiş dönemlerde ise Perşembe Pazarı için yapılan ancak çoğu atölyenin gitmek istemediği Perpa bu mekanlara yapılan bir karşı eylem niteliğindedir.

Modern yaşamın ve neoliberal politikaların merkezinde yer alan ve adeta bir görsel şov olarak hayatımıza giren ve değişime zorlanan yapısını fark ettiğimiz Karaköy bölgesi yeni mega projelerle birlikte küresel pazara uygun hale getirilmeye çalışılmaktadır. Rant politikalarının sosyal devlet anlayışına tamamen ters düştüğü bir izdüşüme sahip olan bu bölge sınıfsal olarak ve bununla birlikte kültürel olarak dışlanan bir kesim yaratmıştır. Kabul ve makbul statüler yaratan bu bölge örneği kent hakkı perspektifinin acımasızca yok sayıldığı bir bölgeye dönüşmüştür. Hali hazırda kamusal mekanların sadece yol yaya geçitlerinden ibaret olan Karaköy'de kendi kimliğinden tamamen uzakta yaratılan yeni yüzüyle küresel tüketim merkezi haline dönüşmüştür.

2. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde Karaköy üzerinden gerçekleştirilen çalışmanın modeli, evren ve örneklem, yapılışı ve veri toplama araçları hakkında bilgiler verilmiştir.

2.1. Prosedür

Bu bölgeye dair daha önceki araştırmalar ve makaleler incelenmiş ve modern hayat pratiklerindeki değişimlerin ve ekonomi politikalarının bu bölgeye dair yorumları dikkate alınmıştır

2.2.Araştırmada Kullanılan Materyaller

Araştırma verilerinin toplanmasında, Modernizm, postmodernizm, liberalizm, neoliberalizm ve tüm bu konuların kent ve kent hakkı problemine dair yapılan araştırmalar ve bu araştırmalardan elde edilen veriler dikkate alınmıştır. Araştırmacıların kent hakkı konusundaki görüşleri dikkate alınarak modern yaşam içerisindeki eleştirilerine odaklanılmıştır. Bu eleştiriler Karaköy bağlamında düşünülüp, Karaköy'ün tarihi yapısı ve yıllar içerisindeki değişimi modern düşünce ve politik ekonomi çerçevesindeki değişimlerine bakılmıştır. Araştırma verileri bu konu üzerinde düşünen yazarların düşüncelerinin yanı sıra, Karaköy bölgesinin kamusal alanlarının varlığı ve yıllar içerisinde hangi biçimlerde kullanıldığı ve bu değişkenler içerisinde nasıl değiştiğine dair tarihsel analiz ve kent planlarındaki değişkenler göz önüne alınmıştır. Tarihsel süreç bağlamında modern kurumların kamusal alanların varlığına ilişkin değerlendirmeler incelenmiştir. Karaköy bölgesinde saha araştırılması yapılmış olup, mekan ve mekanı sahipleniş üzerinden izlenimler elde edilmeye çalışılmıştır. Dünyayı saran korona sebebiyle saha araştırılması belli bir ölçüde yapılmak zorunda kalmıştır.

2.3. Araştırma Modeli

Bu araştırmada modern yaşam pratiklerinin, liberal ve neoliberal politikaların küresel boyutta etkileri ve bu etkilerin Karaköy bölgesinde olan etkileri araştırılmıştır. Karaköy bölgesinin Cumhuriyet'in ilanından bu yana olan kent değişimleri, kullanım pratikleri, kamusal alanlarının varlığı ve Türkiye siyasetinin ve ekonomi politikalarının bu bölgeye etkileri araştırılarak bu ilişki kurulmaya çalışılmıştır.

2.4.Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Bu araştırmada modern yaşam pratiklerinin, liberal ve neoliberal politikaların

küresel boyutta etkileri ve bu etkilerin Karaköy bölgesinde olan etkilerinde oluşmaktadır. Bu etki, tarihsel değişim, kent planlarına bakış akış ve neoliberal politikaların somut haline dönüştüğü alanları kapsamaktadır.

3.BULGULAR

Karaköy İstanbul'un Beyoğlu ilçesine bağlı bir semtidir. Semtte bulunan bankalar ve birçok iş hanı bu semtin tarihini oluşturmaktadır. Tarihten bu yana Galata ismi olarak da anılan bu bölge günümüzde Karaköy ismi ile modernleştirilmiştir. Bu semtin denize kıyısı olması sebebiyle yıllardan beri yol güzergahı, geçiş bölgesi ya da liman olarak kullanılmıştır. Karaköy tarihi itibarıyla İstanbul için hem tarihi hem de kültürel olarak önemli yere sahiptir. Şehrin merkezinde yer alan bu bölge tarihsel süreçte İstanbul'da kurulan medeniyetlerden etkilenmiş, bu bölgeye kültürel anlamda miras bırakmıştır. Kent tarihi Karaköy'de ki tarihle bütünleşmiş bir haldeyken Cumhuriyet'ten bu yana kent planlarıyla değişime maruz kalmıştır. Yapısal bu değişimler tarihi mekanlarıyla ve kullanım biçimiyle hafızamızda yer alan bu bölgeyi değiştirmiş, kullanım alanı ve bu alanları kullanan sosyal yapı farklılaşmıştır. Bu farklılaşmanın temel sebebi ise ekonomik ve toplumsal etkenlerdir. Bu farklılaşma toplumsal ayrılmaya neden olmakla birlikte, gelir düzeyi yüksek gruplara öncelik tanımaktadır. Gelir düzeyi yüksek olmayan gruplar ise kamusal alanlardan ve o tüketim mekanlarından uzaklaştırılmaktadır. Yeniden üretim mekanları toplumsal ilişkilerin farklılaşmasına yol açmaktadır.

1990'lı yıllarda askeri darbeye birlikte hayatımıza giren ve büyük değişikliklere neden olacak olan neoliberal politikalar kent planlarını ve kent üzerine düşünmeyi büyük ölçüde etkilemiştir. 2000'li yıllardan itibaren bu politikaların devreye girmesiyle birlikte İstanbul genelinde ve Karaköy özelinde hızlı bir kentsel dönüşüm başlamıştır. Ticari hayatın ve ulaşım yollarının ortasında ve odağını oluşturan Karaköy Perşembe Pazarı gibi hareketli bir gündelik yaşama sahiptir. 2000'li yıllarda bu canlılık geceleri semti ıssız bir hale getirmekte ve üretim döngüsüne katmamaktadır. İş yerleri kapanınca ıssızlaşan bölge değişen ekonomi politikaları çerçevesinde şehrin merkezinde yer alması sebebiyle kent planlarını uygulamayı zorunlu hale getirmiştir. Yeniden yapılandırma süreçleri bölgeyi son 20 yılda büyük ölçüde değiştirmiş ve bu değişim bölgenin sosyal yapısını da etkilemiştir. Neoliberalizmle birlikte yeni kent mekanlarında yeni kentleşme kavramları gelişmiş, kentin metalaştırılmasının yanında kamusal mekan varlığı somut anlamda kaybedilmiştir.

Neoliberal politikaların etkili olduğu Karaköy bölgesi en yoğun olarak Galataport Proje'siyle birlikte yaşanmıştır. Proje ilk olarak 1990'lı yıllarda planlanmış ve yasal düzenlemeler hazırlanmış ise de Salıpazarı Kruvaziyer Liman Projesi ile 2002 yılında

kamuoyuna duyurulmuştur. ÇED Raporu'nda belirlenen araştırmalar sonrasında küresel pazara uygun hale getirilmeye çalışılan bu büyük proje birçok tüketim mekanını barındıran bir planlama girişimiyle faaliyete hazırlanmıştır. Karaköy'ün bu denli büyük çapta kentsel dönüşümü sadece Galataport Projesi ile değil, modern hayata uyum sağlamayı kolaylaştıracak müze projesiyle de gündeme gelmiştir. İstanbul Modern Sanat Müzesi'nin 2004 yılı itibariyle Karaköy'e taşınması burayı soylulaştıran etmenlerin başında gelir. Kültür ve sanat sektörü, tüketim alanıyla birlikte Karaköy bölgesini alıcılarına cazip kılmıştır. Neoliberal kentleşme modern müze ile birlikte küresel kentleşme adımıyla önemli yol kat etmiştir. Sınıfsal yeni düzenlemeyle birlikte Karaköy bölgesinin kentsel dönüşüm süreci güncel olanı takip niteliğinde hareket etmiştir.

Karaköy bölgesinde yaşanan kentsel değişimler Beyoğlu genelinde etkili olmuştur. Asmalımescit bölgesinin sosyal yaşama müdahale niteliğindeki masa ve sandalyelerin sokakta kaldırılması, Taksim'in yeniden yapılandırma projesi ile betonlaşma ve Gezi Parkı müdahalesi, Cihangir bölgesindeki rant savaşı ve yine Tarlabası'nın güvensizleştirilerek kentsel dönüşümüne katılabilmesi kentsel değişimlere örnek verilebilir. Yoğun bir kent planlamaya maruz kalan bu bölge şehrin tam merkezinde olduğu için bütünselliğini bozmadan küresel ekonomiye dahil edilmek istenmiştir. Beyoğlu'nda ki yoğun kentsel dönüşüm Karaköy bölgesinde ki alternatif mekan arayışı ihtiyacını doğurmuştur. Perşembe Pazarı ve Bankalar Caddesi gibi ticari oluşumların olduğu bu bölge Karaköy'ün boğaza olan tarafında eğlence ve tüketim mekanları yaratmaya itmiştir. Galataport inşaatı ve birçok butik kafesiyle Karaköy bölgesi küresel tüketimin bu ihtiyacını karşılamaktadır. Sanat galerilerinin de bulunduğu bu bölge turistlere hitap etmekle birlikte orta ve orta üst sınıfın tüketim ihtiyaçlarına göre yaratılmıştır. Metro, vapur, tramvay, tünel ve otobüs gibi ulaşım araçlarının bulunduğu bu bölge erişim açısından da kolaylık sağlamaktadır.

Artık Karaköy eskisi gibi tek bir kesime değil birçok farklı kesime hitap eder durumda şekillenmiştir. Tüketim ihtiyaçlarına göre yaratılan kafe ve restoranlar, müzeler ve iş hanları tarihi mekanlarıyla birlikte küresel pazarda işlevselliğini kazanmıştır. Karaköy, Perşembe Pazarı ve kafeler caddesi olarak ikiye bölünmüştür. Bir tarafta eğlence sektörü varlığını sürdürürken diğer tarafta ise ticaret ve zanaat yapılmaktadır. Kafeler caddesinde bulunan birçok işletme turistlere ve orta üst sınıfın ihtiyaçlarına hitap ederken, Perşembe Pazarı tarafı ise esnaflara ya da bu esnaflardan

alışveriş yapan tüketicilere hitap eder. Sektin bölünmüşlüğü Perşembe Pazarı'nın Şişli'de kurulan Perpa'ya tam olarak yerleşememesinden dolayı olmuştur. Bu bölünmüşlük belki gelecek yılların kent planlarında tamamlanacaktır ve Karaköy tamamen küresel pazarın ihtiyaçlarına göre bütünlük sağlayacaktır.

4.TARTIŞMA VE SONUÇ

Tartışma

Bu araştırmada, Karaköy-Beyoğlu bölgesinin modernleşme sürecinde etkileri tartışılmıştır. Liberal ve neoliberal politikaların bu bölge özelinde etkileri ve bu ilişkinin araştırılması amaçlanmıştır. Yanlış kent politikaları, rantlaşma, kentsel dönüşümün kent yapısına olumsuz etkileri sonucu oluşan kent yapısı sonuçlar olarak gösterilmiştir. Yapılan bu çalışma kent politikalarının kent üzerindeki değişimlerin sebepleri olarak gösterilmiştir. Kent sakinlerinin kentle kurdukları bağ, ekonomi politikalarıyla birlikte meta üzerinden ilişkilenebilir. Devletin ve hükümetlerin yanlış politikaları bu olumsuz değişimin başat aktörü olarak ortaya çıkmıştır.

1960 dönemi Türkiye modernleşmesi için büyük hamlelerin yapıldığı ve küresel pazarda tüketim ve üretim mekanları olanların yaratıldığı dönemin başlangıcı olmuştur. Devlet politikalarının kent üzerinde etki etmesiyle başlayan bu süreçte, liberal politikalar etkili olmakla birlikte, sosyal devleti bakış açısıyla birlikte sosyal tüketim alanları yaratılmıştır. Avm'lerin ilk dönemi bu dönemde ortaya çıkmakla birlikte kamusal birliktelik alanları, tüketim alanlarına dönüştürülmeye çalışılmıştır. Özel sektöre yapılan destekle birlikte büyük kentlerde, özellikle İstanbul'da uluslararası şirketler görülmeye başlanmış, büyük otel zincirleri belediyeden alınan izinlerle birlikte kamusal alanlara yerleşmişlerdir. İstanbul'da Beyoğlu'nda bulunan ve Maçka Parkı'na kadar uzanan Gezi Parkı birçok kent planı müdahalesiyle birlikte park alanları otellere satılmış, giderek küçülmüştür.

Beyoğlu'nun kalbi olan Taksim Meydanı da yıllar içerisinde arzu nesnesine dönüşmüş, kamusal alanları tüketim alanlarına dönüştürüldü. Böylece mekanın hafızası silindi. İstanbul'un tepelerden oluşmuş topografyası içerisinde Taksim Meydanı düz halindedir. Bu özellik, bölgenin kamunun toplanma alanı olarak kullanılmıştır. Taksim'in önemi su dağıtım özelliğinden 19 yüzyıldan sonra Galata, Galatasaray'a doğru nüfusun artması ve yoğunlaşmayla birlikte Taksim bölgesine yönelmiştir. Taksim Kışlası Osmanlı Devleti'nden sonra işlevsiz kalmış ve bu yapı sosyalleşme alanı olarak kullanılmıştır. 1930'lardan sonra Beyoğlu Taksim toplanma özelliğini artırmış, Atatürk Anıtı ve Gezi Parkı'nda Kristal Gazinosu ile sosyalleşme motivasyonu ivme kazanmıştır. Sosyo-kültürel hayatın tüketim mekanların da kendini var etmesi

önemli bir kentsel adımdır. 1937 yılında ise Henry Prost, İstanbul için imar planları hazırlamıştır. Paris'in baştan yaratılmasında önemli bir rol oynayan Prost, İstanbul için büyük yıkımlar planlamıştır. Gezi Parkı'nın bu paralellikte yapılması ise liberal politikanın bir ürünü olmuştur. 1950'li yıllarda ise Demokrat Parti döneminde Adnan Menderesin "İstanbul Beyoğlu'na Karşı" söylemi Beyoğlu'nda ki önemli sosyal kırılmalara neden olmuştur. Parkın birçok bölümünün oteller tarafından işgal edilmesiyle Beyoğlu'nda ki kamusal alanların azalmasına neden olmuştur. Daha sonra AKM'nin inşaat süreci Beyoğlu bölgesinin modernleşme adına önemli bir ivme kazanmasına neden olmuştur. Toplanma merkezi, birliktelik hali ve eylemlilik alanı olarak kullanılan Beyoğlu, dönemin iktidarları tarafından her zaman önemli bir rol oynamıştır. Bu bölgenin trafiğe kapanması, yayalaştırılması ile birlikte Beyoğlu ticaretin merkezi haline gelmeye başlamıştır. 2000'li yıllardan sonra ise iktidarın bu bölge üzerinde ki kentsel planları ile tekrar gündeme gelmiştir.

Yorum

Cumhuriyetin ilanından itibaren küresel politikayı takip etmek isteyen devlet politikaları modernleşme sürecinde sancılı durumlar yaşamıştır. Modernleşme adımları Batı dünyasını takip etmenin ötesinde bir kültür de barındırır. Ama ülkemizde yaratılan ve ortaya atılan kent politikaları kültür düzeyinde bir paralel bir durum yaratmamıştır. Tam tersine kendi kültürümüzün yol olmasına ve küresel ekonomik politikaları uyum sürecinde yeni yasalar ve yaşam düzeni varlığını hissettirmiştir. Modern hayatta kendini var edebilme dürtüsü İstanbul'da fazlasıyla kendini hissettirirken, kent planlarıyla birlikte kentte yaşayabilme ve kendini var edebilme alanları azalmıştır.

Kamusal alanların azalması ile toplanma, birlikte sosyalleşme mekanları tüketim mekanlarına dönüştürülmüştür. Bu dönüşüm, İstanbul'da inşaat sektörünün bir barınma ihtiyacını giderebilme mantığından, tüketim ve satın alma güdüsüne yönelmiştir. Betonlaşmanın hızla arttığı 1980'li yıllardan sonra artan rant ve kentsel dönüşümler artmıştır. Nefes alabilecek alanların azalmasına neden olan bu gelişmeler sınıfsal problemlerin yanında kimlik problemlerin armasına neden olacak, kentte ki birliktelik halinin azalmasına neden olacaktır.

1990 ve sonraki yıllarda ise büyük kent kırılmaları ve sınıfsal problemler İstanbul'a gelen büyük göçlerle birlikte kentte tüketim üzerine yeni bir kültürün doğmasına neden olmuştur. Yeni dönem dünya krizlerinin de etkisiyle, kentte barınma, geçinme ve temel

ihtiyaçları karşılama yönünde problemler yaratmıştır. Neoliberal politikaların etkisi ve özelleştirme politikalarının hızla artması ile tüketimin ve tüketim üzerinden kendini var eden insanın varlığını kutsallaştırmıştır.

Sonuç

Modernleşme süreçlerini kentleşme pratikleri üzerinden eleştirdiğimizde sürekli olarak karşımıza çıkan modernleşme ve sermaye ilişkisi kent politikalarının oluşmasındaki temel motivasyon olmuştur. Modernleşme döneminin ilk yıllarında yani 18 yüzyılda dünyada sermaye birikimi artarken, sömürü ülkelerden gelen tüketim maddeleri için kent mekanları yaratılmaya başlanmış ve kent yapısı üzerine düşünülme artmıştır. Modernleşmenin hızla arttığı ve sosyal politikaları değiştirdiği 1900’lü yıllarda ise hızla artan kent politikaları dönemin şartları gereği toplu konut alanlarını ve üretim-tüketim mekanları dengesini sağlamaya yönelim adımlar artmış, kentler konut ihtiyacı ve konutlarda yaşayan nüfusun tüketime nasıl ve hangi alanlarda katılacağı üzerine inşa edilmeye başlanmıştır. Kentlerin kimliğinin barınmayla doğrudan ilişkisi diğer kurulan kültürel ağları zayıflatırken, ekonomik düzene göre planlar yaratılmıştır. Üretimin artış hızı, tüketimle paralel hale getirilmeye çalışılmış, kent planları ise bu çerçevede değişime uğratılmıştır. Tüketim mekanlarının artması bu dengeyi sağlayacağından çevre düzenlemeleri, yaşam alanları bu perspektiften ele alınmıştır.

Savaş dönemlerinde zarara uğrayan kentlerde ise yeni dönem yaşam alanları direkt olarak bu motivasyonla hareket etmiştir. Zarara uğratılan ekonomiler ulus-devlet mantığı ile tekrar yükselişe geçen devletlerde kent planları tüketim mekanlarını ve alanlarını yüceltmeye ve çoğaltmaya yönelik adımlar atmıştır. Üretim mekanlarının artışının sağlanması bir başlangıç, tüketim mekanlarını artırmak ise bu dengeyi korumak görevini üstlenmiştir. İstanbul’da başlayan modernleşme adımları kentin çehresini değişime uğratmış, açılan yeni fabrikalar artan nüfusla birlikte şehrin içerisinde yer almıştır. Araç sayısının artması ve birikimin artması yeni alanların açılmasına ve kent merkezlerinin oluşmasına neden olmuştur.

1950’lilerin sonunda gelen liberal politikalarla birlikte ise kamusal alanların varlığı devlet politikasıyla birlikte büyük bir değişime uğratılmıştır. Özel sektörün önem kazanmasıyla kamusal alanların varlığı kişi ve kurumlara aktarılmış, modern ihtiyaçları özel sektör sağlamaya çalışmıştır. İstanbul’un çehresini değişime uğratan bu politika, küresel düzene uyum sağlama girişimleriyle birlikte otellere, fabrikalara dönüşen

alanların varlığını artmıştır. Üretim ve tüketim alanları merkezli kent bakış açısı şehrin tarihi ve kültürel dokusuna zarar vermekle birlikte 80’li yıllarla birlikte bu alanlarında tüketime katılmasına neden olmuş, tarih ve kültür pazarlanabilir bir şey haline dönüşerek kent bütün halinde küresel zincirin içinde düşünülmüştür. Kamusal alanların varlığının büyük ölçüde azaldığı, neoliberal politikaların sınırsız özelleştirme politikaları kent sakinlerinin yaşayış biçimini ve gündelik hayatını bireyselleştirerek toplumsal düşünüş biçimine zarar vermiştir.

Öneriler

80’li yıllarla birlikte Türkiye dahil birçok ülkede etkin bir biçimde devlet politikası haline dönüşen neoliberal politikalar benzer bir işleyişe sahip olmuştur. Kentsel politikaları tüketim merkezli düşünüş mekanları haline getiren, kamusal mekanları yok denecek kadar azaltan ve toplumları tüketime mecbur bırakan bu politika kentin bütününe ve toplumsal pratiklere zarar vermiştir. İstanbul’da ki büyük değişim, üretim alanlarının artmasıyla büyük bir iç göç almasına neden olmuş, şehre yapılan bu yatırımlar şehrin kent planını olumsuz yönde etkilemiştir. Nüfusu kontrol altına alamayan devlet ve belediye politikaları çarpık ve düzensiz kentleşmeyi doğururken, sınıfsal ayrışmayı artırmıştır. Tüketim mekanlarının farklılaşmasıyla birlikte sınıfsal ayrışma bariz bir şekilde günlük pratiklere yansırken tüketim üzerinden yaratılan kimlikler toplumsal olarak birlikte düşünmeyi zarara uğratmış, dayanışma kültürünü de zayıflatmıştır.

Kentleşme politikalarının yıkıcı etkisi, tüketim alanlarının artması ve kamusal alanların azalmasıyla doğrudan ilişkili olduğundan şehirlere yönelik planların değiştirilmesi elzem bir noktadadır. Neoliberal politikaların zaafları ve bu zaaflardan faydalanan toplumsal ve ekonomik krizler İstanbul gibi köklü bir geçmişe, tarihe ve özellikle tarihi alanlara/mekanlara sahip şehirleri yok etmekte; diğer yeni baştan yaratılan modern şehirlere benzer hale getirmektedir. Ekonomik krizlerden büyük oranda etkilenen bu şehirler kültür mekanları yok edilerek kültürsüz bir hale getirilip küresel tüketime daha kolay adapte edilmesine neden olmaktadır. Bu olumsuz sonuç hem bireysel anlamda hem de toplumsal anlamda daha büyük yıkımlara neden olacaktır. Karaköy- Beyoğlu özelinde bakacak olursak da bu değişimin en etkin olduğu alanı incelemiş olacağız. 1990’lı yıllardan sonra hızla artan bir şekilde tüketim merkezi haline getirilmeye çalışılan bu bölge büyük değişimlere maruz kalarak geçmişle

kurduğu bağdan ve tarihten koparılarak küresel ekonomiye ayak uyduran tüketim mekanlarının olduğu bir bölge haline dönüştürülmüştür. Karaköy bölgesinin koruması adına herhangi bir adım atılmamış, toplumsal tepki ekonomi politikalarıyla engellenmeye çalışılmıştır. Kültürel kimliğinden koparılmaya çalışılan bu bölge özellikle kamusal alanların azalması ve tüketim mekanlarının yeni tüketim alanlarına dönüştürülmesiyle birlikte içinden çıkılmaz bir döngüye girmesine neden olmuştur. Kültürel beklentisinden uzakta bir bölge, günümüzde sadece ulaşım güzergahı ve birkaç kafeden ve mağazalardan ibaret bir alan haline gelmiştir. Kültürel kimliği alt üst olan Beyoğlu şantiye alanına dönüşmüştür. Sosyal ve kültürel alanda topluma kazandıracak herhangi bir eylemi kalmayan bu bölge modern yozlaşmanın görünür bir biçimde hayatımızla ilişkisi kuvvetlenerek tüketim mekanlarını meşrulaştırmıştır. Ekonomi politikaları kontrol altına alınmazsa kent ve kent tarihi adına daha büyük kayıplar yaşanması beklenilebilir.

KAYNAKÇA

- Agnoli, J. (2006). 1968 und die Folgen (Freiburg: Ça Ira, 1998); Axel Schildt ve Detlef Siegfried, eds., Between Marx and Coca-Cola: Youth Cultures in Changing European Societies, 1960-1980 .Oxford: Berghahn.
- Akalın, M. (2016). Sosyal Konutların Türkiye'nin Konut Politikaları İçerisindeki Yeri ve Toki'nin Sosyal Konut Uygulamaları Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Cilt: 26, Sayı: 1, Sayfa: 107-123, Elazığ.
- Alada, A. B. (2007). Küreselleşen Şehrin 'Geleneksel Mahalle'sine Reddiye. A. Mengi (Der.) Kent ve Politika: Antik Kentten Dünya Kentine (ss. 27-46). Ankara: İmge.
- Angotti, T. (2009). Right to City vs Bridging the Urban Divide Two Separate Approaches?, The Urban Reinventors Online Journal, (3), 1-5.
- Amoros, M. (2014). Kent Mücadeleleri ve Sınıf Mücadelesi. Soner Torlak ve Önder Kulak (Ed.), Mekân Meselesi içinde (129-137). İstanbul: Tekin Yayınevi.
- Adams, S. (2008). "Globalization and Income Inequality: Implications for Intellectual Property Rights" , Journal of Policy Modeling, Vol. 30.
- Aslanoğlu, R. (1998). Kent Kimlik Küreselleşme, Asa Kitabevi, Bursa.
- Bauman, Z. (2017). Modernlik ve Müphemlik, Çev. Abdullah Yılmaz. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2017). Küreselleşme. Çev. : Abdullah Yılmaz. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Berman, M. (2001). Katı Olan Her Şey Buharlaşıyor, Çev.: Ümit Altuğ, Bülent Peker, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Berktaş, F. (2012). Politikanın Çağrısı. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Bookchin, M. (2014). Kentsiz Kentleşme- Yurttaşlığın Yükselişi ve Çöküşü. Çev: Burak Özyalçın. İstanbul: Sümer Yayıncılık.
- Bozdoğan, S. (2002). Modernizm ve Ulusun İnşası, Metis Yayınları, İstanbul.
- Buğra, A. (2000). Devlet Piyasa Karşıtlığının Ötesinde, İletişim Yayınları, İstanbul

- Büyükbakkal, C. I. (2004). Türkiye’de Televizyon Alanında Küresel Yerel Birlikteliği: CNN Türk ve CNBC-e Örneği, 1. Baskı, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Connor, S. (2001). Post-Modernist Kültür, Çev: Doğan Şahiner, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (2011). Türkiye Cumhuriyeti İklim Değişikliği Eylem Planı 2011 – 2023, Erişim: <https://webdosya.csb.gov.tr/db/iklim/banner/banner591.pdf> . Erişim Tarihi: 02.02.2021.
- Çavuşoğlu, E. (2010). “İstanbul’da Planlama: Mekanın Yeniden Üretimi ve Sınıfsal Sonuçlar”, Küreselleşen İstanbul’da Ekonomi, Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi Yayınları, İstanbul.
- Çavuşoğlu, E. (2016).Türkiye Kentleşmesinin Toplumsal Arkeolojisi. Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Çiğdem, A. (2004). Bir İmkan Olarak Modernite:Habermas ve Weber, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Davis, M. (2007).Gecekondu Gezegeni, Metis Yayınları, İstanbul.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1963). Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı- 1963-1967, Erişim: www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Birinci-Beş-Yıllık-Kalkınma-Planı-1963-1967 . Erişim Tarihi: 07.03.2021.
- DHA. (2020). Bakan Albayrak paylaştı! ‘İstikrar sürsün, Türkiye büyüsün!’, Erişim: <https://www.milliyet.com.tr/ekonomi/bakan-albayrak-paylasti-istikrar-sursun-turkiye-buyusun-6306380> . Erişim Tarihi: 15.09.2020.
- Erdoğan, M. (1998).Liberal Toplum Liberal Siyaset, Siyasal Kitapevi, Ankara.
- Ersoy, M. (1994). "The Restructuring Impacts of Neo-Liberal Policies on Urban Industry: A Case Study of Ankara, Turkey", European Planning Studies, v.2, n.4., pp.523-537.
- Flusty, S.(1997). Building Panaroma (Los Angeles: Architecture of Fear)

- Geniş, Ş. (2007). Küreselleşme, Toplumsal Eşitsizlik ve Mekânsal Ayrışma. *Sivil Toplum*, 5 (17-18), 69-84.
- Giddens, A. (2012). *Modernliğin Sonuçları*. Ersin Kuşdil (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Göymen A. Y.(2019). *Müştereği Beklerken: Ufkun Ötesine Dair Notlar*. İstanbul, Mekanda Adalet Derneği
- Hacısalıhoğlu, Y. (2000). *Küreselleşme, Mekânsal Etkileri ve İstanbul*. İstanbul: Akademik Düzey Yayınları.
- Harvey, D.(2014). *Postmodernliğin Durumu: Kültürel Değişimin Kökenleri*, çev., Sungur Savran. İstanbul: Metis Yayınları, 7. Baskı.
- Harvey, D. (2003).*Sosyal Adalet ve Şehir*. Çev. Mehmet Moralı. Metis Yayınları
- Harvey, D. (2015). *Asi Şehirler*. Ayşe Deniz Temiz (Çev.). İstanbul: Metis
- Harvey, D. (2015). *Neoliberalizmin Kısa Tarihi*. Ayşe Deniz Temiz (Çev.). İstanbul: Sel Yayınları.
- Harvey, D. (1993). *Esneklik: Tehdit Mi, Fırsat Mı? Toplum ve Bilim* (56-61), 83-93.
- Harvey, D. (2012). *Sermayenin Muamması- Kapitalizmin Krizleri*. (Çev Sungur Savran). (1.Baskı) İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Human Disease. (2021). *History of Public Health and Sanitation in the West since 1700*, Erişim: <https://www.mitchmedical.us/human-disease/history-of-public-health-and-sanitation-in-the-west-since-1700.html> . Erişim Tarihi: 20.02.2021
- Işık, O. (1993). “Modernizm Kenti / Postmodernizm Kenti”, *Birikim Dergisi*, 53, ss. 41-50.
- İslam, C. ve Çiçek, C. (2012). “Gecekondulaşma, Kentsel Dönüşüm ve TOKİ Konutların Ticarileşmesi: Kars Örneği”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:9, cilt. 2, ss.37-61.
- Jencks, C. (1987).*The Language of Postmodern Architecture*, Academy Editions, Londra.

- Kahraman, H.,B. (1995). Sağ Türkiye ve Partileri, 1. Basım, İmge Kitabevi, Ankara.
- Karayalçın, M. (2010). Proje Muhafızları, İmge Kitapevi, 2. Baskı, Ankara.
- Keleş, R. (1994). Kent ve Çevre Haklarının Korunması Üzerine Gözlemler, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 49(3), 275-281.
- Keyder, Ç. (2001). Türkiye’de Devlet ve Sınıflar, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Kutlu, E.(1998). Dünya Ekonomisi, Anadolu Üniversitesi Basımevi, Eskişehir.
- Keleş, R. (1998).Kentbilim Terimleri Sözlüğü, İmge Kitabevi, Ankara.
- Kuran, S. A.(2019). Kent Hakkı Çerçevesinde 6360 Sayılı Yasanın İncelenmesi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:27, cilt 11, 2019-Mart. ss 97-110.
- Lefebvre, H. (2020). Şehir Hakkı. Çev. Işık Ergüden. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Lefebvre, H. (2013). Kentsel Devrim, (Selim Sezer, Çev.). Ankara: Sel Yayıncılık.
- Lyotard, J.F. (1994). Postmodern Durum, Çev.: Ahmet Çiğdem, Vadi Yayınları, İstanbul.
- Marx, K. (2016). Makine Üzerine Fragmanlar, İstanbul Sub Yayınları.
- Mumford, L. (2007). Tarih Boyunca Kent. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Örs, H. B. (2008). 19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Öniş, Z. ve Şenses, F. (2009). Gelişen ‘Post-Washington Mutabakatı’nı (PWM) yeniden düşünmek. F. Şenses, (Ed.), Neoliberal küreselleşme ve kalkınma seçme yazılar içinde. (347-385). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özkol, A. E. (1998). “Çevre Muhasebesi”, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 13/1, 15-26.
- Sarıbay, A.Y. (2004).Modernitenin İronisi Olarak Globalleşme, Everest Yayınları, İstanbul.

- Serter, N. (1998). Tarım Hayvancılık, Ormancılık, Madenler ve Enerji Kaynakları, Türkiye'de Sanayi, Ulaşım, Türkiye'de Turizm, Ticaret, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Sipahi, E. (2012). “Yeni” Liberalizmin “Yeni” Yaşam Alanları Olarak *Güvenlikli Siteler: Konya Örneği. İdealkent, Sayı 7, Eylül 2012, ss. 110-135.
- Stavrides, S. (2018). Müşterek Mekan. Çev: Cenk Saraçoğlu. İstanbul: Sel Yayıncılık
- Şaylan, G. (2002). Postmodernizm, İmge Kitabevi, Ankara.
- Şen, Ö. L. (2013). Türkiye’de İklim Değişikliği., Erişim: <http://climatechangeinturkey.com/tr/a3.html> . Erişim Tarihi: 15.01.2021.
- Taylor, Ç. (2017). Modernliğin Sıkıntıları. Uğur Canbilen (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Tekeli, İ. (1994). “Gecekondu”, İstanbul Ansiklopedisi, Cilt 3, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul.
- TMMOB. (2019). Hava Kirliliği Raporu, Erişim: <https://www.tmmob.org.tr/sites/default/files/2019.pdf> . Erişim Tarihi: 20.05.2021.
- Tomlinson, J. (2004). Küreselleşme ve Kültür, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Tokal, A. (1997). Türk Endüstri İlişkileri Sistemi. Bursa: Ezgi.
- T. C. (2021). Kalkınma Planları, Erişim: <http://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/> . Erişim Tarihi: 06.05.2021.
- Uğurlu, B. (2019). Kent İçinde Kent İnşa Etmek, Erişim: <https://mimaritasarimveelestiri.wordpress.com/2019/03/25/kent-icinde-kent-insa-etmekperpa/> . Erişim Tarihi: 01.11.2020.
- Yayla, A. (1992). Liberalizm, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Vairasse, D. (1675). TheHistory of Sevarambians (Michigan: The University of Michigan).
- Vikipedi. (2021). Dünya Günü, Erişim: https://tr.wikipedia.org/wiki/Dünya_Günü . Erişim Tarihi: 04.03.2021.

Yırtıcı, H. (2005). Çağdaş Kapitalizmin Mekansal Örgütlenmesi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul.

Yücel, H. ve Aksümer, G. (2011). Kentsel Dönüşüme Karşı Kent Hakkı Mücadelesi: Kazım Karabekir Mahallesi'nde Mekânsal Kimlik ve Dayanışma Örüntüleri, Eğitim Bilim Toplum Dergisi, 9(36), 117-139.

EKLER

EK-A. ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ ETİK KURUL ONAY BELGESİ

T.C	
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ	
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	
TEZ / ARAŞTIRMA / ANKET / ÇALIŞMA İZİNİ / ETİK KURULU İZİNİ TALEP FORMU VE ONAY TUTANAK FORMU	
ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
T.C. NOSU	
ADI VE SOYADI	MUSA ARSLAN
ÖĞRENCİ NO	20195010
TEL. NO.	
E - MAİL ADRESLERİ	
ANA BİLİM DALI	ULUSLARARASI İLİŞKİLER VE KÜRESELLEŞME ANABİLİM DALI
HANGİ AŞAMADA OLDUĞU (DERS / TEZ)	TEZ
İSTEKDE BULUNDUĞU DÖNEME AİT DÖNEMLİK KAYDININ YAPILIP-YAPILMADIĞI	2020 / 2021 - GÜZ / BAHAR DÖNEMİ KAYDINI YENİLEDİM.
ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ BİLGİLER	
TEZİN KONUSU	Karaköy, Beyoğlu özelinde kent çerçevesinde modernleşme süreçleri, kent politikaları ve kent hakkı arayışları anlatılmaktadır.
TEZİN AMACI	İnsan yaşamında etrafındaki olayların tarihsel süreci, bu sürecin nasıl geliştiğini ve hangi zorluklardan günümüze kadar geldiğini bilgisi birçok açıdan toplumsal aydınlanmaya katkı sağlar. Diğer bir deyişle, tarihin akışı doğru anlatılarak tarihsel bilinç oluşumu toplumların geleceğe dair umutları ve arzuları artacaktır. Modern yaşamın araçları ve ekonomik politikaların merkez düşünce haline gelmesinin kent yaşamı ve beraberinde kent yaşamı değerlendirilerek birbirlerine etkisi eleştirilecektir. Bilinçli bir insanın davranışları da aynı ölçüde gelişeceğinden yaptıklarından ve yapamadıklarından sorumlu olmayı göze alarak, günlük davranışları değişime uğrar. Modern gündelik pratikler hali hazırda birikimin sonucu olduğundan, bu başlıca değişim modern yaşamın zorluklarını değişime uğratacaktır. Bu çalışmanın amacı da modern kent yapısının oluşumu incelerken kent hakkına bakış ufkusunu genişletmektir. Kent hakkının önemi vurgulanarak bu bağlamda kentlerde sıklıkla ve ortak kullanıma açık alanların metalaştırılan pratiklere ışık tutulması hedeflenmiştir.

TEZİN TÜRKÇE ÖZETİ	Bu çalışmanın amacı, Modernizm ve postmodernizm kavramlarından hareket ederek günümüz kent yapısı ve yaşamında ortaya çıkan değişimleri incelemektir. Modernizmin günümüz kent yaşamına etkisi olduğu literatürde geniş biçimde ele alınmıştır. Kentlerin ortaya çıktığı en eski tarihten bu yana önemli gelişmeler ve değişimlerle birlikte yönetim araçlarının merkezleşmesi ve kurumsallaşması ve beraberinde gelişen üretim ve ekonominin bizi içine aldığı yeni bir yaşam biçiminde, yeni bir düzende yaşamaktayız. Modern hayatla birlikte yaşam biçimimizi derinlemesine şekillendiren bir düzende ve giderek küresel bir köyde yaşıyoruz. Sanayileşme ile birlikte hızla artan modernleşme süreçlerinde ortaya çıkan tarihsel değişimler (yönetim biçimleri, hukuk anlayışı, kentlerin yapısı..) bu büyük değişimlerin en bariz örnekleridir. Sanayi kentlerinde ortaya çıkan kapitalizmin sert ve acımasız yaşam koşulları, 19. yüzyılda kurulan ulus devletlerin egemenliğinin sert gücüne eklenen yönetim araçlarıyla birlikte bugünkü halini almış ve güç kullanma yöntemleri birçok açıdan çeşitlenmiştir. Teknolojinin gelişmesiyle farklılaşan yeni yaşam biçiminin son yirmi yılına bakarak günlük yaşamı ne denli derinden etkilediğini görebiliriz. Büyük ölçekte bakacak olursak günlük yaşam pratikleri hali hazırda bu birikimin sonucudur. Kent yaşamında ortaya çıkan bu önemli farklılaşmanın günlük yaşamımızın odak noktası, üreticisi ve düzenleyicisi haline geldiğini varsayarsak, kentsel değişimlere modern/ post-modern yaşamın ekonomik politikaların etkisini, kent çehresini ve yaşamını nasıl değiştirdiğini incelemek istiyoruz. Kent hakkı perspektifinden baktığımızda modern yaşamın içinde liberal ve neoliberal politikaların etki alanlarına odaklanmak ve kent hakkı kavramını tartışmak en doğru yol olacaktır. Kent hakkı bağlamında, kamusal alanların/mekânların azaldığı yeni şehirlerde ortak yaşam alanlarının azaldığı yeni yaşam biçimleri ortaya çıkmıştır. Ekonomik düzenin ihtiyaçları ve bakış açılarının değişimiyle değişen ve yeni işlevler edinen bu mekânlar yıllar içerisinde yapılaşmalara açılarak ya da kentsel dönüşümlerle birlikte değişmiştir. Bütün bu gelişmeler günlük yaşamımızı derinden etkilemektedir.
ARAŞTIRMA YAPILACAK OLAN SEKTÖRLER/ KURUMLARIN ADLARI	YOK
İZİN ALINACAK OLAN KURUMA AİT BİLGİLER (KURUMUN ADI- ŞUBESİ/ MÜDÜRLÜĞÜ -İL - İLÇESİ)	YOK
YAPILMAK İSTENEN ÇALIŞMANIN İZİN ALINMAK İSTENEN KURUMUN HANGİ İLÇELERİNE/ HANGİ KURUMUNA/ HANGİ BÖLÜMÜNDE/ HANGİ ALANINA/ HANGİ KONULARDA/ HANGİ GRUBA/ KİMLERE/ NE UYGULANACAĞI GİBİ AYRINTILI BİLGİLER	YOK

UYGULANACAK OLAN ÇALIŞMAYA AİT ANKETLERİN/ ÖLÇEKLERİN BAŞLIKLARI/ HANGİ ANKETLERİN - ÖLÇELERİN UYGULANACAĞI	YOK		
EKLER (ANKETLER, ÖLÇEKLER, FORMLAR, V.B. GİBİ EVRAKLARIN İSİMLERİYLE BİRLİKTE KAÇ ADET/SAYFA OLDUKLARINA AİT BİLGİLER İLE AYRINTILI YAZILACAKTIR)	1) (.....) Sayfa Ölçeği. Anketi. (.....) Sayfa Formları. 4) (.....) Sayfa	2) (.....) Sayfa	3)
ÖĞRENCİNİN ADI - SOYADI: MUSA ARSLAN	ÖĞRENCİNİN İMZASI: Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır. TARİH:		
TEZ/ ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRME SONUCU			
1. Seçilen konu Uluslararası ilişkiler literatürüne katkı sağlayabilecektir.			
2. Anılan konu Uluslararası ilişkiler faaliyet alanı içerisine girmektedir.			
1.TEZ DANIŞMANININ ONAYI	2.TEZ DANIŞMANININ ONAYI (VARSA)	ANA BİLİM DALI BAŞKANININ ONAYI	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜNÜN ONAYI
Adı - Soyadı: Emine Zeynep Suda	Adı - Soyadı:	Adı - Soyadı: Ali Engin Oba	Adı - Soyadı: Murat Koç
Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı:	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı: Doç. Dr.
İmzası: Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır. ... / ... / 20....	İmzası: / ... / 20....	İmzası: Evrak onayı eposta ile alınmıştır. ... / ... / 20....	İmzası: Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır. ... / ... / 20....

ETİK KURULU ASIL ÜYELERİNE AİT BİLGİLER						
Adı - Soyadı: Şehnaz ŞAHİNKARAKAŞ	Adı - Soyadı: Yücel ERTEKİN	Adı - Soyadı: Deniz Aynur GÜLER	Adı - Soyadı: Mustafa BAŞARAN	Adı - Soyadı: Mustafa Tevfik ODMAN	Adı - Soyadı: Hüseyin Mahir FİSUNOĞLU	Adı - Soyadı: Jülide İNOZÜ
Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.
İmzası : Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır. ... / ... / 20....	İmzası : Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır. ... / ... / 20....	İmzası : Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır. ... / ... / 20....	İmzası : Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır. ... / ... / 20....	İmzası : Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır. ... / ... / 20....	İmzası : Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır. ... / ... / 20....	İmzası : Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır. ... / ... / 20....
Etik Kurulu Jüri Başkanı - Asıl Üye	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi
OY BİRLİĞİ İLE	☒	Çalışma yapılacak olan tez için uygulayacak olduğu Anketleri/Formları/Ölçekleri Çağ Üniversitesi Etik Kurulu Asıl Jüri Üyelerince İncelenmiş olup, ... / ... / 20.... - ... / ... / 20.... tarihleri arasında uygulanmak üzere gerekli iznin verilmesi tarafımızca uygundur.				
OY ÇOKLUĞU İLE	☐					
AÇIKLAMA: BU FORM ÖĞRENCİLER TARAFINDAN HAZIRLANDIKTAN SONRA ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ SEKRETERLİĞİNE ONAYLAR ALINMAK ÜZERE TESLİM EDİLECEKTİR. AYRICA FORMDAKİ YAZI ON İKİ PUNTO OLACAK ŞEKİLDE YAZILACAKTIR.						

EK-B. TEZ ETİK İZİN İSTEK YAZISI

T.C.
ÇAG ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sayı : E-23867972-050.01.04-2100006700
Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurulu Kararı Alınması Hakkında

13.09.2021

REKTÖRLÜK MAKAMINA

İlgi: 09.03.2021 tarih ve E-81570533-050.01.01-2100001828 sayılı Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu konulu yazınız.
İlgi tarihli yazınız kapsamında Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesindeki Lisansüstü Programlarda halen tez aşamasında kayıtlı olan **Musa ARSLAN** isimli öğrencimize ait tez evraklarının "Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Onayları" alınmak üzere Ek'te sunulmuş olduğunu arz ederim.

Doç. Dr. Murat KOÇ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Ek : 1 Adet öğrenciye ait tez evrakları listesi.

EK- C. ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ TEZ ETİK İZİN YAZISI

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : E-81570533-044-2100006993
Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurul İzni Hk.

27.09.2021

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : a) 16.09.2021 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2100006787 sayılı yazımız.
b) 13.09.2021 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2100006700 sayılı yazımız.
c) 09.09.2021 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2100006612 sayılı yazımız.
ç) 09.09.2021 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2100006592 sayılı yazımız.
d) 08.09.2021 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2100006591 sayılı yazımız.

İlgi yazılarda söz konusu edilen Musa Arslan, Saim Serhat Arslan, Zeliha Kılıçarslan, Ayşe Sena Öz Sakçak, Deniz Gür Doğan, Furkan Fatih Sakçak, Ahmet Doğu Cantürk ve Gözde Parlardemir isimli öğrencilerimize ait tez evrakları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunda incelenerek uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Ünal AY
Rektör